

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 37141

CALL No. 913-005/Psa

D.G.A. 79

ΠΑΡΟΥΣΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑΣ

Π. Δ. ΣΑΚΕΥΡΙΟΥ

(Archaeological Society)

Athens

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

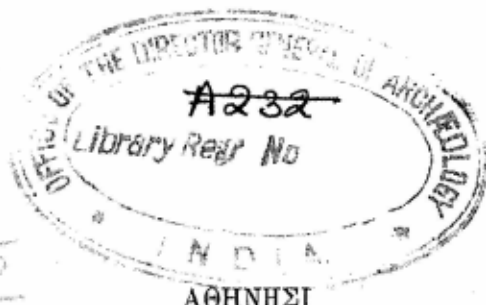
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1921

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'

σύνοψις:

σελίδ.

- 1-21. "Εκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ ἔτους 1921.
23. "Εκθέσεις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν.
25-26. Φιλαδελφείως, ἀνασκαφὴ περὶ τὸ Ἀνακράτειον.
27-29. Καστριώτου, τὸ "Ῥδειον τοῦ Περικλέους.
30-31. Διονάρδου, "Αμφικρατοῦ σκαφαί.
32-34. Κεραμοπούλλου, ἀνασκαφὴ ἀνακτόρου Κάδμου.
35-36. "Αρβανιτοπούλλου, ἀνασκαφαὶ Παγασῶν.
37-38. "Ρωμαίου, ἀνασκαφὴ "Αλιζίας.
39-41. Καββαδία, ἀνασκαφὴ "Επιδάφρου.
42-44. Φιλαδελφείως, " Νικοπόλεως..
45-52. Εὐαγγελίδου, " Ναγοῦ Χίου.
53-62. Σωτηρίου, " ἐν παλαιᾷ "Εφέσῳ.
63-74. Οἰκονόμου, " Κλαζομενῶν.

ΤΥΠΟΙΣ Π. Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

(421)

.....

Acc. No. 37141

Date 30-5-63

Call No. 913.005

Pra.

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1921

Προϋπολογισμοῦ		Εἶδος ἐξόδων	Προϋπολογισθέντα	Συμπληρωματικαὶ πιστώσεις	Σύνολον πιστώσεων	Ἐνταλθεῖσαι πληρωμαὶ	Διαφορὰ ἐπὶ ἑλαττον
Κεφ.	Ἀρ.						
Α	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ γραφείων .	14280	—	14280	—	10908 80
Α	2	Ἐπιδόματα καὶ συντάξεις . . .	2412	—	2412	—	—
Α	3	Διάφοροι δαπάναι	6000	3000	9000	7014 35	1985 65
Β	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ Βιβλιοθήκης	5160	—	5160	—	4620 —
Β	2	Πλουτισμὸς καὶ συντήρησις τῆς Βιβλιοθήκης	11000	2000	13000	9856 75	3143 25
Γ	1	Ἀνασκαφαὶ καὶ πᾶσα σχετικὴ πρὸς ἀνασκαφὰς δαπάνη . . .	50000	—	50000	—	35372 45
Α	2	Ἀγορὰ ἀρχαίων	1000	—	1000	—	1000 —
Δ	Μ	Δημοσιεύματα	37000	—	37000	—	15922 —
Ε	Μ	Εἰδικὴ Σχολὴ τῆς Ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ διαλέξεις	15000	—	15000	—	689 —
ΣΤ	1	Ἐπισκευαὶ καὶ μεταρρυθμίσεις μηχανισμῶν, ἐπιπλοῦσις γραφείων καὶ ἄλλα σχετικὰ ἐξόδα	25000	25000	50000	—	41691 15
Ζ	Μ	Τέλη χαρτοσήμου καὶ δικαστικὰ καὶ λοιπὰ ἔκτακτα καὶ ἀπρόοπτα ἐξόδα	3500	3000	6500	—	620 —
		Ἐξόδα κεκλεισμένων χρήσεων . .	11655 70	—	11655 70	—	9210 80
		Σύνολον	182007 70	38000	215007 70	148571 80	71485 90

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΥΠΟ ΚΕΦΑΛ. Γ' ΑΡΘΡ. 1 ΚΑΙ ΥΠΟ ΚΕΦΑΛ. Δ', ΑΡΘΡ. ΜΟΝΟΝ

Ἡτοι: ἀνασκαφαὶ καὶ πᾶσα σχετικὴ πρὸς ἀνασκαφὰς δαπάνη καὶ δημοσιεύματα.

α') Ἀνασκαφαὶ		β') Δημοσιεύματα	
Δραχ.	Λ.	Δραχ.	Λ.
Ανασκαφαὶ παρὰ τὸ Λυσικράτειον	3670 20	Διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀρχ. Ἐφημερ. 1918.	4431 85
» Ὁδείου Περικλέους	2000 —	Διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀρχ. Ἐφημερ. 1919.	5409 10
» Ἐπιδιόρου	5000 —	Διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀρχ. Ἐφημερ. 1920.	224 20
» Ἀμφιαρείου	5000 —	Δι' ἀξίαν 16 δεσμίδων τυπογρ. χάρτου διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀρχ. Ἐφημερ. . .	336 —
» Παγασῶν	5000 —	Διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Πρακτικῶν 1916-1919	501 —
» Θεβῶν	4010 55	Διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ συγγράμματος ἐφόρου ἀρχαιοτήτων Γ. Π. Οἰκονόμου: «De profusionum receptaculis sepulchralibus»	1910 85
» Ἀλυζίας ἐν Ἀκαρνανίᾳ	3072 70	Διὰ τυπωτικὰ διαφόρων ἐντύπων . . .	85 —
» Χίου	1619 —	Τὸ ὅλον	15922 —
» Κλαζομενῶν	1000 —		
» Ἐφέσου	1000 —		
Τὸ ὅλον	35372 45		

ΣΗΜ. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω δι' ἀνασκαφὰς χορηγηθέντων ποσῶν ἐπιστράφησιν μὴ δαπανηθέντα τὰ ἑξῆς ποσά:

- 1) Ἐκ τοῦ διὰ τὰς ἀνασκαφὰς Ἐπιδιόρου Δρ. 1,115,40
- 2) Ἐκ τοῦ διὰ τὰς ἀνασκαφὰς Ἀμφιαρείου » 5,50
- 3) Ἐκ τοῦ διὰ τὰς ἀνασκαφὰς Νικοπόλεως » 28,25
- 4) Ὁλόκληρα τὰ ποσὰ τῶν ἀνασκαφῶν Κλαζομενῶν καὶ Ἐφέσου, ἀναλαβούσης τὴν δαπάνην τῶν ἀνασκαφῶν τούτων τῆς Ὑπάρχουσας Ἀρμοστικῆς Σχολῆς Δρ. 2,000.—

Τὸ ὅλον Δρ. 3,149,15

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Πρὸς τὴν Συνέλευσιν τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.

Κύρια Πρόεδρε.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀποτελοῦντες τὴν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπεῖαν τῆς ἑταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1921 προσκληθέντες διὰ τοῦ ἀπὸ 28ης Δεκεμβρίου π. ἔτους ὑλ' ἀριθ. πρωτ. 544 ἐγγράφου τοῦ κ. Ἀντιπροέδρου, ἐπελήφθημεν τῆς ἐξελέξεως τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1921 οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς ἑταιρείας, ἐκ τῶν ταμιακῶν καὶ λογιστικῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα.

α') Χρηματικόν.

Ταμεῖον

1. Χρέωσις.

Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1920 Δρ.	Δρ. 6,292,30
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ.	» 140,763,15
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ κληροθετίας εἰς τὸ ἄρτιον εἰκοσιν ἑννέα ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου Ἀμύνης τοῦ ἔτους 1907.	» 11,602,50
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ καταθέσεις ἐν ὧσιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ.	» 86,068,10
Τὸ ὅλον	<u>» 244,726,05</u>

2 Πιστώσις.

Πληρωθέντα εἰς ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ . . Δρ.	143,571,80
Κατατεθέντα ἐν ὧσιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ.	» 96,488,65
Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου π. ἔτους κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας	» 4,685,60
Τὸ ὅλον	<u>» 244,726,05</u>

β') "Εσοδα καὶ ἔξοδα.

α'. "Εσοδα.

Εἰσπραχθέντα

Ἀπὸ ἐτησίας εἰσφορᾶς τακτικῶν ἐταίρων	Δρ.	1,655,00
» μερίσματα καὶ τόκους.	»	72,500,80
» ἐνοίκια ἀκινήτων	»	140,00
» δημοσιεύματα	»	2,719,00
» συνδρομὰς τοῦ Δημοσίου	»	48,750,00
» περίσσευμα χρήσεως 1920	»	2,808,65
» διαφόρους προσόδους	»	14,998,35
Τὸ ὅλον	»	<u>143,571,80</u>

β'. "Εξοδα.

Πληρωθέντα

Εἰς μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῶν γραφείων	Δρ.	10,903,30
» ἐπιδόματα καὶ συντάξεις	»	2,412,00
» διαφόρους δαπάνας	»	7,014,35
» μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βιβλιοθήκης	»	4,620,00
» πλουτισμὸν καὶ συντήρησιν τῆς Βιβλιοθήκης.	»	9,856,75
» ἀνασκαφὰς καὶ πᾶσαν σχετικὴν πρὸς ἀνασκαφὰς δαπάνην	»	35,372,45
» δημοσιεύματα	»	15,922,00
» διαλέξεις.	»	689,00
» ἐπισκευὰς καὶ μεταρρυθμίσιν τοῦ μεγάρου, ἐπι- πλωσιν τῶν γραφείων καὶ ἄλλα σχετικὰ ἔξοδα.	»	41,691,15
» τέλη χαρτοσήμου καὶ δικαστικὰ καὶ λοιπὰ ἔκτακτα καὶ ἀπρόοπτα ἔξοδα	»	5,880,00
» ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων.	»	9,210,80
Τὸ ὅλον	Δρ.	<u>143,571,80</u>

Γ' Γενικὸς Ἱσολογισμὸς.

α) "Ενεργητικόν.

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς εταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1921

ἀνῆρχετο εἰς Δρ. 953,240,60

ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

- 1) Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ. » 4,685,60
- 2) » κατάστημα τῆς εταιρείας » 259,863,80
- 3) » 70 μετοχὰς τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς » 157,190,25

Εἰς μεταφορὰν Δρ. 421,739,65

	Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ. 421,739,65
4)	ἀπὸ 1697 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δαν. Ἐνοποιήσ. 1898	» 171,795,75
5)	» 405 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου 1889.	» 88,154,25
6)	» 141 » Ἐθνικοῦ Δαν. Ἀμύνης 1907.	» 5,650,75
7)	» 30 » Ἐθνικοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου	» 25,00
8)	» 1 ἀπόδειξιν δραχ. 140 καὶ 1 ὀριστικὸν τίτλον Δανείου Κεφαλαιώσεως	» 640,00
9)	» 110 ὁμολογ. Ἐθν. Δαν. 1914 τῶν 500,000,000.	» 48,110,65
10)	» 75 » Ἐθνικοῦ Δανείου Σιδηροδρόμων Πειραιῶς-Λαρίσης-Συνόρων.	» 20,193,75
11)	» 204 » Ἐθνικοῦ Δανείου 1918 τῶν 75,000,00.	» 18,160,20
12)	» 500 » Ἐθνικοῦ Δανείου 1920 τῶν 300,000,000	» 97,100,00
13)	» καταθέσεις ἐν ὄψει παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ	» 56,370,45
14)	» καταθέσεις ἐν ὄψει παρὰ τῇ Λαϊκῇ Τραπεζῇ	» 5,220,65
15)	» προκαταβολάς	» 1,932,—
16)	» ἀκίνητα κτήματα	» 17,847,50
	Τὸ ὅλον	Δρ. <u>953,240,60</u>

β'. Παθητικόν.

Τὸ παθητικὸν τῆς ἐταιρείας τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1921

ἀνήρχετο εἰς	Δρ. 953,240,60
ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸ κεφάλαιον	» <u>953,240,60</u>

Δ' Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1921

ἀνήρχετο εἰς δραχμάς	<u>953,240,60</u>
--------------------------------	-------------------

ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς :

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῇ Ταμείῳ	Δρ. 4,685,60
2)	» κατάστημα τῆς ἐταιρείας	» 259,863,80
3)	» 70 μετοχάς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.	» 157,190,25
4)	» 1697 ὁμολογίας Ἐθν. Δανείου ἐνοποιήσ. 1898	» 171,795,75
5)	Ἀπὸ 405 ὁμολογίας Ἐθν. Παγίου Δανείου 1889	» 88,154,25
	Εἰς μεταφορὰν	Δρ. <u>681,689,65</u>

	Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ. 681,689,65
6)	Ἀπὸ 141 ὁμολογ. Ἐθν. Δανείου Ἀμύνης 1907. . .	» 5,650,75
7)	» 30 » » Πατριωτικοῦ Δανείου »	» 25,00
8)	» 1 ἀπέδειξιν δραχμῶν 140 καὶ ἓνα ὀριστι- κὸν τίτλον Ἐθν. Δαν. Κεφαλαιώσεως. »	» 640,00
9)	» 110 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 1914 τῶν 500,000,000	» 48,110,65
10)	» 75 » Ἐθνικοῦ Δανείου Σιδηροδρόμων Πειραιῶς-Λαρίσης-Συνόρων. . .	» 20,193,75
11)	» 204 » Ἐθν. Δαν. ἔτους 1918 τῶν 75,000,000 »	» 18,460 20
12)	» 500 » Ἐθν. Δαν. 1914 τῶν 300,000,000 »	» 97,100,00
13)	» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ	» 56,370,45
14)	» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Λαϊ- κῇ Τραπεζῇ	» 5,220,65
15)	» προκαταβολάς	» 1,932,00
16)	» ἀκίνητα κτήματα	» 17,847,50
	Τὸ ὅλον	Δρ. <u>953,240,60</u>

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω περιουσίας καὶ τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης αὐ-
τῆς ἡ Ἐταιρεία κέκτηται καὶ διάφορα δημοσιεύματα, ἥτοι: «Ἀρχαιολο-
γικὴν Ἐφημερίδα», «Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας» κ.λ.π.,
καταγεγραμμένα λεπτομερῶς ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ, τηρουμένῳ ἐν τῇ
γραφείῳ τῆς ἑταιρείας. Κατὰ τὸ ὑπόλογον ἔτος ἐκ πωλήσεως ἐκ τῶν
δημοσιευμάτων τούτων εἰσπράχθησαν δραχμαὶ 2719, αἵτινες ἀνε-
γράφησαν εἰς τὰ τακτικά ἔσοδα ὑπὸ Κεφάλαιον Α', ἄρθρον 4.

Ἐκ τοῦ γενομένου ἐλέγχου τῆς διαχειρίσεως τῶν τῆς Ἐταιρείας κατὰ
τὸ λήξαν ἔτος ἐξάγεται, ὅτι αὕτη εἶναι κατὰ πάντα ἀκριβής, τηρουμέ-
νων ἀνελλιπῶς τῶν βιβλίων τοῦ τε Λογιστηρίου καὶ τοῦ Ταμείου. Διὰ
τοῦτο κατὰ καθήκον προτείνομεν, ὥπως ἡ Συνέλευσις ἐγκρίνῃ τὴν ἐν
λόγῳ διαχείρισιν τοῦ λήξαντος ἔτους 1921 ὡς γενομένην ὀρθῶς καὶ
κανονικῶς, ἐπικυρώσῃ τὸν ἱσολογισμόν καὶ Ἀπολογισμόν τοῦ ἔτους
τούτου καὶ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμ-
βούλιον, συνάμα δὲ καὶ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους
τῆς ἑταιρείας διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν αὐτῶν καθηκόντων.

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 20ῇ Ἰανουαρίου 1922.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία
Π. Π. Οἰκονόμος
Κ. Δουβουνιώτης
Θ. Βορέας

ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1921

Τακτική Συνέλευσις

Τῇ 17 Ἰανουαρίου 1921, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ὥρᾳ 10 1/2 π. μ. συνήλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν, ἵνα ἐκλέξωσι τὸ Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπείαν διὰ τὸ ἔτος 1921 καὶ ἀκούσωσι τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας καὶ τὴν λογοδοσίαν τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ ἔτος 1920.

Παρήσαν ἑταῖροι τεσσαράκοντα τέσσαρες. Γενομένης φανερᾶς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν: Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Θεόφιλος Βορέας. Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Ἀθ. Γεωργιάδης, Α' γραμματεὺς ὁ κ. Κ. Δουβουνιώτης, Β' γραμματεὺς ὁ κ. Μιλ. Δημοσ. Πουρῆς

(1) γραμματεὺς ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατὰ τὸ 1920· ἡ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἀπεδέξατο τὴν διαχείρισιν τοῦ 1920. Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς καὶ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπείας διὰ τὸ ἔτος 1921 οἱ κ. κ. Π. Π. Οἰκονόμος, Κ. Δουβουνιώτης, Θεόφιλος Βορέας, Χρῆστος Τσουντας καὶ Αθ. Τυ. πάλδος Μπασιᾶς.

Μετὰ μικρὰν διακοπὴν προσήλθεν ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς, πρόεδρος τῆς ἑταιρείας ἡ Α. Β. Υ. ὁ πρίγκιψ Νικόλαος ἀντιπρόεδρος αὐτῆς. Εἶτα ὁ γραμματεὺς τῆς ἑταιρείας κ. Ἰάκ. Χ. Δραγάτης ἀνέγνωσε τὴν παρὶ τῶν πεπραγμένων τῆς ἑταιρείας ἔκθεσιν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1920.

Ἑκτακτος συνέλευσις.

Τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου 1921, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ ὥρᾳ 6ῃ μ.μ. συνήλθον οἱ ἑταῖροι εἰς ἑκτακτον συνέλευσιν ἐν τῇ μεγάρῳ τῆς ἐταιρείας κατὰ τὸ 31 ἄρ. τοῦ ὀργανισμοῦ, ἵνα ἀποφασίσωσι περὶ προτάσεων τοῦ Συμβουλίου πρὸς παράτασιν τῆς ὑπὸ τῆς 29ης 9βρίου 1920 χορηγηθείσης τῷ Συμβουλίῳ προθεσμίας πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἐταιρείας καὶ περὶ προσθηκῶν καὶ μεταβολῶν εἰς τὸν ὀργανισμόν αὐτῆς. Κατὰ τὴν συνεδρίαν προήδρευσεν ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου κ. Δημ. Π. Παππούλιας καὶ ἐγγραμμάτευσεν ὁ γραμματεὺς κ. Ἰάκ. Χ. Δραγάτης. Παρῆσαν ἑταῖροι 37. Μετὰ εἰσήγησιν τοῦ ἀντιπροέδρου κ. Δ.Π. Παππούλια, γενομένης συζητήσεως ἐγένετο δεκτόν:

α') Τὸ ἐδάφιον 1 τῆς § 1 τοῦ ἀρθρου 31 τροποιοῖται ὡς ἑξῆς: Οἱ ἑταῖροι συνέρχονται τῇ προσκλήσει τοῦ ἀντιπροέδρου εἰς τακτικὰς μὲν συνελεύσεις μῆ τῶν Κυριακῶν τοῦ Ἰανουαρίου, ἀνὰ τριετίαν δὲ καὶ τῇ ἀμέσῳς ἐπομένῃ Κυριακῇ πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἐπομένῳ ἀρθρῳ σκοποὺς.

β') Νὰ προστεθῇ εἰς τὸ ἀρθρον 7 ἡ διάταξις: Διαρκοῦντος ἑκάστου ἔτους προστίθενται ἐν τῷ καταλόγῳ οἱ καταβαλόντες τὴν καθυστερουμένην εἰσφορὰν τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἔτι δὲ καὶ οἱ νῦν τὸ πρῶτον ἐκλεγόμενοι ἑταῖροι, ἀλλ' οὗτοι μετὰ τὴν πάροδον δύο μηνῶν, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν.

γ') Ἡ ἐν τῇ τρίτῃ περιπτώσει τοῦ ἀρθρου 17 λέξις *τριμηνίας* ἀντικαθίσταται διὰ τῆς λέξεως *ἑξαμηνίας*.

δ') Αἱ ἐν τῇ § 2 τοῦ 31 λέξεις *πρὸ ἑβδομάδος* ἀντικαθίστανται διὰ τῶν λέξεων *πρὸ πέντε ἡμερῶν*.

ε') Ἡ πέμπτῃ πρότασις ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν § 2 τοῦ ἀρθρου 33 ψηφίζεται τροποποιημένη μετὰ πρότασιν τοῦ κ. Στάμου Παγανέλη ὡς ἑξῆς: Δικαίωμα ψήφου ἐν ταῖς συνελεύσεσιν ἔχουσιν οἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 7 ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ τοῦ οἰκείου ἔτους ἐγγεγραμμένοι.

στ') Εἰς τὸ τέλος τῆς § 1 τοῦ ἀρθρου 34 προστίθεται ἡ ἀκόλουθος διάταξις: Ἐὰν μέλος τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας ἐκλίπῃ ἢ παραιτηθῇ, τὰ λοιπὰ μέλη αὐτῆς ἐκλέγουσιν ἐκ τῶν ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ τοῦ οἰκείου ἔτους τακτικῶν ἑταίρων τὸν ἀντικαταστάτην τοῦ ἐκλιπόντος ἢ παραιτηθέντος.

ζ') Είς τὸν ὀργανισμὸν προστίθενται αἱ ἀκόλουθοι μεταβατικαὶ διατάξεις :

1.) Ἀρθρον 48: Συνιστᾶται ἐπιτροπεὶα πρὸς διοικητικὸν καὶ οἰκονομικὸν ἔλεγχον τῶν ἀπὸ τῆς 14ης 7βρίου 1917 μέχρι τῆς 29ης 9βρίου 1920 πεπραγμένων, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ προγενεστέρῳ χρόνῳ, ἐφ' ὅσον ἤθελε κριθῇ τοῦτο σκόπιμον. Ἡ ἐπιτροπεὶα ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐν τῇ συνέλευσει τῆς 29ης 9βρίου 1920 ἐκλεχθέντων μελῶν, ἅτινα ἀπετέλεσαν καὶ τὴν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπεὶαν τοῦ 1920. Παραιτουμένου τινὸς τούτων τὸ Συμβούλιον ἐκλέγει ἀντικαταστάτην ἐκ τῶν ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ τοῦ 1921 τακτικῶν ἐταίρων. Ἡ ἐπιτροπεὶα ἐκλέγει πρόεδρον καὶ εἰσηγητὴν. Δικαιούται δὲ νὰ προσλαμβάνῃ καὶ βοηθητικὰ πρόσωπα κατὰλληλα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Τὸ πόρισμα τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἡ ἐπιτροπεὶα θέλει ὑποβάλλει ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐταιρείας, ὅπερ θέλει ἀνακοινῶσαι τοῦτο εἰς τὴν Συνέλευσιν

2.) Ἀρθρον 49: Τὸ ἐν τῇ Συνέλευσει τῆς 5ης 10βρίου 1920 ἐκλεχθὲν Συμβούλιον θέλει διοικήσει τὰ τῆς ἐταιρείας καὶ κατὰ τὴν ἀρξαμένην τριετίαν 1921-1923.

3.) Ἀρθρον. 50 Μέχρις ἀναθεωρήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἐταιρείας δύναται τὸ Συμβούλιον νὰ προσλάβῃ διευθυντὴν τοῦ γραφείου ἐπὶ μισθῷ μὴ δυναμένῳ νὰ ὑπερβαίῃ τὰς 600 δραγμὰς κατὰ μῆνα.

Ὁμοίως δεκτὴ γίνεται καὶ ἡ πρότασις τοῦ Συμβουλίου ὅπως τὸ σχέδιον τοῦ νέου ὀργανισμοῦ προσαχθῇ εἰς τὴν Συνέλευσιν οὐχὶ ἐντὸς τριῶν μηνῶν, ἀλλ' ὅταν περατωθῇ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου

Ἀναγνωσθέντα τὰ πρακτικὰ ταῦτα ἐγχρίνονται καὶ ὑπογράφονται

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1921.

*Συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου
 Ιακ. Χ. Δραγάση καὶ ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει
 τῶν ἑταίρων τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου 1922.*

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, ἀπηλλαγμένον ἐφέτος παντὸς δεσμοῦ πρὸς τὴν ξένην αὐτῷ ἐργασίαν τοῦ ἐγγὺς παρελθόντος, καταβαλὼν ἤδη ἀπὸ τοῦ προηγηθέντος ἔτους ἀσφαλεῖς καὶ στερεὰς τῆς βάσεις τῆς δράσεως αὐτοῦ, ἀτενίζον δὲ εὐθὺ ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν τοῦ ἐνδόξου τούτου σωματείου, ὅπερ ὅσον παλαιούται ἐπὶ τοσοῦτον ἀνηβᾷ καὶ ἀκμᾷζει γιγαντούμενον καὶ πυργούμενον εἰς ἔργα καὶ ἐργασίην ἀνεκδότως πρὸς συνεχισμὸν τοῦ τιμίου αὐτοῦ παρελθόντος, προβαίνει σήμερον τὸ πρῶτον ἐν πλήρει αὐτενεργείᾳ νῦν δώτη λόγον τῆς ἑαυτοῦ πολυμερεστῆτος ἐργασίας καὶ τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1921.

Καὶ ἐν πρώτοις, πρὸ πάσης ἄλλης ἀνακοινώσεως, κατὰ καθήκον ἱερὸν, οἶονεὶ μνημόστυνον τελοῦν ὑπὲρ τῶν ἀπελθόντων τοῦ βίου ἑταίρων τὸ ἔτος τοῦτο, ἀνυχράρει ἰδιαιτέρως τὰ ὀνόματ' αὐτῶν μεταλλεζάντων τὸν βίον καὶ ἐπιτιμίων καὶ τακτικῶν ἑταίρων. Μετ' ἄλλοις θλίψεως ἐν τοῖς πρώτοις ἀνυχράρει τὸν θάνατον τοῦ ἐπιτιμίου ἀντιπροέδρου Δημ. Τσιβανοπούλου, τοῦ ἐπὶ μακρὸν ἐντί-

μότατα προστάντος τῆς ἐταιρείας, διαπρεπεστάτην δὲ καὶ ἐν τῇ δικαστικῇ ἱεραρχίᾳ καταλαβόντος θέσιν.

Ἐπιτίμιος ἑταῖρος ὁ Jules Nicole, διαπρεπῆς ἑλληνιστῆς καὶ ἐπιτίμιος διδάκτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ἀπέθανεν ἐν Γενεύῃ. Καὶ ὁ Andrè de Ridder, ὑποδιευθυντῆς τοῦ Μουσείου τοῦ Λούδρου, ἀρχαῖον μέλος τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς. Ὁ Sam Wide τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Οὐψάλης, τακτικὸς ἑταῖρος καὶ ἐξ ἄλλων ἐνταῦθα ἐργασιῶν γνωστὸς καὶ ἐκ τῶν παρὰ τὰς Ἀφρίδας ἐν Ἀττικῇ καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Καλαυρίᾳ ἀνασκαφῶν. Ὁ Δημ. Ράλλης, ὁ τοσάκις ἰθύνας τὰς τύχας τοῦ Κράτους σθεναρὸς πολιτευτῆς, ἐκ τῶν θερμοτάτων θιασωτῶν τοῦ ἀρχαίου βίου. Ὁ Νικ. Δημητρακόπουλος, διαπρεπέστατος νομομαθὴς καὶ φιλόπατρις πολιτευτῆς, ὃν προῶρως ἀτυχήσαντα καὶ θανόντα ἐθρήνησεν ἡ Πατρίς. Ὁ Νικ. Πολίτης, ὁ διαπρεπῆς τοῦ Πανεπιστημίου Καθηγητῆς, ὁ τοσοῦτον ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἰδίᾳ τῆς λαογραφίας ἐργασθεὶς, ἐπὶ σειρὰν δὲ ἐτῶν μετασχὼν τοῦ Συμβουλίου τῆς ἐταιρείας καὶ ἀρκετὰ ὑπὲρ αὐτῆς καταβαλὼν. Ὁ Ἰω. Χατζηδάκης, ἐν τῶν σεμνωμάτων τοῦ Πανεπιστημίου καὶ εὐρυτάτης ἐν τοῖς Μαθηματικοῖς φήμης. Ὁ Κ. Γιαννοῦτσος ἐν τοῖς ἐξέχουσιν τῶν φιλολόγων, Γυμνασιαρχῶν ἄριστος. Ὁ Δ. Ἀντωνιάδης τῶν προεχόντων τῆς Θέμιδος λειτουργῶν, διατελέσας ἱκανὰ ἔτη σύμβουλος τῆς ἐταιρείας καὶ πολλὰ πολλαχῶς ὠφελήσας αὐτήν. Ὁ Ἰω. Κουμανούδης, υἱὸς τοῦ ἀειμνήστου Ἀτλαντος τῆς ἐταιρείας Στεφ. Κουμανούδης, ἀνώτατος οἰκονομικὸς ὑπάλληλος. Ὁ Δ. Οἰκ. Καλαποθάκης, ἐξέχουσιν ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ καταλαβὼν θέσιν. Ὁ Γ. Τραπάντζαλης, ἀπὸ μακροῦ ἐνισχύσας τὴν ἐταιρείαν καὶ

ὁ Δ. Βούκρας ἔντιμος τοῦ Κερδώου θεράπων καὶ τῶν ἐνθερμοτέρων τῆς ἀρχαιότητος φίλων.

Παρά τὴν θλιθεράν ὅμως ταύτην ἀραίωσιν τῶν τάξεων τῶν ἐταίρων τὸ συμβούλιον εἶνε εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νᾶ ἀναγγεῖλῃ ὑμῖν ἄλλην, εὐφρόσυνον ταύτην ὄψιν, τῆς ἐνισχύσεως τῶν τάξεων τούτων διὰ νέων δυνάμεων. Ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις ἐταίροις καταλέγεται ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου, τιμητικώτατα ἀποδεξάμενος τὴν ἐκλογὴν ἢ Α.Β. Ὑψηλότης ὁ Διάδοχος τοῦ Ῥουμανικοῦ Θρόνου Βασιλόπαις Κάρολος, προσενεχθέντος καταλλήλως ὑπὸ τοῦ Προεδρείου τοῦ οἰκείου διπλώματος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν εὐτυχῶν διπλῶν δεσμῶν τῶν συναφθέντων μεταξὺ τῶν δύο Βασιλικῶν οἴκων προσεφέρετο πρὸς τὴν σεπτὴν Αὐτοῦ σύνευνον, τὴν Α.Β. Ὑψηλότητα τὴν πριγκίπισσαν Ἑλένην, ὁμοίωμα χαλκοῦν πάγκαλον τῆς ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως πανόπλου Παλλάδος, συμβολικώτατα ὑπομιμνήσκον ἐν τῇ νέᾳ Αὐτῆς πατρίδι τὸν ἱερὸν βράχον, παρ' ὃν εἶδε τὸ φῶς καὶ ἐξετράφη ἐν τῇ πόλει τῆς Θεᾶς τῆς Σοφίας ἢ κατ' ἐξοχὴν Ἀθῆς, ἢ προσφιλεστάτῃ Ἑλληνίς Βασιλόπαις.

Ἐν τῇ χορείᾳ τῶν τακτικῶν ἰσοβίων ἐταίρων καταριθμεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου σεμνοτάτῃ δικαστικῇ κορυφῇ, ὁ πρὸ μικροῦ ἀποχωρήσας τῆς ὑπηρεσίας εἰσαγγελεὺς τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, τοῦ Ἀρείου πάγου, κ. Ματθαῖος Χατζᾶκος καὶ ὁ ἐν Λέρῳ διαπρεπῆς γυμνασιάρχης κ. Νικήτας Χαδιαρᾶς, ὁ παρακολουθῶν μετ' ἀφοσιώσεως τὸ ἔργον τῆς ἐταιρείας καὶ ἀρκετοὺς παπύρους πρόσενεγκῶν, ὥστε νὰ καταρτισθῇ ἡ πρώτη ἀρχὴ παπυρολογικῆς συλλογῆς ἐν τῇ ἐταιρείᾳ. Πλὴν τούτων ἐξελέγησαν καὶ εἴκοσιν ὀκτὼ νέοι τακτικοὶ ἐταῖροι ὑποβαλόντες αἰτήσεις πρὸς τοῦτο.

Τὰ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς ἐταιρείας βλέπετε ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας ὑμῶν πίνακι, ἐν ᾧ σημειοῦται, ὅτι, τὰ μὲν ἔσοδα τοῦ ἔτους τούτου ἀνῆλθον εἰς δραχμὰς 140, 763, 15, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς δραχμὰς 143, 571, 80, ὑπερβάντα τὰ ἔξοδα κατὰ 2, 802, 65, ληφθείσας ἐκ τοῦ περισσεύματος τοῦ 1920, ἀνερχομένου εἰς δρ. 35, 244, 20, ὅπερ εἶχεν ἀναγραφῇ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῆς χρήσεως τοῦ 1921, ἵνα δαπανηθῇ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Διάφορον ὅμως θὰ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα καὶ σημαντικὸν περίσσευμα θὰ ἀπέδιδεν ἡ παρελθοῦσα χρήσις, ἐὰν ἤθελον καταβληθῇ ὑπὸ τοῦ δημοσίου αἱ καθυστερούμεναι συνδρομαὶ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐταιρείαν, ἀνερχόμεναι εἰς 31, 875

Κυριώτατον τῶν ἔργων τῆς ἐταιρείας καὶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ὑπῆρξε τὸ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ πᾶν τὸ σχετικὸν πρὸς μελέτην καὶ ἔρευναν καὶ συντήρησιν τῶν ἀρχαιοτήτων. Τοῦ ἔργου τούτου τὰ πορίσματα θὰ ἀκούσητε ἤδη, ἐξηγμένα ἐκ τῶν ἐκθέσεων τῶν ἐκτελεσάντων τὰς ἀνασκαφὰς ἐφόρων.

Πρώτη τῶν ἐργασιῶν ὑπῆρξε μικρὰ ἀνασκαφὴ γενομένη περὶ τὸ Λυσικρατείον διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Ἀ. Θ. Φιλαδέλφους. Ἐκεῖ ἐκαθαρίσθη τὸ πρὸς Β. τοῦ μνημείου ἀπὸ ἐτῶν γνωστὸν κτίσμα, θεμελίωσις ἴσως ὁμοίου χορηγικοῦ μνημείου ἢ μικροῦ ναοῦ. Εἶτα ἀνεσκάφη τὸ πρὸς Ν. τοῦ Λυσικρατείου, ἔνθα ἐφάνησαν δύο νέαι βάσεις χορηγικῶν μνημείων, ἐξ ὧν καὶ ἡ ἐδὼς Τριπόδων ὠνομάσθη, ἐφάνη δὲ ὅτι διήρχετο ἀκριβῶς πρὸς Ἀ. τοῦ Λυσικρατείου, ἣς ἐσώθησαν ἵχνη τοῦ λιθοστρώτου εἰς βάθος 3 μέτρων. Ἡ ἔρευνα εἰς διάφορα περὶ σημεῖα πρὸς δεῖξιν τὴν κατευθύνσεως τῆς ὁδοῦ καὶ πρὸς ἄλλα ἐγγύς κτίσματα, ὅπως εἶνε ὁ πολυγωνικὸς τοῖχος ὁ ἀπὸ μακροτάτου φαινόμενος καὶ

καθαρισθῆις ἤδη, γνωστὸς δ' ὡς ἀποτελῶν μέρος τοῦ περιβόλου τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, πρὸς Ν. αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐπίσης ἀπὸ μακροῦ φαινομένη Ν. Δ γωνία τετραγωνικοῦ κτίσματος μεγάλου, ἡ εἰσχωροῦσα εἰς τὸ κοῖλον τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου καὶ βεβαιωθείσα, ὅτι εἶνε γωνία τοῦ ὠδείου τοῦ Περικλέους, ἀσφαλίζουσα δὲ τὴν ὑπαρξιν τοῦ περιφήμου τούτου οἰκοδομήματος ἐκεῖ. Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ Λυσικρατείου ἀνεφάνησαν ἐπάλληλοι ὄχετοι καὶ ὕδραγωγεῖα Ῥωμαϊκῶν καὶ Μεσαιωνικῶν χρόνων ὡς καὶ πολλοὶ χριστιανικοὶ τάφοι καὶ δύο θολωταὶ ὀστοθῆκαι. Κατὰ τὴν ἔρευναν ταύτην ἀνευρέθησαν δύο ἐπιγραφαί, μία δηλ. ἀναγραφὴ ψηφίσματος καὶ ἑτέρα ἀναγραφὴ ἀρχόντων, ἐν ᾗ ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον Νικόστρατος ἄρχων κατὰ τὸ 80 περίπου π.Χ. Ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην δραχμαὶ 3, 670, 20.

Δευτέρα σχετιζομένη καὶ γειτνιάζουσα πρὸς τὴν προηγουμένην ἐργασία εἶνε ἡ παρὰ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον γενομένη διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Π. Καστριώτου πρὸς πλήρη ἔρευναν τοῦ βεβαιωθέντος πλέον Ὡδείου τοῦ Περικλέους. Τὰ κατὰ τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶνε γνωστὰ ἐκ τῶν προηγουμένων ἐτῶν. Ἦδη ἀπεκαλύφθη τὸ ἥμισυ πελωρίας αἰθούσης τετραγώνου, ἧς αἱ πλευραὶ σώζονται εἰς ὕψος 3 μέτρων, λίθου Πειραϊκοῦ, μετὰ ὀρθομαρμαρώσεως. Ὁμοίως ἐφάνησαν τὰ θεμέλια τοῦ Προτύλου τοῦ πρὸς τὸ Διονυσιακὸν θέατρον. Ἐβεβαιώθησαν δ' οἱ λόγοι τοῦ Πλουτάρχου λέγοντος, ὅτι ἦτο πολύεδρον «τῇ δ' ἐρέψει μόνον περικλινὲς καὶ κάταντες ἐκ μιᾶς κορυφῆς πεποιημένον» καὶ ἡσφαλίσθη τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ λεγόμενον, ὅτι ἦτο πολύστυλον ἐκ τῶν εὐρεθεισῶν βάσεων τῶν μαρμαρίνων αὐτοῦ κιόνων, 36 πού τὸν ἀριθμὸν ὑπολογιζομένων, τῇ ὑποδείξει τοῦ κ. Dörpfeld, ὁ ὁποῖος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν καὶ

πρὸς τὴν γωνιώδη ἐντομὴν εἰς τὸ κοῖλον τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου διαβλέπων ἐκεῖ τὴν Ν.Δ. γωνίαν τοῦ Ὡδείου. Τῶν κίωνων τούτων εἶνε καὶ ὁ ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ τῷ 1862 ἀνευρεθεὶς ἐνεπίγραφος εἰς βασιλέα Ἀριοβαρζάνην, ἐφ' οὗ ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ, οὗ ἡ δαφνοστεφῆς κεφαλὴ ἀνευρέθη ἐν τῷ Ὡδείῳ, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὴν ἐπὶ νομισμάτων εἰκόνα τοῦ βασιλέως τούτου. Ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δραχμαὶ 2,000.

Τρίτῃ ἐργασία ἐγένετο ἐν Ὡρωπῷ κατὰ τὸ Ἀμφιάρειον διὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου κ. Β. Λεονάρδου. Ἐφέτος ἐπανελήρθη ἡ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχτης τοῦ ἐκεῖ χειμάρρου ἔρευνα, ἀπεκαλύφθησαν δὲ ἀρκετὰ νέα μέρη. Ἠρευνήθησαν τὰ κατὰ τὴν ἐξ Ἀ. πομπικὴν ὁδόν, πάνυ εὐρεῖαν τὸ πρῶτον, ἐπὶ καμπτομένην δὲ πρὸς Β. καὶ διήκουσαν πρὸς Ἀ. τῶν ἄλλων χώρων καὶ τῆς κρήνης, ἄγουσαν δὲ διὰ γεφύρας πρὸς τὸν βωμὸν καὶ τὸν ναόν, πρὸς Ν. δὲ στενουμένην καὶ ἄγουσαν εἰς τὴν πρὸς τὴν κρήνην ὁδόν. Πρὸς νότον ταύτης ἀποκαλύπτονται καὶ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους οἰκοδομήματα. Δοκιμαστικὴ ἐργασία ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχτης τοῦ χειμάρρου πρὸς Β. τοῦ ναοῦ, ἀπεκαλύφθησαν δὲ καὶ ἐκεῖ κτίσματά τινα, ἐν οἷς εὐρέθη καὶ πῆλινος ἀχροκέραμος μετ' ἀνθεμίου καὶ Βοιωτικῆς ἀσπίδος τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος. Εὐρήματα ἄλλα παρουσιάσθησαν μήτρα πηλίνῃ δαίμονος μακροπώγωνος, σατυρικοῦ προσώπου, ὁμοία λύχνου, πλίνθος πηλίνῃ μετ' ἐπιγραφῆς ἐν σφραγίδι: Ἀμφιαράου, τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, ἀποτμήματα ἐπιγραφῶν μετ' ἀναγραφῶν ἱερῶν ἀγγείων, ψυκτῆρος, κρατῆρος, θυμιατηρίου, κάδων, χυτρῶν. Νομίσματα εὐρέθησαν 78 Ὡρωπίων, Βοιωτῶν, Ἀθηναίων, Μεγα-

ρέων, Θασίων, κ.λ.π. Ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δραχ. 4,994,50.

Τετάρτη ἀνασκαφὴ εἶνε τῶν Θηβῶν διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Κεραμοπούλου ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Κάδμου, ἐπαναληφθεῖσα ἐφέτος πρὸς Β. τοῦ ἤδη ἀνεσκαμμένου μέρους. Ἐκεῖ ἀπεκαλύφθη ὁλόκληρον τὸ δωματίον, ἔνθα οἱ πέντε ἐτερόστομοι ἀμφορεῖς, ἐκαθαρίσθη τὸ ἀμέσως πρὸς Δ. δωματίον, ἔνθα ὅστρακα ἰσως 30 ἐτεροστόμων ἀμφορέων καὶ εἰς ἀκέραιος, περαιτέρω ἐφάνη μικρὸς χώρος τετραγώνος ἄνευ ἰχνους ἀγγείου τινός, ἄθικτος ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πυρκαϊᾶς, ἔχων δοκοὺς κεκαυμένας ἐπὶ τοῦ στρώματος τῆς κεραμίτιδος γῆς. Πέραν τούτου ἡ συνέχεια τοῦ στενοῦ διαδρόμου μετὰ συντετριμμένων ἀγγείων ἐτεροστόμων, ὑψιπόδων κυλίκων καὶ πινακίων ἀπλωτῶν. Πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ τετραγώνου χώρου κάμπτεται πρὸς Ἀ. ὁ διάδρομος καὶ ἐκεῖ εὐρέθησαν 80 ἐτερόστομοι ἀμφορεῖς, ὧν δύο ἀκέραιοι μετὰ ἐπιγραφῶν γραφῆς ἀδιαγνώστου, ἀλλὰ συγγενοὺς πρὸ τὰς Κρητικὰς. Τοιαῦτα ἀγγεῖα συντετριμμένα καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐφθαρμένα εἶνε πολλὰ ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ ἀνακτόρου, προϊόντα τοῦ ἐργαστηρίου αὐτοῦ, κοινὰ δὲ καὶ πρὸς ἐμπορίαν πιθανώτατα προσωρισμένα. Τὸ ἀξιολογώτατον τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς, ὅπερ καὶ μόνον ἔρκει νὰ δείξῃ τὴν σοβαρότητα αὐτῆς, τὸ κινήσαν τόσον τὸ διαφέρον τοῦ ἀρχαιολογοῦντος κόσμου καὶ μετὰ τόσης χαρᾶς γενόμενον δεκτὸν *urbi et orbi* ταύτην τὴν στιγμήν, εἶνε τὰ ἐνεπίγραφα ἀγγεῖα.

Ὅπως διὰ τοῦ πολλοῦ Ewans εἰς τὴν Κρήτην αἰῶνες ὅλοι πρότερον εἰς τὸ σκότος τοῦ μύθου κυλιόμενοι περιεβλήθησαν τὸ φῶς τοῦ ἱστορικοῦ κύρους καὶ δύνανται τις νὰ προσκλίνηται πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Μίνως σήμερον καὶ νὰ ἀναστρέφηται ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῖς βασιλικοῖς, οὕτω

διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν Θηβῶν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν θέσιν νὰ βεβαιῶμεν ὡς ἱστορικὸν γεγονὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μικροὶ μαθηταὶ εἰς τὴν κατ' ἐρωταπόκρισιν συντεταγμένην μικρὰν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἠναγκαζόμεθα νὰ ἀπαντῶμεν ἐρωτώμενοι τίς ἔφερε πρῶτος καὶ πόθεν τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ δὲν εἶνε δυνατόν βεβαίως νὰ προσείπῃ τις εἰς τί θὰ ἀγάγῃ ἢ ἐρμηνεία τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, πάντως ὅμως δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ παράδοσις ἢ συνδέουσα τὸ ὄνομα τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ Κάδμου πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸν εἰσαχθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἀλφάβητον δὲν εἶνε ἐντελῶς μῦθος, ὡς οὐδ' ἡ ἄλλη ἢ λέγουσα περὶ τοῦ ὄρου τῆς Ἀρμονίας, ἀφ' οὗ τόσαι χιλιάδες ψηφίδων ἐξ ὄρου ἀνευρέθησαν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ. Ἡ δ' ἐν τῷ ἀνακτόρῳ παρουσία ἀποθηκῶν πλήρων βιομηχανικῶν προϊόντων ἐργαστηρίου ἰδιοκτητοῦ τοῦ βασιλέως ἐν αὐτῷ δηλοῖ, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐφρόντιζε νὰ αὐξάνῃ τὰ εἰσοδήματα αὐτοῦ δι' ἐπιχειρήσεων βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν, ἢ δὲ γειτνιάσις τῶν ἀποθηκῶν πρὸς τὸ μέγαρον καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ἐκεῖ διαδρόμου, ὁ ὁποῖος ἤγεν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν γυναικῶνα δηλοῖ, ὅτι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἀνεμιγνύετο εἰς τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων τούτων.

Ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δραχ. 4,040,55.

Πέμπτη κατὰ σειρὰν ἔπεται ἡ ἐργασία ἢ γενομένη ἐν Παγασαῖς διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Ἀπ. Ἀρβανιτοπούλου μετὰ ὑπερτριετῇ διακοπῇ. Ἐκεῖ ἐζητήθη ἡ ἀνέυρεσις τοῦ πλουσίου νεκροταφείου τῆς Δημητριάδος καὶ τοῦ τάφου τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, τοῦ ἀναφερομένου ἐν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου. Διὰ τοῦτο ἐξηρευνήθη τὸ παρὰ τὰ «Καλύβια Ἀλυσκῶν» ἀνακαλυφθὲν μέγα νεκροταφεῖον. Μικροῦ ὅμως λόγου ἄξια

προῆλθον εὐρήματα ἐκ τῶν ἐκεῖ τάφων γ' καὶ ἐντεῦθεν π.Χ. αἰῶνος, ἄγλυφα κάτοπτρα χαλκᾶ, πήλινα ἀγαλμάτια καὶ ἀγγεῖα κοινά, πλήν ἐνὸς εἰκονίζοντος θεράπαιναν μετὰ κατόπτρου καὶ τινα χρυσώματα πτωχά. Ἐξηκριβώθη ὁμως, ὅτι πλησίον ὑπάρχει μέγας ἐπιμήκης τύμβος, ἐν ᾧ οὐδόλως ἀπίθανον νὰ εἶνε ὁ τάφος τοῦ βασιλέως. Τὸ ἔργον ἐδῶ ἔμεινεν ἡμιτελές. Νομίζει δὲ ὁ κ. ἔφορος ὅτι ἀνεῦρε τὰ ἴχνη τοῦ ἐκεῖ που εἰκαζομένου ναοῦ τῆς Πασικράτας ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ τύμβου τοῦ κατεχομένου ὑπὸ Βυζαντιακοῦ κτίσματος καὶ μεγάλων Χριστιανικῶν τάφων. Κατὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας ἀνευρέθησαν πολλὰ βάρθρα καὶ στῆλαι ἐπιτύμβιοι μετ' ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν ἀξίων λόγου. Τέλος ἐβεβαιώθη, ὅτι ἕτερος μέγας πύργος ἐνέχει πολυαριθμούς ἐγχρώμους στήλας. Ἡ ἐξερεύνησις τούτου ἀφέθη εἰς τὸ προσεχές μέλλον. Ἐπανήθησαν διὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας δραχ. 5.000.

Ἐκτὴ ἐρευνα ἀρχαιολογικὴ εἶνε ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Π. Καβδαδία ἐκτελεσθεῖσα. Ἐκεῖ ἐπερατώθη ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐτέρου τῶν συνεχομένων, ὡς φαίνεται, μεγάλων οἰκοδομημάτων τῶν παρὰ τὴν δεξαμενὴν τοῦ Ἀντωνίνου. Ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐδάφη τούτων, ἐσχεδιάσθησαν τὰ ψηφιδωτὰ καὶ ἐπεχώσθησαν, ἵνα μὴ καταστραφῶσιν. Εἶτα ἀπεκαλύφθη τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἐξ 9 διαμερισμάτων, ὧν 4 πολυτελῶς διεσκευασμένα πρὸς λήψιν θερμῶν καὶ ψυχρῶν λουτρῶν. Τὸ ἔδαφος τῶν αἰθουσῶν ἐκαλύπτετο διὰ μαρμαρίνων πλακῶν καὶ οἱ πυθμένες τῶν λεκανῶν, οἱ τοῖχοι καὶ τὰ τοιχώματα τῶν δεξαμενῶν εἶχον ὀρθομαρμάρωσιν. Τὰ ὑπόκαυστα ἐδέχοντο διὰ σωλῆνων θερμὸν ἀέρα ἀνερχόμενον εἰς τὰς αἰθούσας διὰ σωλῆνων ἐν τοῖς τοίχοις, κατὰ σύστημα τῶν

Ῥωμαίων εἰσαχθὲν ἐν ταῖς θέρμας. Ἐν ἄλλῃ αἰθούσῃ διωχετεύετο τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς δεξαμενῆς τῶν Ἀντωνίνων διὰ μολυβδίνων σωλήνων, ὧν ἐσώθησαν δύο μεγάλα τεμάχια. Εὐρήματα εἶχομεν ἀναθηματικὰς ἐπιγραφὰς καὶ δύο τεμάχια πηλίνων κεράμων μετ' ἐπιγραφῆς: Ἀσκληπιοῦ. Ἄλλῃ κεραμὶς φέρει ἐπιγραφὴν ΑΝ....Ο. Ἰσως Ἀντωνίνου. Τὰ σημαντικώτατα τῶν εὐρημάτων εἶνε τὰ ψηφιδωτά. Τὸ ἕτερον τούτων ὁμοιάζει πρὸς τὰ ἀποκαλυφθέντα ἐν βασιλικοσκήμφῃ κτίσματι περὶ τὴν ἅγιον Ἰωάννην. Ἐν τῷ ἑτέρῳ οἰκοδομήματι ἐφάνη διὰ τῆς ἀνασκαφῆς, ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὸν στυλοβάτην μεγάλοι λίθοι φέρουσιν ἀναθηματικὰς ἐπιγραφὰς, ἐξ ὧν συνάγεται, ὅτι προέρχονται ἐκ δύο μεγάλων οἰκογενειακῶν μνημείων ἐν τῷ Ἱερῷ, συγκειμένων ἐξ ἀγαλμάτων μελῶν τῶν οἰκογενειῶν τούτων, ἰδρυθέντων ὑπὸ συγγενῶν αὐτῶν. Ἐγγὺς τοῦ στυλοβάτου τούτου ἔκειτο τὸ βᾶθρον τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀντωνίνου, τὸ ἰδρυθὲν ὑπὸ τῆς *Ιερᾶς τῶν Ἐπιδαυρίων πόλεως*. Ἐνεκα τῶν ἀναφανέντων νῦν ὑποκαύστων, ἡρευνήθη καὶ ἡ Ν Ἀ. πλευρὰ τοῦ περιδόλου τοῦ Ἱεροῦ, ἐνθα εἶχε φανῇ ἀπὸ τοῦ 1908 οἰκοδόμημα λουτρῶνος. Καὶ τοῦτο εἶχεν ὁμοία ὑπόκαυστα, ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι ἐν τοῖς μ. Χ. χρόνοις ἤσκειτο ἐκεῖ συστηματικὴ ὑδροθεραπεία, εἰς ἣν ὑπεβάλλοντο οἱ ἀσθενεῖς. Ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δραχ. 3,884,60.

Ἐβδόμη ἀνασκαφὴ εἶναι ἡ γενομένη ἐν Ἀλυζίᾳ τῆς Ἀκαρνανίας διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Κ. Ῥωμαίου. Ἡ ἔρευνα περιεστράφη περὶ τὸ ἱρῶον τὸ κατὰ τὸν λιμένα τοῦ Ἡρακλείους. Παρὰ τὰς δυσχερείας τὰς παρουσιαζομένας ἐκεῖ ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ χώρου τῶν ἀνασκαφῶν, ἡρευνήθη ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν νοτιὰ πλευρὰ τοῦ μνημείου. Εἶχε δειχθῇ ἤδη, ὅτι ὁ γνωστὸς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους

σωρὸς μαρμάρων δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸν ἱερὸν τοῦ Ἡρακλείους, ἀλλ' εἰς ἐπιτάφιον μνημεῖον τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος κτισθὲν διὰ μαρμάρων τοῦ ἀρχαίου Ἡρακλείου. Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τροποποιεῖται ἡ πρότερον γενομένη τοῦ ἔτους τούτου ἀναπαράστασις οὐσιωδῶς, καθ' ἣν τὸ Μαυσωλεῖον τοῦτο ἦτο ἐν μικρογραφίᾳ παρόμοιον πρὸς τὸ ἐν Ἀλικαρνασσῶ τοιοῦτον ἢ μᾶλλον πρὸς τὸ ἐν Εὐάνθῳ τῆς Λυκίας, τὸ λεγόμενον τῶν Νηρηίδων. Ἦδη ἀντὶ τοῦ ὑποθεθέντος ναύσκου ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ τετραγώνου βάθρου ἐδείχθη, ὅτι ὑπῆρχε μόνον ἀπλοῦν στηθαῖον, κοσμούμενον κατὰ τὰς γωνίας δι' ὀρθοστατῶν διέδρων. Ὑπὸ τὴν Ν.Δ. γωνίαν εὐρέθη ἐφέτος τὸ καλλίτερον διατηρηθὲν ἀκρωτήριον. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου ὑπάρχει παράστασις ἀετοῦ κρατοῦντος διὰ τοῦ ῥάμπους στέφανον, οὗτω δὲ δι' ἀετοῦ καὶ στεφάνου θὰ συμπληρωθῇ καὶ τὸ κενὸν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀποκειμένου ἐκ προηγουμένης σκαφῆς τεμαχίου. Τὸ ὅλον κτίσμα ὁμοίαζε πρὸς μέγαν τετράγωνον βωμὸν μετὰ 4 κάτω βαθμίδων καὶ Ἰωνικοῦ ἄνω θριγκοῦ, ἐφ' οὗ τὸ μετὰ τῶν ἀκρωτηρίων στηθαῖον. Κοσμήματα τούτου ἐπιφανῆ ἦσαν κάτω μὲν γρύπες, ἄνω δὲ οἱ ἀετοὶ ἐν φυτικοῖς συμπλέγμασι τῆς κορωνίδος. Ἐγγὺς ἀνευρέθη καὶ βωμὸς μαρμαρίνος στρογγύλος κοσμούμενος διὰ παγκάρπων καὶ βουκρανίων ἀναγλύπτων. Τὸ σημαντικόν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου εἶνε ὅπῃ κυλινδρική διαμέτρου 0,09, διήκουσα ἐκ τῶν ἄνω μέχρι τῆς βάσεως τοῦ βωμοῦ, ἐμφαίνουσα δὲ τὴν διὰ ταύτης διαρροὴν τῶν νεκρικῶν χοῶν.

Ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην ὄρχ. 3,072,70.

Ὁ γδὲ ἀνασκαφὴν ἐνήργησεν ἡ ἐταιρεία ἐν Νικοπόλει τῆς Ἠπείρου διὰ τοῦ κ. Ἀ. Θ. Φιλαδελφείως μετὰ τὴν ἐπὶ διετίαν διακοπὴν αὐτῶν, καὶ πρῶτον ἀπεκαλύ-

φθῆ ἢ πρὸς Α. καὶ Δ. πλευρὰ, ἐν μέρει δὲ καὶ ἡ πρὸς Β. τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀρεως καὶ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ ὄρους Μιχαλίτσι. Ἀνευρέθησαν πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ἀποτμήματα γλυπτῶν καὶ τινες ὀγκόλιθοι τῆς μεγάλης Λατινικῆς ἐπιγραφῆς. Μετὰ τοῦτο ἠρευνήθη ἕτερος χώρος, ἐνθα ἐφάνησαν δύο εὐμεγέθεις οἰκοδομαὶ μετὰ ψηφιδωτῶν, δεικνύουσαι, ὅτι εἶνε χριστιανικαὶ τῶν πρώτων μ.Χ. αἰώνων καὶ συγχρονοὶ πρὸς τὴν Βασιλικὴν τοῦ Δουμετίου, ὁμοιάζουσαι δὲ πολὺ πρὸς ταύτην καὶ εἰς τὰ εὐρήματα καὶ εἰς τὰ ψηφιδωτά, ὥσπερ ἦσαν ἔργα τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου. Μέχρι πέρατος τῶν ἀνασκαφῶν, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. ἐφόρου, δὲν διεκρίθη ἂν ἦσαν ναοὶ Χριστιανικοί, διότι δὲν ἀνευρέθη τὸ *ιερόν* ἢ ἡ μεγάλη ἀψίς, ἐν ᾗ τοῦτο περιλαμβάνεται. Ἰσως ἦσαν *βαπτιστήρια*, ἀνευρεθεῖσῶν ἐν ἀμφοτέραις *μαρμαρίνων λαρνάκων καὶ κολυμβηθρῶν*. Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι ἡ Νικόπολις ὑπῆρξε πυρὴν Χριστιανισμοῦ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἐπὶ τινα χρόνον παρουσίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἐντὸς τοῦ μεγάλου ψηφιδωτοῦ μήκους 12 μ. \times 6,30, ἀνευρέθη πληθὺς πλακούντων ὑελώδους μάζης, ἕτεροι δὲ τοιοῦτοι τεθραυσμένοι εἰς μικρὰ τεμάχια εὑρέθησαν εἰς μεγάλους σωροὺς, ἐχρησίμευον δ' ἴσως πρὸς κατασκευὴν τῶν ψηφιδωτῶν. Πλὴν τῶν ἐρευνῶν τούτων ὁ κ. ἔφορος ἐτακτοποίησε τὸ ἐν Πρεβέζῃ μικρὸν Μουσεῖον, μετενεγκὼν τὰς μεγάλας λάρνακας τῆς Νικοπόλεως καὶ τὰ ἄλλα εὐρήματα καὶλέοντα μαρμαρίνον ὀκλάζοντα, ὡς τὸν τῆς Χαιρωνείας, κατάρθωσε δὲ διὰ πολλοῦ κόπου καὶ προσπαθειῶν νὰ κατασκευασθῇ τέλος καὶ τοπογραφικὸς χάρτης τῆς Νικοπόλεως, ἔργον δηλ. σπουδαϊότατον διὰ τὴν μελέτην καὶ συμπλήρωσιν τῆς μεγάλης καὶ πολυτίμου ἐν Νικοπόλει ἐργασίας.—Ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην δραχ. 3,971,75.

Ἐνάτην ἀνασκαφὴν ἐξετέλεσεν ἡ ἐταιρεία ἐν Χίῳ εἰς τὴν θέσιν Ναγὸν διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Εὐαγγελίδου. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ταύτην παρέσχεν ἡ πρὸ πολλοῦ ἀνεύρεσις ἐκεῖ ἱερᾶς ἐπιγραφῆς καὶ τεμαχίων ἀγάλματος. Δυστυχῶς ἡ ἐπελθοῦσα ἐκεῖ καταστροφή μικρὰ λείψανα τοῦ ζητουμένου ἱεροῦ κατέλιπεν. Ἀνευρέθη μέρος κρηπιδώματος ἀρχαίου κτιρίου, περαιτέρω ἄλλο τμήμα τοίχου ἀπὸ Ἀ. πρὸς Δ. παραλλήλως δὲ καὶ εἰς ἀπόστασιν 7 μέτρων ἕτερα τοιαῦτα ἐντὸς τοῦ ὕδατος τὸ πλεῖστον τοῦ παραρρέοντος χειμάρρου. Ἡ ἐκσκαφὴ τοῦ ὅλου δὲν κατωρθώθη ἕνεκα τοῦ καλλιεργημένου τοῦ χώρου. Ἐκ τῆς ἐντεταμένης καλλιεργείας ἐπῆλθεν ἡ καταστροφή καὶ οὕτως οὐδὲ τεμάχιον ἀρχιτεκτονικοῦ τινος μέλους ἐφάνη, πλὴν ἀσημάντων μαρμαρίνων ἀποτμημάτων μετ' ἀστραγάλου. Ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δραχμαὶ 1,619,00.

Καὶ ἤδη στρέφομεν τὴν λόγον χαρᾶς ἀνάπλεω διὰ τὰ εὐτυχῆ πορίσματα ἐκεῖ, ἔνθα ἐστράφη τοῦ ἔθνους ὅλου ἡ προσοχὴ καὶ ἔνθα ἐπεβάλλετο εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐταιρείας νὰ ἐμφανισθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς στρατευομένης πατρίδος, χ' αὐτοῦ ἐν μέσῳ λειψάνων παντοίων τῆς παλαιᾶς τοῦ Μακεδόνα στρατηλάτου ὁδοῦ, ἐκπροσωπούμενης δὲ ὑπὸ τῶν συνεχιζόντων τὸ ἔργον τὸ προγονικὸν μαχητῶν μας, ἐπαναφερόντων διὰ τῆς ἀλλεπαλλήλων νικῶν τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμὸν ἐκεῖ, ὁπόθεν ἐκπαλαὶ ἐξωρμήθη, παρὰ τὰ ἀνὰ πᾶν βῆμα συναντώμενα ἀρχαῖα ἐρείπια καὶ τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ συντρίμματα, ἐπεβάλλετο, λέγω, τῇ ἐταιρείᾳ νὰ ἐμφανισθῇ πρὸς ἀνάδειξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τοῦ γνωριμωτάτου τῆς θαλερᾶς Ἰωνίας ἰδρύου. Ἐκεῖ ἐξαπέστειλε δύο τῶν πολλῶν σθεναρῶν αὐτῆς ἐργατῶν, τὸν μὲν εἰς Ἐφεσον,

ἵνα ἀπὸ Θεοῦ καὶ τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος ἄρξηται, τὸν δὲ εἰς τὴν περιώνυμον τοῦ 'Αναξαγόρα πατρίδα, τὰς ἀρχαίας Κλαζομενάς, ἔνθα ἤδη ἔξεστιν ἀγάλλεσθαι ἐπὶ τῇ ἀφθονίᾳ καὶ σημασίᾳ τῶν εὐρημάτων. Εὐτύχημα ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἐταιρείας παρηκολούθησε μετὰ τοῦ διαφέροντος, ὅπερ ἀδιαλείπτως δεικνύει, μὴ λησμονήσας παρὰ τὸν βροτολογιόν Ἀρην καὶ τῆς Παρθένου τὴν λατρείαν ἢ Α. Β. Υ. ὁ πρίγκιψ Νικόλαος, ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς τῆς ἐταιρείας, τῆς ἐκεῖ ἐργασίας τοῦ ὁποῦ τῆς προσωπικῆς ἀποτελέσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ἔργου αὐτῆς διὰ τῆς παροχῆς δαπάνης 20,000 διὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς 'Εφέσου καὶ τῶν Κλαζομενῶν παρὰ τῆς προθυμοτάτην παρασχούσης τὴν ὑποστήριξιν Ὑπάτης Ἀρμοσθείας τῆς Σμύρνης. Πρὸς τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα καὶ τὸν Ὑπατον Ἀρμοστήν, τὸν καὶ μείζονα ὕλικὴν ἐνίσχυσιν ὑποσχόμενον καὶ παρασκευάζοντα εἰς τὸ μέλλον, τὸ Συμβούλιον καὶ δημοσίᾳ ἀποτείνει τὰς θερμότητας τῶν εὐχαριστιῶν.

Καὶ πρῶτον περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς 'Εφέσου, ἥτις παρέσχε μεγίστην ὄντως συμβολὴν εἰς τὴν περὶ τῆς Βυζαντιακῆς τέχνης γνῶσιν. Αὕτη ἐξετελέσθη διὰ τοῦ ἐφόρου τῶν Βυζαντιακῶν ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Σωτηρίου, ὁ ὁποῖος ἠρεύνησε τὰ ἐρεῖπια τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τοῦ κατὰ τὸν 7' αἰῶνα ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ὑπῆρχε καὶ μέγα προσκύνημα τῶν χρόνων ἐκείνων, ὁ τάφος τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Τὸν ναὸν κατέστρεψαν οἱ Σελδσοῦκοι Τοῦρκοι κατὰ τὸν 18' αἰῶνα κτίσαντες ἐκ τοῦ ὕλικου αὐτοῦ τῷ 1375 μέγα τέμενος τοῦ ἐγγόνου τοῦ Ἀἰδίν Ἰσᾶ. Τὰ ἐρεῖπια τοῦ ναοῦ καταλαμβάνουσιν ὅλον τὸ πλάτος τοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς 'Εφέσου Βυζαντιακοῦ Κάστρου, 132 μέτρων. Τὰ ἀποκαλυφθέντα

μέρη τοῦ ναοῦ εἰς βάθος ὅπου μέτρων, τὰ λοιπὰ εὐρήματα πάντα, ψηφιδωτὰ κλπ., δηλοῦσι σαφῶς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ οἰκοδομήματος. Ἐφέτος ἀπεκαλύφθη μόνον τὸ ἱερὸν βῆμα, ὠρίσθησαν δὲ καὶ αἱ διαστάσεις τοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπερβαίνει εἰς μῆκος τὴν ἁγίαν Σοφίαν τῆς Κων/πόλεως, ἀνέρχεται δηλ. τὸ μῆκος τούτου εἰς 120 μέτρα περίπου ἀπέναντι 93 ἐκείνης. Τὸ πλάτος ἦτο 60 μέτρων. Ὁ ναὸς, ἔχων καὶ ἐξωθεν τὸ σταυροειδὲς σχῆμα, ἐστεγάζετο ὑπὸ ὅστρούλλων. Ἡ μεγάλη ἀψὶς τοῦ ναοῦ, διαμέτρου 12,20, ἀπέναντι 10,08 τῆς ἁγίας Σοφίας, διασώζει πλουσίαν ὀρθομαρμάρωσιν μετὰ γλυφῶν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ σύνθρονον, οὗ σῶζονται αἱ βάσεις τοῦ Ἐπισκοπικοῦ θρόνου. Πρὸ τῆς ἀψίδος ἀνεφάνη ὁ τετράεδρος κιονίσκος τῆς ἁγίας τραπέζης συγκρατούμενος διὰ σιδηρῶν γόμφων ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ἐδάφους τοῦ ναοῦ. Ἐκατέρωθεν τῆς ἀψίδος ὑπάρχουσι πᾶσοι μαρμαρίνοι, ἴσως ἐκ τῶν μαρμαρίνων βαθμίδων τοῦ ἐγγὺς Ἀρτεμισίου, ἀπὸ τούτων δὲ σχηματίζονται μεγαλοπρεπεῖς κιονοστοιχίαι πρὸς Δ. μέχρις ἐτέρων ἐκ τιτανολίθου κολοσσιαίων πεσσῶν περιμέτρου 16 μ. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν κιόνων ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ καὶ δεήσεις πρὸς τὸν «ἡγαπημένον θεολόγον». Ἀνευρέθησαν καὶ κιονόκρανα μετὰ ἐλίκων Ἰωνικῶν κυβοειδοῦς σώματος καὶ λίαν ταπεινῶν φύλλων ἀκάνθου ἑκατέρωθεν ἐγκολπίου. Εἰς ἀπόστασιν 9 μ. καὶ 0,50 ἀπὸ τῆς Ἀγίας Τραπέζης καὶ ἐν μέσῳ που τῷ ναῷ, ἔνθα παλαιότερον ὁ ἄμβων, ὑπάρχει κτίσμα ἐν εἴδει Μαυσωλείου ἢ ναϊδρίου, ἀποκεκλεισμένου ἀπὸ τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ ναοῦ διὰ τῶν πεσσῶν, τῶν τοίχων τῆς ἀψίδος καὶ τῶν κιονοστοιχιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ὑψηλὰ θωράκια. Τὸ κτίσμα τοῦτο, εἰς ὕψος 1,1/2 μέτρου διασωθέν, ἔχει διπλοῦς τοίχους μετ'

ὀρθομαρμαρώσεως καὶ τοιχογραφιῶν, ὧν ἴχνη ἐντὸς 3 κογχῶν, σχηματιζομένων εἰς τὸ πᾶχος τοῦ δευτέρου τοίχου, μαρμαρόστρωτον διάδρομον, εἰς ὃν ὀδηγοῦσι πυλίδες ἐκατέρωθεν τοῦ μέσου κτίσματος καὶ ψηφιδωτὸν δάπεδον ἐν τῷ κέντρῳ, παρὰ τὸ ὅποιον ἀνεφάνη εἰς βάθος 1,20 ἢ ἀρχὴ κρύπτῃς. Τὸ κτίσμα τοῦτο ἀφέθη νὰ ἐξετασθῇ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος, διὰ τοὺς ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους μεγάλους ὄγκους. Ὁ ἀνασκάψας νομίζει, ὅτι δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ εὑρεθῶμεν πρὸ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ τάφου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὑψουμένου ἐν εἰδαι Μαυσωλείου ἐν μέσῳ τοῦ μεγάλου ναοῦ.

Ἐνδεκάτην καὶ τελευταίαν τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν τῆς ἐταιρείας, δευτέραν δὲ τῶν ἐν Ἰωνίᾳ, μετὰ λαμπρῶν ἀποτελεσμάτων ἔχομεν τὴν ἐν Κλαζομεναῖς διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Γ. Π. Οἰκονόμου. Ἡ ἐργασία ἐγένετο ἐν ἀρχῇ εἰς θέσιν «*Μοναστηράκια*», μεταξὺ Σκάλας Βουρλῶν καὶ Βουρλῶν, ἔνθα κατὰ κοινὴν ἐκδοχὴν ἢ παλαιὰ τῶν Κλαζομενῶν πόλις. Ὁ τόπος ὅλος ἐκεῖ εἶνε κατεσπαρμένος δι' ὀστράκων ἀγγείων ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ τεμαχίων πηλίνων σαρκοφάγων, γνωστῶν ἤδη ἀπὸ ἐτῶν καὶ ἀποτελουσῶν χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἐρυθραίας ἀπὸ τῶν Βουρλῶν ἢ Βρυούλων ἄχρι τῆς θαλάσσης τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἰς βάθος 0,50-0,80 ἀνεφάνη ἀθρόα σειρὰ πηλίνων σαρκοφάγων καὶ ὀστράκων ἀγγείων. Ἐκεῖ ἀπεκαλύφθη μέγα μέρος τοῦ Νεκροταφείου μετὰ 40 περίπου σαρκοφάγων πηλίνων, κεκοσμημένων, οὐχὶ νεωτέρων τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ β' π. Χ. αἰῶνος. Αὗται, 2 μέτρων αἰ πλεῖσται, εἶνε ἀτάκτως τεθειμένοι, τὸ πλεῖστον δ' ἐπάλληλοι, τῶν στρωμάτων ἐξικνουμένων ἐνιαχοῦ εἰς ἑξ, ἴσως δὲ ἦσαν καὶ περισσότερα.

Τὰ εὐρήματα εἶνε πάσης προσοχῆς ἄξια. Τῶν σαρκοφάγων τὰ στόμια κεκοσμημένα ἐν ποικιλίᾳ διὰ κυματοειδῶν γραμμῶν, τριγώνων, μαιάνδρων, ἀνθέων καὶ καλύκων λωτοῦ, τέλος διὰ συμπλεγμάτων Σφιγγῶν, λεόντων, βοῶν. Κτερίσματα δὲν εὐρέθησαν ἐντὸς τῶν τάφων. Ἐκαστος τάφος εἶχεν ἀνὰ ἓνα σκελετὸν, πλὴν ἐνὸς ἔχοντος δύο, καλύμματα δ' εἶχον πωρίνους λίθους. Καὶ τὰ σχήματα τῶν σαρκοφάγων ἔχρουσι μεγάλην ποικιλίαν. Ἡ ὄψις τοῦ νεκροταφείου ἄλλοία ἢ ὅτι θὰ ἀνέμενε τις ἐκ τῶν γνωστῶν Κλαζομενίων σαρκοφάγων. Ἡ δὲ σύστασις τῆς νεκροπόλεως εἰκονίζει τὴν συγκρότησιν τῆς κοινωνίας τῶν ζώντων μετὰ τῆς ποικίλης περιουσιακῆς διαβαθμίσεως. Εὐρέθησαν δὲ καὶ καὶ σκαπτοὶ τάφοι ἢ λακκοειδεῖς πενιχρότεροι μετ' ἀμφορέως ἀπλοῦ. Τινὲς τῶν ἀμφορέων εἶχον τὸν πυθμένα διάτρητον, νέον τεκμήριον τοῦτο παναρχαίας συνηθείας, ἣν περιέγραφεν ἤδη ὁ ἀνασκάψας ἐν πολυτίμῳ μελέτῃ αὐτοῦ, Τρία δὲ παραδείγματα παρουσιάσθησαν ταφῆς ἐντὸς μεγάλων πίθων, ὧν εἰς περιεῖχε 4 κρανία καὶ ἡ συγκομιδὴ τῶν ὀστράκων ἀγγείων ἀρκετὰ σημαντικὴ καὶ ἀρκετὰ τὰ εἶδη τῶν ἀγγείων, ἡ δὲ διακοσμησις αὐτῶν κατὰ πρόχειρον ἐξέτασιν ἔδειξεν ὁκτὼ τρόπους. Ὡς πρὸς τὰ θέματα τῆς διακοσμήσεως ταῦτα ἔρχονται εἰς ἐπικύρωσιν καὶ συμπλήρωσιν δὲ τῶν τῆς Σάμου, Ῥόδου, Ναυκράτιος, Δάφνης, Χίου καὶ ἄλλων καὶ ἐνισχύουσι τὴν γνώμην περὶ τῶν Κλαζομενῶν ὡς κέντρου κεραμικοῦ εὐρυτάτης ἐπιδράσεως.

Ἐπιτυχestatάτη ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐπὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου ἔρευνα. Ἐκεῖ ἀπεκαλύφθη ὠραία πλακόστρωτος ὁδὸς μετὰ λαξευτῶν ρεῖθρων καὶ παροδίων οἰκιῶν Ἐφάνη δὲ πού καὶ διχασμὸς τῆς ὁδοῦ, ὅπερ θὰ βοηθήσῃ πολὺ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐρεῦνης. Πλάτος εἶχεν οὐχὶ πλέον

τῶν 4 μέτρων, ὁμοιάζει δὲ πρὸς τὴν ὁδοποιίαν τῆς Πριήνης. Τὰ ὀστρακα τῶν Ἑλληνιστικῶν ἀγγείων καὶ τὰ νομίσματα δεικνύουσι τοὺς μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον χρόνους, ἐπιβεβαιοῦν δὲ καὶ λαμπρὸν ψηφιδωτὸν ἐν τινι τῶν οἰκιῶν, εἰκονίζον ἐν στεφάνῳ τὴν Ἀμφιτρίτην ἐπὶ ἵπποκάμπου μετὰ σκήπτρου. Τὸ ὄλον ἐν τετραγώνῳ λαμπρῶς διακοσμημένῳ, περὶ ὃ ζώνη γρυπῶν καὶ ἀνθεμίων καὶ ἑτέρα μετὰ σπειροειδοὺς μαιάνδρου. Πρὸς τὴν θύραν παράστασις τῆς Ψυχῆς ἀμυνομένης κατὰ τοῦ διὰ δόρατος πειρωμένου νὰ κεντήσῃ αὐτὴν Ἑρωτος. Καὶ ἐν ἄλλῃ οἰκίᾳ ἀνευρέθη ψηφιδωτὸν μετὰ γεωμετρικῆς διακοσμῆσεως. Μετὰ τὴν σημαντικωτάτην ταύτην ἀποκάλυψιν ἐγένετο ἔρευνα ἐπὶ τῆς πρὸς Ἀ. ἀκτῆς τῆς νήσου. Ἐκεῖ ἀπεκαλύφθη μέγα οἰκοδόμημα πολυτελέστατα κατασκευασμενον. Ἐχει καὶ τοῦτο ψηφιδωτὸν ἑδαφος κατὰ τὸ πλεῖστον γεωμετρικῆς διακοσμῆσεως, φθαρὲν ὅμως ἐν πολλοῖς ὑπὸ τῆς διαβρώσεως τῆς θαλάσσης. Ἡ κεντρικὴ αὐτοῦ διακόσμησις πλαισιοῦται κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς ὑπὸ κισσοῦ, κατὰ δὲ τὴν στενὴν πλευρὰν ἔχει μείζονα περιπλοκάδα κισσοῦ καὶ δύο ταῶς ἀντιμετώπους παρὰ κρατῆρα. Τὸ ὄλον εἶνε ἑξοχὸν εἰς κανονικότητα καὶ ἀρμονίαν καὶ ἀπαλότητα χρωμάτων. Τὸ οἰκοδόμημα φαίνεται, ὅτι ἀνῆκεν εἰς εὐπορον Κλαζομένιον τῶν χρόνων τῆς Ῥωμαιοκρατουμένης Ἑλλάδος.

Καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Β. Ἀ. λόφου τῆς νησίδος ἔρευνα δὲν ὑπῆρξεν ἄγονος. Ἐκεῖ ἐφάνη οὐχὶ μεγάλων διαστάσεων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μικρᾶς σημασίας κτίσμα. Τοῦτο ἐκ πάντων τῶν περὶ τὸ σημεῖον, εἰς ὃ κεῖται, καὶ ἐκ τῶν λειψάνων αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο ἱερόν τι. Κατὰ τὴν Β. κλιτὺν τοῦ λόφου ἐφάνησαν διάφορα διαμερίσματα μικροτέρου κτίσματος. Ἐκεῖ ἐσχηματίζετο Ἀκρόπολις περὶοπος καὶ ἐξέχουσα. Μία τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐπιγραφῶν

ἀναφέρει ἱερὸν Ἀθηνᾶς, ἴσως δὲ τοῦτο ἦτο τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου κτίσμα.

Ταῦτα τὰ περὶ τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν τῆς ἐταιρείας. Πρὸς διάδοσιν δὲ τῶν ἀρχαιολογικῶν γνώσεων καὶ παρὰ τοῖς μὴ εἰδικοῖς καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ διαφέροντος ὑπὲρ τῆς Ἀρχαιολογίας κατήρτισεν ἡ ἐταιρεία καὶ διαλέξεις ἀρχαιολογικὰς ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος ἐν τακτῇ ἡμέρᾳ ἐν εἵδει περιηγήσεων ἀνὰ τοὺς κυριωτέρους ἀρχαιολογικοὺς τόπους, ὧν ἐγένοντο ἤδη ἑξ, θὰ συνεχισθῇ δὲ καὶ ἡ κατὰ Πέμπτην διδασκαλία αὕτη μέχρι Μαΐου κατὰ τὸ καταρτισθὲν πρόγραμμα. Τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ τῆς ἐταιρείας κριτήριον ἀρίστηλον ἡ συρροὴ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου τοσούτου, ὥστε νὰ ἀρχίζῃ νὰ γίνηται σκέψις περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν πρέπει νὰ διορθωθῇ ἡ ἀνεπάρκεια τῆς αἰθούσης ταύτης.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι δὲν πρέπει νὰ παραλίπωμεν καὶ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἐγένοντο καὶ δωρεαὶ πρὸς τὴν Ἐταιρείαν. Οὕτως, ἐκτὸς χρηματικῶν τοιούτων ἀρκετὰ ἐνδεικτικῶν τοῦ ζήλου τῶν προσενεγκόντων, ἡ χ' ἡρα τοῦ ἀειμνήστου ἐπιτιμίου Ἀντιπροέδρου κ. Ἐλένη Δ. Τζιβανοπούλου προσήνεγκε τὸ ὠραιότατον γραφεῖον τοῦ συζύγου αὐτῆς μετὰ τῆς ἑδρας αὐτοῦ, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς γραφεῖον τοῦ ἐκάστοτε ἀντιπροέδρου τῆς ἐταιρείας. Ἐπὶ τούτου ἐπετέθη ἡ κατάλληλος ἀναμνηστικὴ πλάξ. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς ἐταιρείας προσήνεγκε πολυτιμότεον ἔργον ἡ Α. Β. Υ. ὁ πρῆγχιψ Νικόλαος τὸ τοῦ Th. Wiegand, ὁμοίως ὁ ἀντιπρόεδρος κ. Δ. Π. Παππούλιας σειρὰν 23 τόμων ἐκ τῆς αὐτοῦ βιβλιοθήκης, ὁ κ. Ν. Ἀντωνιάδης, ἀδελφὸς τοῦ ἀποθανόντος Δ. Ἀντωνιάδου, σειρὰν μεγάλην βιβλίων, ἐν οἷς πολλὰ δυσεύρετα, ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπ' ὀνόματι καὶ εἰς μνή-

μην αὐτοῦ. Καὶ ὁ ἐν Würzburg τῆς Βαυαρίας καθηγητῆς κ. Drerup προσήνεγκεν ἱκανὸν ἀριθμὸν τῶν ἔργων αὐτοῦ. Καὶ ὁ κ. Περ. Βιζουκίδης, διαπρεπὴς νομικὸς, τὰ ἐξόχως περισπούδαστα ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα ἔργα. Πλὴν δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Νικήτα Χαδιαρᾶ προσενηχθέντων παπύρων καὶ τινων δι' ἀγορᾶς προσκτηθέντων, μέγας συντελεστὴς εἰς τὴν σύμπηξιν τῆς πρώτον ἐν Ἑλλάδι καταρτιζομένης παπυρολογικῆς συλλογῆς ὑπὸ πρώτης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας εἶνε ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐμπορευόμενος κ. Θεόφ. Χοστέβας, εἰς ὃν ἀνήκει πᾶς ἔπαινος διὰ τὴν πρόθυμον αὐτοῦ συμβολήν.

Καὶ ἐν τοῖς δημοσιεύμασιν αὐτοῖς δὲν ὑστέρησεν ἡ ἐταιρεία. Ἐντὸς μικροῦ θᾶ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας ὑμῶν τὰ Πρακτικὰ 4 ἐτῶν ἀπὸ 1916-1919 ἐν ἐνὶ τεύχει δημοσιευόμενα, βραδύναντα δὲ διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους καὶ διὰ τὴν βραδεῖαν παράδοσιν αὐτῶν καὶ τὰς ἄλλας τυπογραφικὰς δυσχερείας καὶ ἀνωμαλίας. Εὐθὺς δὲ κατόπιν ἐκδοθήσονται τὰ τοῦ 1920 καὶ 1921 εἰς ἴδιον τεῦχος ἐκάτερον, ἑτοιμα καθ' ὅλα. Τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑφημερίδος συνεπληρώθη καὶ ὁ 19ος τόμος. Ἐξέδωκε δ' ἡ Ἑταιρεία καὶ τὴν περισπούδαστον διατριβὴν τοῦ κ. Γ. Π. Οἰκονόμου «De profusionum receptaculis sepulcralibus», ἥς ἡ ἐπιχειρηματολογία πλουτίζεται, ὥς ἡκούσατε, καὶ ἐκ τῶν ἐν Κλαζομεναῖς καὶ ἐκ τῶν ἐν Ἀλυζία ἀνασκαφῶν.

Ταῦτα εἶνε τὰ πεπραγμένα τοῦ λήξαντος ἔτους, μαρτυροῦντα περιτράνως, ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἰδίᾳ, ζώην, ἀκμήν, δρᾶσιν καὶ εὐρωστίαν καὶ δύναμιν ἀποπνεύσαν πανταχόθεν ἐκ τοῦ ἀναζωογονηθέντος περιβάλλοντος τῆς ἐταιρείας, καταδεικνύοντα δὲ λυσιτελεστάτην τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐργασίας καὶ μεγάλα τὰ ἐπιστημονικὰ πορί-

σματα, ὡς ἠκούσατε, καὶ διδακτικώτατα. Τὸ Συμβούλιον, ἔχον ὑπ' ὄψει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὰ συμφέροντα καὶ τὸν μέγαν προορισμὸν τῆς γεραρᾶς ἐταιρείας, προτεπάρθῃσε νὰ φανῇ ἀντάξιον τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἱερᾶς ἐντολῆς καὶ ἐν ἀγαστῇ ὁμολογουμένως ὁμοφροσύνῃ καὶ ὁμοθυμῷ συμπνοίᾳ καὶ ἐναμίλλῳς δεικνυομένῳ ζήλῳ καὶ ἀγάπῃ πρὸς τὸ πολύτιμον ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἐν σθεναρωτάτῃ ἐν πᾶσι τοῖς ζητήμασι στάσει, ἐχώρησεν ἐπὶ τὰ πρόσωδ' ὁμοθυμαδὸν τὸν λόγον τῆς ἐπιστήμης καὶ ἔχον τὴν πεποίθησιν, ὅτι οὕτως ἐργαζόμενον βαίνει ἀπαρεγκλίτως πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ ὑψηλοῦ τῆς ἐταιρείας σκοποῦ, τόσον στενῶς, τόσον ἀδιασπᾶστος συνδεομένου πρὸς τὴν ἰδέαν, πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος, ἃς οὐ μάλιστα βλέπει προφανέστατα μεθ' ὅσης εὐμενείας καὶ διαφέροντος ἤρχισε νὰ παρακολουθῇται τὸ ἐθνικώτατον ἔργον αὐτῆς, ἃς οὐ προεκάλεσε τὴν ἐνίσχυσιν παντὸς ἀγαπῶντος τὴν προγονικὴν δόξαν, ἃς οὐ κατανοεῖ προαγομένην τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπάθειαν καὶ ἐκτίμησιν πάντων τῶν φιλαρχαίων.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΠΕΡΙ ΤΟ ΛΥΣΙΚΡΑΤΕΙΟΝ

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐγένετο μικρά τις περὶ τὸ Λυσικράτειον μνημεῖον ἀνασκαφή, ἥς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦν ἡ ἐξερεύνησις ὁλοκλήρου τοῦ ἐλευθέρου πέριξ τοῦ μνημείου χώρου καὶ ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ Τριπόδων. Καὶ ἐν πρώτοις ἀνέσκαψα περὶ τὸ πρὸς Β. τοῦ Λυσικρατείου μέγα ἐξ ὀγκολίθων τετράπλευρον κτίσμα, ὅπερ εἶνε θεμέλιον ὁμοίου χορηγικοῦ μνημείου ἢ ἴσως καὶ μικροῦ τινος ναοῦ, οἷους ἀναφέρει ἐκεῖ ὁ Παυσανίας. Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἐξηκριβώθησαν αἱ διαστάσεις αὐτοῦ καὶ ἡ καθ' ἑκάστα οἰκοδομία τοῦ θεμελίου. Εἶτα ἀνεσκάψαμεν πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευράν, τὴν μεσημβρινήν, τοῦ Λυσικρατείου μνημείου, ἀπεκαλύψαμεν δ' ἐκεῖ δύο κατὰ σειρὰν καὶ ἐν εὐθυγραμμίᾳ πρὸς τὰ δύο ἀνωτέρω μνημεῖα κείμενα θεμέλια ἐξ ὀγκολίθων, ἅτινα θ' ἀνήκον ἀσφαλῶς εἰς παραπλήσια πρὸς τὸ Λυσικράτειον χορηγικὰ μνημεῖα, ἐξ ὧν καὶ ἡ περιώνυμος ὁδὸς Τριπόδων ἐπωνομάσθη. Ἐκ τῆς ὅλης διατάξεως τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων μνημείων ἐγένετο φανερόν, ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη διήρχετο ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολὰς αὐτῶν, τοῦτο ἄλλως τε ἐδηλοῦτο καὶ ἐκ τῆς πρὸς αὐτὴν τὴν πλευράν ἐπιμεμελημένης ἐξεργασίας τῶν ἀνατολικῶν προσόψεων τῶν εἰρημένων μνημείων.

Ὅντως δὲ ἀνασκάψαντες εἰς βάθος τριῶν μέτρων περίπου ἀπεκαλύψαμεν λιθόστρωτον ὁδόν, ἥτις δὲν δύναται νὰ ᾖ ἄλλη τις ἢ ἡ περιώνυμος καὶ περικαλλεστάτη τῶν Τριπόδων λεωφόρος, δι' ἧς κατηρθύνοντο ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐκ τῆς Ἀγορᾶς πρὸς τὸν ἱερὸν τοῦ Διονύσου περίβολον.

Ἵνα μάλιστα ἐξακριβώσωμεν ποῦ ἀκριβῶς ἐν αὐτῇ ἀπέλθῃ ἡ εἰρημένη ὁδός, ἀνεσκάψαμεν πολλαχοῦ ἐν τῷ ἱερῷ

τούτῳ περιδόλῳ καὶ δὲν ἀνεύρομεν μὲν τοῦτο, ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἀπεκαλύψαμεν ἀφ' ἐνὸς μὲν τμήμα πολυγωνικοῦ τείχους, ὅπερ θ' ἀπετέλει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μέρος τοῦ Διονυσιακοῦ ἱεροῦ περιδόλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Ὁδείου τοῦ Περικλέους, ἀκριβῶς ὁπισθεν τοῦ Ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος τοῦ Θεάτρου τοῦ Διονύσου. Οὕτω δὲ ὅλως ἀπροσδοκήτως ἐπιστοποιήθη, καὶ δὴ κατὰ τὸν περιφανέστατον τρόπον, ἡ ταυτότης τοῦ περιφήμου τούτου Ὁδείου, οὗ ἡμεῖς πρῶτοι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπεδείξαμεν ἐν τῇ Συμβουλίᾳ τῆς ἡμετέρας ἐταιρείας τὴν ἐκεῖ ὑπαρξιν, συγχρόνως δὲ ἐξηγήθη καὶ ἡ ἀνεξήγητος μέχρι τοῦδε ἐντομή, ἣν σχηματίζει τὸ ἀνάλημμα τοῦ Θεάτρου κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν.

Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ Λυσικρατεῖου ἀνευρέθησαν ἀλλεπάλληλοι ὀχετοὶ καὶ ὑδραγωγεῖα ῥωμαϊκῶν καὶ μεσαιωνικῶν χρόνων, ὡς καὶ τινα τῆς τουρκοκρατίας, ἐπίσης δὲ καὶ πολλοὶ χριστιανικοὶ τάφοι, ὧν δύο κυλινδροειδεῖς εὐμεγέθεις ὡς δοτεοθήκαι χρησιμοποιοιθέντες.

ΑΛΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΤΟ ΟΔΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Ἐφέτος δὲν ἐσκόπουν νὰ συνεχίσω τὰς ἐν τῷ Ὁδείῳ τοῦ Περικλέους ἀνασκαφὰς ἡμῶν, ἅς ἀπὸ τοῦ 1914 ἤρξάμεθα, διότι ὁ χῶρος, ὃν κατελάμβανον αἱ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολ. ἐταιρείας ἐξαγορασθεῖσαι τρεῖς μικραὶ οἰκίαι, ἅς κατεδαφίσαντες ἐξηρευνήσαμεν διὰ σκαφῆς ὁλόκληρον μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, καὶ οὕτω δὲν ἔμεινε πλέον ἐλεύθερος χῶρος πρὸς περαιτέρω ἀνασκαφὴν· ἀνάγκη ὅθεν νὰ ἀπχλοτριωθῶσι δύο ἑτεραι μικραὶ οἰκίαι πρὸς πλήρη ἀποκάλυψιν καὶ τοῦ ὑπολοίπου ἡμίσεως τοῦ ἀποκαλυφθέντος κτηρίου.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῆς ἡμῶν ὑπῆρξαν, ὡς γνωστὸν, λίαν ἱκανοποιητικὰ. Ἀπεκαλύφθη τὸ ἡμισυ μέρους τοῦ Ὁδείου, ἥτοι τὸ ἡμιου πελωρίας αἰθούσης καὶ οὐχὶ στοᾶς, ὡς ἐνομίζετο, οἰκοδομήματος τετραγώνου μετὰ τῆς βορειανατολικῆς, γωνίας καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μήκος τοῦ κτηρίου, 60 περίπου μέτρ. μήκους καὶ μέγα μέρος τῆς Β Δ πλευρᾶς. Αἱ πλευραὶ τῆς αἰθούσης σώζονται εἰς ὕψος 3 μετρων, ἐκτισμέναι διὰ πειραϊκῶν λίθων ἰσοδομικοῦ τρόπου καὶ ἦσαν ἐπενδεδυμέναι ἔσωθεν διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, ὧν ἀρκετὸ ὃ μέρος διεσώθη. Ἄνωθεν τοῦ τοίχου τούτου διήρχετο τὸ διάζωμα καὶ ὅπισθεν τούτου ἦσαν αἱ σειραὶ τῶν ἐδωλίων τῶν ἀχροατῶν, ὡς ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τῆς Πριήνης καὶ τῇ ἐν Μεγαλοπόλει θεάτρῳ.

Ἀπεκαλύψαμεν ἐπίσης τὰ θεμέλια τῆς ἀνατολικῆς εἰσόδου, προφανῶς τοῦ Προπύλου, δι' οὗ συνεκοινῶνει μετὰ τῆς ὀρχήστρας τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀνδοκίδης, ὅτι διὰ τοῦ Προπύλου τούτου κατήλθον οἱ συνωμόται εἰς τὴν ὀρχήστρην.

Τὸ Ὡδεῖον συνέχετο μετὰ τοῦ θεάτρου, εἰσεχώρει μάλιστα ἢ ΒΔ. πλευρά. Οὕτω χάριν αὐτοῦ ἐθυσίασθη κατὰ τὸ Ν'Α ἄκρον αὐτοῦ σπουδαῖον μέρος αὐτοῦ τοῦ θεάτρου, ἦτοι τὸ ἄνω ἥμισυ τριῶν ἐκ τῶν κερκίδων αὐτοῦ.

Οἱ ἐπισκεφθέντες τὰς ἀνασκαφὰς ἡμῶν ἐγκριτοὶ ἀρχαιολόγοι κ. κ. Καρβαδίας, Ὁρλάνδος Picard, Karo, Knackfuss, Σβορώνος, Wace, Walter, Δραγάτης, Λεονάρδος καὶ ἄλλοι συνεφώνησαν μὲ τὴν γνώμην ἡμῶν ὅτι τὸ ἀνακαλυφθὲν οἰκοδόμημα εἶναι ὄντως τὸ Ὡδεῖον τοῦ Περικλέους. Ἐπὶ ἤρχον ὅμως καὶ τινες ἀντιφρονούντος ὥς πρὸς τὸ σχῆμα, διότι ἐφ'αυτῷ αὐτὸ περιφερὲς καὶ οὐχὶ τετράγωνον.

Ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι ἦν «πολύεδρον καὶ πολύστυλον, τῇ δ' ἐρέψει περικλινὲς καὶ κάταντες ἐκ μιᾶς κορυφῆς πεποιημένον, εἰκόνα λέγεσθαι γενέσθαι μίμημα τῆς βασιλικῆς σκηνῆς.»

Ἄρα μόνον κατὰ τὴν ὁροφὴν λέγει, ὅτι συνέκλινε κατ' ἀπομίμησιν τῆς σκηνῆς τοῦ Ξέρξου, ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν οἰκοδόμημα ἦν τετράγωνον, καὶ τοιοῦτον ἀπεκάλυψαν αἱ ἀνασκαφαί.

Οὕτω διηρημέναι ἦσαν αἱ γνώμαι τῶν ἀρχαιολόγων ὅτε τὸν παρελθόντα Ἰούνιον ὁ ἄλλοτε διευθυντὴς τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου διαπρεπὴς ἀρχιτέκτων ἀρχαιολόγος καθηγητὴς κ. Dörpfeld, διατρίψας ἐπ' ὀλίγον ἐνταῦθα, ἐπισκεφθεὶς τὰς ἀνασκαφὰς ἡμῶν, συνεφώνησε μὲ τὴν γνώμην ἡμῶν ὅτι ὄντως τὸ ὕψ' ἡμῶν ἀνασκαφὴν καὶ ἀποκαλυφθὲν τετράγωνον οἰκοδόμημα εἶναι αὐτὸ τὸ Ὡδεῖον τοῦ Περικλέους. Μοι ὑπέβαλε δὲ καὶ ἔκθεσιν μετὰ σχεδιαγράμματος, ἣν θέλομεν δημοσιεύσει ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι.

Ἡ γνώμη τοῦ Dörpfeld βαρύνει πολὺ καὶ θεωρεῖται ἀθθεντία εἰς τὰ ἀρχαιεκτονικά καὶ ἀρχαιολογικά τῆς ἀρμοδιότητός του ζητήματα. θέτουσα οὕτω τέρμα εἰς τὰς ἀντιρρήσεις τῶν ὀλίγων ἔτι ἀντιφρονούντων.

Τῇ ὑποβεῖται τοῦ κ. Dörpfeld σκάψαντες βαθύτερον ἐντὸς τῆς αἰθούσης εὗρομεν τὰς βάσεις, ἐφ' ὧν ἴσταντο οἱ ὑποδοστάζοντες τὴν στέγην τοῦ οἰκοδομήματος κίονες, οἵτινες ἦσαν μαρμάρινοι. Εὗρομεν μέχρι τοῦδε τέσσαρας κατὰ χώραν,

ἄλλων δὲ ἐσημειώσαμεν τὰς θέσεις, διότι εἶχον ἀφαιρεθῇ ἤδη ἐν παλαιοῖς χρόνοις.

Ἀπέχουσιν αἱ βάσεις τῶν κιόνων τούτων 6 μέτρα εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων καὶ εἰς 6 στοίχους, ἐξ ὧν ὑπολογίζομεν ὅτι θὰ ᾔσαν 36 ἐν ὅλῳ.

Τὸ βραχὺδες τῆς αἰθούσης ἔδαφος εὑρομεν χαμηλότερον καὶ τῆς εὐθυνηρίας τοῦ κτιρίου κατὰ 0, 10 καὶ τοῦτο λόγῳ ἀφαιρέσεως τῶν πλακῶν, δι' ὧν τὸ πάλαι ἡ αἴθουσα ἦν ἐπεστυρωμένη, ὥς ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς ὑπεστηρίζαμεν. Αἱ ἀφαιρεθεῖσαι πλάκες τίς οἶδε ἂν μετεδλήθησαν εἰς ἀσβεστον, διότι ἡ εὕρεσις ἐνταῦθα τριῶν ἀσβεστοκαμίνων ἐξηγεῖ τὴν ἐπελθοῦσαν μεγάλην καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν, ἣν ὑπέστη τὸ πολυπαθὲς οἰκοδόμημα. Ἀρκετὰ τεμάχια τῶν πλακῶν τούτων ὥς καὶ κιόνων εὑρομεν ἡμικεκαυμένα ἐν μέσῳ πυκνοῦ στρώματος ἐλαιοπυρήνων, οὔτινες ὥς καύσιμος ὕλη ἐτίθεντο ἐκεῖ, ἣ καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς ἄλλα μεταγενεστέρων χρόνων οἰκοδομήματα.

Ἐκ τῆς εὐρέσεως τῶν κιόνων τούτων πιστοῦται, ὅτι καὶ ὁ ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1862 εὑρεθεὶς κίων, ὁ φέρων ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν βασιλέα Ἀριοβαρζάνην διὰ τὰς πρὸς τὴν πόλιν προσφερθείσας μεγάλας αὐτοῦ εὐεργεσίας, προέρχεται ἐκ τῶν κιόνων αὐτοῦ τοῦ Ὁδείου, ὥς ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέσαμεν. Ἐπὶ τοῦ κίονος τούτου ἴστατο αὐτὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀριοβαρζάνου, οὗ ἡμεῖς εὑρομεν τὴν σαφνοστεφὴ αὐτοῦ κεφαλὴν, ὥς δεικνύει ἡ τελεία ὁμοιότης αὐτῆς πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων εἰκόνα τοῦ βασιλέως τούτου.

Ταῦτα ἔχω νὰ ἐκθέσω διὰ τὰς κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐργασίας ἡμῶν ἐν τῷ Ὁδεῖῳ τοῦ Περικλέους.

II. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

ΑΜΦΙΑΡΕΙΟΥ ΣΚΑΦΑΙ

Ἐφ' ἔτος ἐπανελήφθη ἡ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ χειμάρρου ὄχθης σκαφικὴ ἔρευνα, ἀπεκαλύφθησαν δὲ οἱ χώροι 50 καὶ 51 (ΑΕ 1919 100 εἰκ. 2) καὶ τὸ νοτόθεν τοῦ 26. Ἐν τῷ χώρῳ 77 δυσμόθεν τοῦ θυρώματος ξ ἀπεκαλύφθη βαθύτερον ἕτερον θύρωμα (δικλὲς ἀρχαιότερον), ὅπερ, καθάπερ καὶ τὸ ξ ἀνεώγετο πρὸς δυσμὰς. Ἐτι δὲ ἠρευνήθησαν τὰ κατὰ τὴν ἐξ ἀνατολῶν πομπικὴν ὁδὸν 85· ἡ ὁδὸς αὕτη, πάνυ εὐρεῖα τὸ πρῶτον φερόμενη, ἀνατολόθεν μὲν τοῦ χώρου 87 ἐπεκρίμπτετο καθέτως πρὸς βορρᾶν καὶ διήκουσα ἀνατολόθεν τῶν χώρων 87-91 καὶ τῆς κρήνης 62 (ΑΕ 1918 111 κέ) ἤγε διὰ γεφύρας πρὸς τὸν βωμόν καὶ τὸν ναόν, νοτόθεν δὲ τοῦ 86.

Νοτόθεν τῆς ὁδοῦ 85 ἀποκαλύπτονται καὶ ἐπὶ τῆς κλειτύς τοῦ ὄρους οἰκοδομήματα· ἐν τινι τούτων δύο τοῖχοι ἔφερον κονίαμα, ὅπερ ἔστιν ὅπου ὅσον ἐπὶ 1 70 ἀπὸ τοῦ δαπέδου σφζόμενον διήρητο εἰς ἐπαλλήλους μετὰ καθέτων ἐντομῶν ζώνας (πρὸς περὶ τοῦ χώρου 48 ἐν Α Ε 1919 101α), ὧν ἡ κάτω, λευκὴ οὖσα, ὑψ. 1 15, ἐπιστέφεται ὑπὸ προέχοντος διαζώματος ὑπομέλανος, ὑψ. 0 20, ὑπὲρ δὲ τὸ διάζωμα τὰ μὲν ἦσαν λευκά, τὰ δὲ ἐρυθρὰ καὶ ὑπομέλανι καὶ κιτρίνῳ ἐπικεχρωσμένα μετ' ἐπαλλήλων καὶ καθέτων ἐντομῶν, ἀπλῶν ἢ καὶ περιτένειαν ἀποτελουσῶν· ἄνω δὲ πρὸς τῇ ὀροφῇ περιέθεε τοὺς τοίχους, ὥς ἐξ ἀποπεπτωκότων κλασμάτων εἰκάσαι, εὐτεχνον ἐκ κονιάματος γεῖσον. Ἡ τῶν χώρων τούτων σκαφικὴ ἔρευνα δὲν ἐπερατώθη.

Σκαφικὴ διάπειρα ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ χειμάρρου ὄχθης βορρᾶθεν τοῦ ναοῦ, ἀπεκαλύφθησαν δὲ κτισματὰ τινα, ἐν οἷς ἠρέθη καὶ πηλίνῃ κεραμικῇ ἡγεμῶν φέρουσα

ἀνθέμιον καὶ Βοιωτικὴν ἀσπίδα, τῆς πΧ 3ης ἑκατονταετηρίδος.

Τῶν ἄλλων εὐρημάτων μνημονευθήτω μήτρα πηλίνη σατυρικοῦ προσώπου (δαίμονος μακροπώγωνος), οἷον ἐπὶ πυραύνων ἀπαντᾷ (πρβ. *Conze Jahrbuch* 1890 118 κί, *Winter Jahrbuch* 1897 160 κί, κλπ)· μήτρα πηλίνη λύχνου· πλίνθος πηλίνη φέρουσα σφραγίδα ἐπὶ τὰ λαϊὰ ἐντετυπωμένην, τῆς πΧ 3ης ἑκατονταετηρίδος: 'Αμφιαγείου' ἐπιγραφῶν ἀποτμήματα φέροντα ἀναγραφὰς ἱερῶν ἀγγείων καὶ σκευῶν καὶ ἀναθημάτων, ἐν οἷς καὶ ψυκτήρ, κρατήρ, θυμιατήριον, κάδοι, χύτραι. Νομίσματα δὲ ἠύρέθησαν 78 ('Ωρωπίων, Βοιωτῶν, 'Αθηναίων, Μεγαρέων, Θασίων κλπ), 2 καὶ κομισθέντα εἰς 'Αθήνας κετετέθησαν ἐν τῇ νομισματικῇ μουσείῳ.

B. ΔΕΟΝΑΡΔΟΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΟΥ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ ΤΟΥ ΚΑΔΜΟΥ ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ

Τὰ πορίσματα τῶν μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῶν τοῦ ἐν Θήβαις ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου ἐδημοσιεύθησαν ἐν *ΑΕ* 1909 σ. 57 ἐξ. *ΠΑΤ* 1911 σ. 143 ἐξ. καὶ 1913 σ. 85 ἐξ. *ΑΔ* 1917 (Α. Δ. Κεραμοπούλλου «Θηβαϊκά») σ. 338 ἐξ. Κατὰ τὸ λήξαν ἄρτίως ἔτος 1921 μετὰ τὴν κατεδάφισιν τῆς ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἀπαλλοτριωθείσης οἰκίας τοῦ Θ. Λ. Θωμᾶ ἐπανελήφθη ἡ ἀνασκαφή πρὸς βορρᾶν τοῦ ἤδη πρότερον ἀνεσκαμμένου μέρους. Ἐὰν δ' ἀριθμῶμεν τὰ ἀνασκαφέντα διαμερίσματα ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν ὁδὸν Πινδάρου δωματίου, ἐνθα εὐρέθησαν καὶ εἰκονίζονται οἱ πέντε ἑτερόστομοι ἀμφορεῖς ἐν τῇ εἰκ. 5 *ΑΕ* 1909 σ. 67, ἀπεκαλύφθησαν ἐφέτος τὰ ἐξῆς: 1) ἐκαθαρίσθη ὁλόκληρον τὸ δωμάτιον τοῦτο συλλεγέντων ὀστράκων τινῶν καὶ πολλῶν θραυσμάτων ἀγγείων ἢ ἀγγείου λιθίνου μεγάλου, οὗ εἶχεν εὐρεθῇ ὁ πυθμὴν *ΑΕ* ἐν ζ. 102) ὡς καὶ θραύσματα τῆς λιθίνης ζυφοφόρου (ἔρα αὐτόθι ἐπίσης) 2) ἐκαθαρίσθη τὸ ἀμέσως πρὸς Δ συνεχόμενον δωμάτιον, ἐνθα συνελέγησαν ὀστράκα ἕως 30 περίπου ἑτεροστόμων ἀμφορέων καὶ εἰς ἀκέραιος. 3) Περαιτέρω ἦτο μικρὸς χῶρος τετράγωνος, ὃν δὲν ἀξιζει νὰ ὀνομάσω δωμάτιον καὶ ὅστις οὐδὲν λείψανον ἀγγείου ἢ ἄλλου τινὸς σκεύους ἔσφεν. Ἦτο ὅμως αἰχτικὸς ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πυρκαϊᾶς καὶ εἶχε καὶ αὐτὸς δοκοὺς κεκαυμένας (διεὐθυνσις ἀπὸ Β πρὸς Ν) ἐπὶ τοῦ στρώματος τῆς κεραμίτιδος γῆς. 4) Ἀριστερὰ τούτου τοῦ χώρου ἀνεσκάφη ἡ συνέχεια τοῦ στενοῦ διαδρόμου κατὰ μῆκος τοῦ δωματίου τῶν τοιχογραφημάτων καὶ συνελέγησαν συντετριμμένα ἀγ-

γεία έτερόστομα, ύψίποδες κύλικες και πινάκια άπλωτά. Είσ-
 δύσαντες δέ και υπό την ΒΔ γωνίαν του δαπέδου του δωμα-
 τίου, έν τῷ εὐρέθησαν τὰ τοιχογραφήματα, έξηγάγομεν και
 άλλα τινά. 'Ο διάδρομος τερματίζεται ένταῦθα εἰς τὸν δυτι-
 κὸν τοῖχον τοῦ ἀνακτόρου, οὗ ἔξω εὐρέθη ὁ ἀγγειοπλαστικὸς
 κλίθνας. 'Αλλὰ 5) πρὸς Β συνεχίζεται παραπλεύρως τοῦ τοί-
 χου ἐκείνου στενότερος και περιέχων ἀγγεῖα έτερόστομα κυ-
 ρίως, ὧν ὅμως πολλὰ μέρη θὰ λείπωσι διότι τὸ ἥμισυ τοῦ
 διαδρόμου, τὸ δυτικόν, κατεστράφη ὑπὸ νεωτέρου σιροῦ,
 ὅστις και τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ ἀνακτόρου ἔβλαψε 6)
 'Ετέρωθι τοῦ ἀνω εὐρημάτων τετραγώνου χώρου κάμπτεται
 πάλιν πρὸς Α ὁ διάδρομος (τῆς πρὸς Β συνεχείας φρασσομέ-
 νης ὑπὸ παχυτάτου, ἴσως συνθέτου, τοίχου έν τῷ σώματι τοῦ
 ὁποίου εἶχεν ὀρυχθῆ ἐπὶ τουρκοκρατίας βόθρος ἀποπάτου) και
 έν τῷ μικρῷ ἀθίκτῳ μέρει αὐτοῦ ένταῦθα συνελέγησαν περι-
 τοὺς ὀγδοήκοντα έτερόστομοι ἀμφορεῖς, ὧν δύο ἀκέραιοι και
 φέροντες ἐπὶ τῆς κοιλίας ἐπιγραφὰς διὰ γραφῆς ἀδιαγνώστου
 ἀλλὰ συγγενοὺς πρὸς τὰς κρητικάς. Τοιαῦτα ἀγγεῖα ὑπάρ-
 χουσι και άλλα έν τῇ ἀποθήκῃ ταύτῃ τοῦ ἀνακτόρου, ἀλλὰ
 εἶνε συντετριμμένα και ἀπλυτα και ὅπως ἐξήχθησαν ἐκ τῆς
 θέσεως έν ἣ ἔπεσον και ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν φοβεροῦ
 πυρός. Τὰ ἀγγεῖα πάντα προϊόντα τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ἀνα-
 κτόρου εἶνε κοινὰ και ἦσαν πρὸς ἐμπορίαν πιθανώτατα προω-
 ρισμένα. Εἶνε διὰ ζωνῶν ἀπλῶς κεκοσμημένα και στεροῦνται
 καλλιτεχνικῆς ἀξίας. 7) 'Εντεῦθεν θύρα ἣ ἀνοιγμα θυροειδὲς
 ἄγει εἰς ἐπιμήκη αἴθουσαν, έν ἣ συνελέξαμεν ὀστρακα ἀγ-
 γείων ἀραιά. 8) Πρὸς Δ τῆς αἰθούσης ταύτης ἐξετείνετο ἄλλη
 ὁμοία πιθανῶς, ἀλλὰ ἣ ἐπιγενομένη ένταῦθα ἀνατροπὴ και
 καταστροφὴ συναπώλεσε και τοὺς τοίχους τοῦ οἰκοδομή-
 ματος. 9) Πρὸς 'Α ὅμως ἀνοίγεται μεγάλη θύρα ἄγρουσα εἰς ἐπι-
 φανέστατον διαμέρισμα τοῦ ἀνακτόρου, εἰς τὸ μέγαρον. "Αν
 ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι εἰς τὸ δωματίον τῶν τοιχογραφημάτων και
 τὰ δύο πρὸς Δ αὐτοῦ κείμενα κυρίως εὐρέθησαν πολλὰ γυναι-
 κεία κοσμήματα (ὄρμοι ἐκ ψηφίδων, χρυσὰ κοσμήματα κλ.),

οἷα ἐλλείπουσιν ἐντελῶς κατὰ τὴν περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος γειτονίαν, δυνάμεθα ἄδεῶς νὰ λέγωμεν ὅτι πρόκειται περὶ μεγάρου τῶν ἀνδρῶν. Δυστυχῶς εἶνε τοῦτο κατεστραμμένον ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Πινδάρου, τμηθείσης βαθύτερον καὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου. Ἐσώθη μόνον ἡ ΝΔ γωνία καὶ ὁ δυτικὸς τοίχος μετὰ τῆς πύλης εἰς τὸ σύνθηες μικρὸν ὕψος. Ὁ τοίχος οὗτος εἶνε ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ κτηρίου ἐκ κοινῶν λίθων ἐκτισμένος καὶ πρὸς Β τῆς εἰρημένης θύρας λεπτότερος ἢ κατὰ τὴν γωνίαν. Ὁ νότιος ὅμως τοίχος, οὗ μέρος σφίζεται ἀποτελοῦν τὴν ΝΔ γωνίαν, εἶνε ἐκ πελεκητῶν δόμων πώρου· χωρίζονται δ' οἱ δόμοι διὰ κενοῦ νῦν χώρου ὀριζοντίου καλῶς γωνιασμένου, ὅστις ἐπληροῦτο ἄλλοτε ὑπὸ δοκῶν τετραγώνων ἀποτελουσῶν ξυλοδεσίαν τῶν τοίχων, καθὼς συμβαίνει ἐν τῷ μεγάρῳ τῶν Μυκηνῶν.

Τὸ ἀξιολογώτατον τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης εἶνε βεβαίως τὰ ἀγγεῖα μετ' ἐπιγραφῶν. Εἰς τί θὰ ἀγάγη ἡ μελέτη αὐτῶν, ἅς μὴ βιαζώμεθα νὰ προλέγωμεν· ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ λέγωμεν ὅτι ἡ παράδοσις ἢ συνδέουσα τὸ ὄνομα τοῦ Κᾶδμου πρὸς τὰ γράμματα δὲν εἶνε ἐντελῶς μῦθος, ὡς οὐδ' ἡ ἄλλη ἢ λέγουσα περὶ τοῦ ὄρμου τῆς Ἀρμονίας ἀφ' οὗ τόσας χιλιάδας ψηφίδων ἐξ ὄρμων εὑρομεν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ.

Ἡ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ παρουσία ἀποθηκῶν πλήρων βιομηχανικῶν προϊόντων ἐργαστηρίου ἰδιοκτῆτου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ ἀνακτόρῳ, δηλοῖ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐφρόντιζε νὰ αὐξάνῃ τὰ εἰσοδήματα αὐτοῦ δι' ἐπιχειρήσεων βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν, ἢ δὲ γειννιάσις τῶν ἀποθηκῶν πρὸς τὸ μέγαρον καὶ κατὰ μῆκος τοῦ διαδρόμου, ὅστις ἤγεν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν γυναικῶνα, δηλοῖ ὅτι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἀνεμειγνύετο καὶ εἰς τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων τούτων.

Α. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΠΑΓΑΣΩΝ

Μετὰ ὑπερτριετῇ διακοπῇν ἐξεκολούθησα κατὰ τοὺς δύο προτελευταίους μῆνας τοῦ ἔτους τούτου τὰς ἐν Δημητριάδι— Παγασαῖς ἀνασκαφὰς ἐντολῇ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνεζήτησα τὴν εὑρεσιν τοῦ πλουσίου νεκροταφείου τῆς Δημητριάδος καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀναφερόμενον ἐν αὐτῷ τάφον τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς πόλεως βασιλέως Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Πρὸς τοῦτο ἐξηρεύνησα τὸ ὑπ' ἐμοῦ πρὸ ἐτῶν ἀνακαλυφθὲν μέγα νεκροταφεῖον νοτίως τῆς ἀρχαίας πόλεως παρὰ τὰ σήμερον «Καλύβια Ἀλυκῶν» καλούμενα. Ἐκ τῶν ὑπερπεντήκοντα ὅμως ἀποκαλυφθέντων τάφων τῆς Γ' καὶ ἐντεῦθεν π. Χ. ἑκατονταετηρίδος μικροῦ λόγου ἀξία εὐρήματα ἦλθον ἐκ φῶς, ἐν οἷς ἀγλυφα χαλκᾷ κάτοπτρα, πήλινα ἀγγεῖα καὶ ἀγαλμάτια κοινοῦ τύπου, πλὴν ἐνὸς παριστῶντος θεράπαιναν κρατοῦσαν κάτοπτρον, καὶ τινα χρυσώματα πτωχὰ, κατατεθέντα ἐν τῷ μουσεῖῳ Βόλου. Ἄλλ' ἐξηκρίθωσα, ὅτι παρὰ τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο ὑπάρχει μέγας ἐπιμήκης τύμβος, ὅστις δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐνέχῃ τὸν ζητούμενον βασιλικὸν τάφον. Καὶ ἐπεχείρησα μὲν τὴν ἐξερεύνησιν αὐτοῦ ἐφέτος, ἀλλὰ τὸ ἔργον μου ἔμεινεν ἡμιτελές, ἀπαιτουμένης πρὸς περάτωσιν αὐτοῦ μέζονος δαπάνης. Ἐπίσης ἀνεζήτησα τὸν ἐκεῖ που εἰκαζόμενον ναὸν τῆς Πασικράτης, γνωστὸν ἐκ προγενεστέρων εὐρημάτων μου ἀξιολογωτάτων· νομίζω δὲ ὅτι εὗρον τὰ ἴχνη αὐτοῦ εἰς τὸ ὄψωμα τὸ ὑπερκείμενον τοῦ μνημονευθέντος τύμβου, ὅπερ κατέχεται ὑπὸ βυζαντιακοῦ κτίσματος καὶ μεγάλων κεκονιαμένων χριστιανικῶν τάφων μηδὲν ἐνεχόντων. Καὶ τοῦ ναοῦ τούτου ἡ ἀποκάλυψις ἀπαιτεῖ σημαντικὴν δαπάνην. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐρευνῶν τούτων ἀνεῦρον πολλὰ βάθρα

καί τινας στήλας ἐπιτυμβίους μετ' ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν λόγου ἀξίων. Τέλος ἐθεδαίωσα διὰ δοκιμαστικῆς σκαφῆς, ὅτι ἕτερος μέγας πύργος ἐνέχει πολυαρίθμους ἐγχρωμούς στήλας· ἐπειδὴ ὅμως ἡ μὲν ἀποκάλυψις αὐτοῦ ἀπαιτεῖ σήμερον μεγάλην δαπάνην, χώρος δὲν ἐν τῷ μουσεῖῳ Βόλου πρὸς τοποθέτησιν αὐτῶν δὲν ὑπάρχει πλέον, ἀνέδαλον τὴν ἐξαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΑΛΥΖΙΑ

Ἡ ἐφετινὴ ἐνταῦθα ἀνασκαφή τοῦ κατὰ τὸν λιμένα τοῦ Ἡρακλέους ἡρώου ἐπερατώθη πρὸ ὀλίγου. Τὸ ἔργον δὲν ὑπῆρξεν εὐκολον ὅχι μόνον διὰ τὴν ἐπικρατήσασαν κακοκαιρίαν ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς μονίμους φυσικὰς δυσχερείας τοῦ τόπου. Ἐπειδὴ τὸ ἐρείπιον ἀπέχει 20 περίπου μέτρα ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἥτις ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ὑψώθη, ὡς πανταχοῦ κατὰ τὴν Μεσόγειον, τὸ ὑπὸ τῶν παλαιῶν πατούμενον ἔδαφος εὐρίσκεται συχνάκις ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὰ ἐρευνώμενα κτίσματα καὶ οἱ λίθοι κατακλύζονται εἰς τὸ βάθος ὑπὸ τῶν ὑψηλότερον σήμερον ρεόντων ὑδάτων. Παρὰ τὰς δυσκολίας ταύτας ἡρευνήθη ὀριστικῶς ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν νοτιὰ πλευρὰ τοῦ μνημείου καὶ νέας ἐκερδίσαμεν ἐνδείξεις, ὡς πρὸς τὸ ἀρχιτεκτονικὸν μέρος.

Ἡ προπέρουσι γενομένη ἀνασκαφή τῆς εταιρείας κατέδειξεν, ὅτι ὁ παρὰ τὸν Ἡράκλειον λιμένα τῆς Ἀλυζίας γνωστός σωρὸς μαρμάρων δὲν ἀνῆκεν, ὡς ὑπετίθετο εἰς τὸ περίφημον διὰ τὰ ἐκεῖ ἀνατεθέντα ἔργα τοῦ Λυσίππου ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' εἰς μέγα ἐπιτάφιον μνημεῖον τοῦ β' μ. Χ. αἰῶνος. Ἀλλ' ὅμως συγχρόνως ὑπεδείχθη τότε, ὅτι ὁ νεώτερος τάφος ἐγένετο δαπάναις τοῦ ἀρχαίου Ἡρακλείου, διότι μερικὰ ἐκ τῶν μαρμάρων παρουσίαζον ὅπισθεν καλλίστην ἰωνικὴν ἐργασίαν τοῦ Δ' αἰῶνος. Λαμπρὸν εὔρημα τῆς ἀνασκαφῆς ὑπῆρξεν ἡ ἀνεύρεσις ὄλων σχεδὸν τῶν συντριμμάτων μαρμαρίνου γωνιαίου ἀρωτηρίου, μεταφερθέντος καὶ συγκροτηθέντος ἐν τῷ Ἑθν. Μουσείῳ. Ὡς πρὸς τὴν ἀναπαράστασιν ὑπέθεσα, ὅτι τὸ μαυρωλεῖον ἦτο ἐν μικρογραφίᾳ παρόμοιον πρὸς τὸ περίφημον μνημεῖον τῆς Ἀλικαρνασσοῦ ἢ ἀκριβέστερον πρὸς τὸ ἐν Ξάνθῳ τῆς Λυκίας μνημεῖον τὸ λεγόμενον τῶν Νηρηίδων,

Διὰ τῆς ἐφετινῆς ἀνασκαφῆς ἡ ἀναπαράστασις τροποποιεῖται οὕτως. Ἀντὶ τοῦ ὑποτεθέντος ναύκου ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ τετραγώνου βάθρου, ὑπῆρχε μόνον ἀπλοῦς στηθαῖον ἐξ ὀρθοστατῶν κοσμούμενον κατὰ τὰς γωνίας δι' ἀκρωτηρίων διέδρων, ὡς τὸ τοῦ 1919. Ἐφέτος εὐρέθη ὑπὸ τὴν ΝΔ γωνίαν τὸ καλύτερον διατηρηθὲν ἀκρωτήριο αὐτῆς, ὡς ἤδη ἀνήγγειλα πρὸς τὴν ἑταιρείαν. Τὸ μέσον ἐκόσμει ἀετὸς κρατῶν διὰ τοῦ ῥάμφους στέφανον καὶ οὕτω, συμφώνως πρὸς τὸ ἐφετινὸν εὑρημα, θὰ συμπληρωθῇ καὶ τὸ χάσμα τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀποκειμένου. Τὸ ὅλον κτίσμα ὁμοιάζει πρὸς μέγαν τετράγωνον ὥμων μετέσσερας κάτω βαθυῖδας, καὶ ἰωνικὸν ἄνω θριγκόν, ἐφ' οὗ τὸ στηθαῖον μετὰ τῶν ἀκρωτηρίων. Ἐπιφανῆ κοσμήματα ἦσαν κάτω μὲν γρύπες κατὰ τὰ 4 ἄκρα τῆς β' βαθυῖδος ἄνω δὲ οἱ ἀετοὶ ἐν τῇ μέσῃ τῶν φυτικῶν συμπλεγμάτων τῆς κορωνίδος.

Ἐξ ἄλλων χωριστῶν εὑρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς ἀξιόλογος εἶναι βωμὸς μαρμαρίνος στρογγύλος, ὕψ. 0, 43, κοσμούμενος διὰ παγκάρπων καὶ βουκρανίων ἀναγλύπτων. Τὸ σημαντικὸν εἶναι κυλινδρική ὀπή (διαμ. 0, 09) διήκουσα ἐκ τῶν ἄνω μέχρι τῆς βάσεως τοῦ βωμοῦ, ἐμφαίνουσα τὴν διὰ ταύτης διαρροὴν τῶν νεκρικῶν χοῶν.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ Τῷ ΙΕΡῶ ΤΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος 1921 ἐπερατώθη ἡ ἀνασκαφή τοῦ ἐτέρου τῶν δύο συνεχομένων, ὡς φαίνεται, μεγάλων παρὰ τὴν δεξαμενὴν τοῦ Ἀντωνίνου οἰκοδομημάτων, τῶν διὰ μερικῆς σκαφῆς ἀπὸ τοῦ 1920 ἀνακαλυφθέντος.

Τὸ ἀνασκαφὴν οἰκοδόμημα εἶνε ἐκεῖνο, οὗτινος δύο αἵθουσαι εἶχε φανῇ τότε ὅτι εἶχον τὸ ἔδαφος ἐπεστρωμέναν διὰ μωσαϊκῶν. Ἐφέτος ἀπεκαλύφθησαν ἐν πρώτοις τὰ ἐδάφη τῶν δύο αἱθουσῶν καὶ ἐσχεδιάσθησαν τὰ μωσαϊκὰ διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Ὑπουργείου Γ. Εὐγενίου, εἶτα δ' ἐπεχώσθησαν ταῦτα μικρὸν διὰ χώματος, ἵνα μὴ καταστραφῶσιν ἀνάλυπτα μένοντα. Ἀκολουθῶς δ' ἀπεκαλύφθη τὸ ὅλον οἰκοδόμημα συγκείμενον ἐξ ἐννέα θωματίων καὶ αἱθουσῶν, ὧν τέσσαρες, πολυτελῶς διασκευσμένοι, ἀποτελοῦσι διαμέρισμα χρησιμεῖον πρὸς λήψιν θερμῶν καὶ ψυχρῶν λουτρῶν. Μαρμάριναι μεγάλαι πλάκες ἐκάλυπτον τὰ ἐδάφη τῶν αἱθουσῶν καὶ τοὺς πυθμένεας τῶν λεκανῶν· διὰ μαρμαρίνων δὲ πλακῶν ἦσαν ἐπενδεδυμένοι καὶ οἱ τοῖχοι τῶν αἱθουσῶν καὶ τὰ τοιχώματα τῶν δεξαμενῶν. Αἱ θερμῶν λουτρῶν αἵθουσαι ἔχουσιν ὑπὸ τὸ δάπεδον ταπεινὸν ὑπόγειον ὑποδασταζόμενον ὑπὸ 100 περίπου μέχρις 120 ἐν ἐκάστη αἰθούσῃ κιονίσκων καὶ στηλιδίων ἐξ ὀπτῶν πλίνθων. Οὕτω σχηματίζονται ὑπὸ τὰς αἱθούσας ὑπόκαιστα, εἰς ἃ εἰσήγετο καὶ διὰ σωλήνων ἐν τοῖς τοίχοις ἀνήρχετο εἰς τὰς τοῦ λουτροῦ αἱθούσας θερμὸς ἀήρ. Τοιοῦτον κατασκευάσμα καὶ τοιοῦτον σύστημα λουτρῶν διὰ θερμοῦ ἀέρος ἦτο ἄγνωστον ἐν Ἑλλάδι, ἐφευρέθη δ' ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐφηρμόσθη ὑπ' αὐτῶν ἐν ταῖς θέρμαις. Ἐν ταῖς αἱθούσαις δέ, εἰς ἃς εἰσήρχετο ὑποκάτωθεν ὁ θερμὸς ἀήρ, ὑπάρχουν καὶ μικραὶ δεξα-

μεναὶ ἢ λεκάναι πρὸς ὑποδοχὴν ψυχροῦ ὕδατος, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἐγίνετο ἐν αὐταῖς συνδυασμὸς θερμῶν καὶ ψυχρῶν λουτρῶν. Ἄλλη δὲ αἵθουσα ἐχρησίμευεν ἀποκλειστικῶς διὰ ψυχρὰ λουτρά. Τὸ ὕδωρ ἔρρεεν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς πλησίον κειμένης δεξαμενῆς τοῦ Ἀντωνίνου διὰ μολυβδίνων σωλήνων, ὧν περισωθέντα δύο μεγάλα τεμάχια ἐξήχθησαν καὶ κατετέθησαν ἐν τῇ Μουσεῖῳ.

Εὐρήματα δ' ἐγένοντο ἀναθηματικά τινες ἐπιγραφαὶ καὶ δύο τεμάχια πηλίνων κεραμίδων φέροντα ἐντετυπωμένην ἐπιγραφὴν τετραγώνις γράμμασιν: Ἀσκληπιοῦ: Ἄλλη μεγάλη κεραμὶς φέρει ἐντυπὸν ἐπιγραφὴν ΑΝ[] Ο (=Ἰσως Ἀν[τωνεῖν]ο[υ]). Τὰ σημαντικώτατα ὅμως τῶν εὐρημάτων εἶνε τὰ μωσαϊκά. Τὸ ἕτερον τούτων ὁμοιάζει, ὥς ἀνωτέρω εἵπομεν, κατὰ τε τὰ σχήματα καὶ τὸ σύστημα τῆς διακοσμήσεως πρὸς τὰ μωσαϊκά τοῦ κατὰ τὰ προηγηθέντα ἔτη ἀποκαλυφθέντος ἐν τῇ Ἱερῇ Βασιλικοσκήμῳ περὶ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην οἰκοδομήματος (ΑΕ 1918). Ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτον σύστημα διακοσμήσεως ἀπαντᾷ που καὶ ἐν χριστιανικοῖς μνημείοις καὶ δὴ ἐν τῇ Βασιλικῇ τῆς Νικοπόλεως, δηλὸν γίνεται ὅτι τοιαύτη διακόσμησις ἔλκει τὴν καταγωγὴν οὐχὶ ἐκ Χριστιανικῆς ἀλλ' ἐκ τῆς Ἑλληνορρωμαϊκῆς τέχνης. Ἐξ ἄλλου δέ, ἐπειδὴ τὸ μνημονευθὲν ἐν τῇ Ἱερῇ Βασιλικόσχημον οἰκοδόμημα, τὸ μετὰ τοῦ εἰς ἀψίδα ἀπολήγοντος μεσαίου διαμερίσματος, ὁμοιάζει ἀκριβῶς χριστιανικῇ Βασιλικῇ, προστίθεται συμβολὴ εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς καταγωγῆς τῆς Χριστιανικῆς Βασιλικῆς, κρατύνεται δηλ. ἡ γνώμη, ὅτι αὕτη δὲν ἐδημιουργήθη κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκ τῆς Ἑλληνορρωμαϊκῆς Βασιλικῆς τῶν μ.Χ. χρόνων.

Ἦρξατο δὲ καὶ ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐτέρου τῶν δύο συνεχόμενων οἰκοδομημάτων διὰ τῆς ὀλοσχεροῦς μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἀνασκαφῆς τοῦ χώρου τοῦ παρὰ τὸν στυλοβάτην τῆς προσόψεως τοῦ περιστυλίου. Ἀποκαλυφθέντων οὕτω κατὰ βάθος τῶν ἀποτελούντων τὸν στυλοβάτην μεγάλων λίθων ἐφάνη, ὅτι οὗτοι φέρουσιν ἀναθηματικὰς ἐπιγραφάς, ἐξ ὧν

συνάγεται, ὅτι προέρχονται, ἐκ δύο ἐν τῷ Ἱερῷ μεγάλων οἰκογενειακῶν μνημείων, συγγειμένων ἐξ ἀγαλμάτων μελῶν τῶν οἰκογενειῶν τούτων, ἃ ἀνίδρυσαν συγγενεῖς αὐτῶν. Παρὰ τὸν στυλοβάτην τοῦτον ἔκειτο τὸ ἀποκαλυφθὲν βάθρον ἀγάλματος τοῦ Ἀντωνίνου, ὃ ἀνίδρυσεν ἡ ἱερὰ τῶν Ἐπιδαυρίων πόλις.

Τὰς τελευταίας δ' ἡμέρας, ἀφορμῆς δοθείσης ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἱερῷ ἀναφανέντων νῦν ὑποκαύσιων, ἐγένετο καὶ σκαφικὴ ἔρευνα ἐν τῇ βορειοδυτικῇ πλευρᾷ τοῦ περιδόλου τοῦ ἱεροῦ, ἐνθα εἶχεν ἀνακαλυφθῆ ἀπὸ τοῦ 1908 ἡμιεσκαμμένον νῦν οἰκοδόμημα χρησιμεῦον ὡς λουτρῶν, ἐδείχθη δὲ ὅτι καὶ τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα χρησιμεῖον ὡς λουτρῶν ἔχει ὑπόκαυστα καὶ πρὸς τούτοις ὁμοιάζει σχεδὸν κατὰ τὴν ὅλην διάταξιν τῷ ἐφέτος ἀποκαλυφθέντι. Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι ἐν τοῖς μ.Χ. χρόνοις ἤσκειτο ἐν τῷ Ἱερῷ συστηματικὴ ὑδροθεραπεία, εἰς ἣν ὑπεβάλλοντο οἱ ἀσθενεῖς.

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ

Αἱ ἐπὶ διετίαν διακοπεῖσσι ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως ἀνελή-
φθησαν ἐκ νέου ἐφέτος ἀπὸ τοῦ τέλους Αὐγούστου μέχρι τῶν
μέσων περίπου Ὀκτωβρίου δαπάναις ὡς πάντοτε τῆς ἡμετέ-
ρας ἐταιρείας.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνέσκηψα καὶ πάλιν τὸν ἐν ἔτει 1913
ὑπ' ἑμοῦ ἀνακαλυφθέντα ἐπὶ τοῦ ὅρους Μιχαλίτση ναὸν τοῦ
Ἑλίου καὶ Ποσειδῶνος, ἵνα ἀνεύρω καὶ τὰς λοιπὰς πλευ-
ράς, ὅντως δὲ ἀπεκαλύφθησαν ὁλόκληροὶ αἱ πρὸς Ἀ καὶ Δ.
ἐν μέρει δὲ ἡ βορεινή. Πλὴν τούτου ἀνευρέθησαν πολλὰ ἀρ-
χιτεκτονικὰ μέλη ἀποτμήματα γλυπτῶν καὶ τινες ὀγκόλιθοι
ἐκ τῆς μεγάλης λατινικῆς ἐπιγραφῆς.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἡρξάμην
τῆς ἐξερευνήσεως ἐτέρου μεγάλου ἀρχαιολογικοῦ χώρου, ὅπου
ἐφαίνοντο ἵχνη μεγαλοπρεποῦς κτιρίου ἕνεκα τοῦ μεγέθους
τῶν ἐγκατεσπαρμένων ὀγκολίθων. Ὅντως μετὰ μακρὰν καὶ
ἐπίπονον ἀνασκαφὴν ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον μῆνα ἤχθησαν εἰς φῶς
δύο πλησίον ἀλλήλων κείμενα εὐμεγέθη κτίρια, ἅτινα ἐκ τῶν
ἀποκαλυφθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ ψηφιδωτῶν ἀπο-
δεικνύεται, ὅτι ἦσαν χριστιανικαὶ οἰκοδομαὶ τῶν πρώτων μ.Χ.
αἰώνων καὶ σύγχρονοι σχεδὸν πρὸς τὴν περίφημον ὑπ' ἑμοῦ
πρὸ τετραετίας ἀνακαλυφθεῖσαν Χριστιανικὴν Βασιλικὴν Δου-
μετίου. Διότι καὶ οἱ κέραμοι καὶ αἱ πλίνθοι φέρουσι τὰς αὐτὰς
σχεδὸν σφραγίδας καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη εἰς λίαν ὅμοια
καὶ τέλος τὰ ψηφιδωτὰ μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἔχουσι τοιαύτην
ὁμοιότητα, ὥστε νομίζει τις ὅτι ὑπὸ τῶν αὐτῶν τεχνιτῶν ἐποι-
ήθησαν. Δὲν ὑπολείπονται δὲ οὐδὲ κατὰ τὴν τέχνην, διότι καὶ
ταῦτά εἰσιν ἐπίσης ἐξόχως καλλιτεχνικά. Τὸ δὲ περιεργον

εἶνε ὅτι δὲν ἀφίστανται καὶ πολὺ τὰ κτίρια ταῦτα ἀπὸ τῆς εἰρημένης Βασιλικῆς, διότι εὗρηνται μόλις περὶ τὰ 200 μ. μακρὰν τῆς μεγάλης Δεξαμενῆς, πλησίον τῆς ὁποίας εἶνε ἐκτισμένη ἡ Βασιλικὴ Δουμετίου.

Κατ' ἀρχὰς ἐκ τῆς πληθύος τῶν σταυρῶν καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν συμβόλων καὶ γλυφῶν εἴκασα ὅτι τὰ κτίρια ταῦτα ἦσαν νοαί, πιθανόν δὲ καὶ βασιλικαί, πλὴν μέχρι τῆς διακοπῆς τῶν ἀνασκαφῶν εἰς οὐδέτερον τούτων ἀνευρέθη τὸ ἱερὸν ἢ ἡ μεγάλη ἀψίς, ἐν ᾗ τοῦτο περιλαμβάνεται.

Πολὺ πιθανὸν τὰ κτίρια ταῦτα νὰ ἦσαν *Βαπτιστήρια*, διότι εἰς ἀμφοτέρω εὐρέθησαν μαρμαρίναι *λάρνakes* καὶ *κολυμβήθραι*. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ Νικόπολις ὑπῆρξε μέγας πυρὴν χριστιανισμοῦ καὶ τοῦτο ὠφέλιετο εἰς τὴν ἐν αὐτῇ ἐπὶ τινα χρόνον παρουσίαν τοῦ θεοπνεύστου Ἀποστόλου *Παύλου*. Σπουδαῖον εὕρημα εἶνε καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ μεγάλου ψηφιδωτοῦ, ὅπερ ἔχει μῆκος 12 μ. πρὸς 6,30 μ., ἀνεύρεσις πληθύος πλακούντων ἐξ υἑλώδους πολυχρώμου μάζης. Τοιοῦτοι τεθραυσμένοι εἰς μικρὰ τεμάχια εὐρέθησαν εἰς μεγάλους σωρούς, ἐχρησίμευσαν δὲ πρὸς κατασκευὴν τῶν ψηφιδωτῶν. Τοῦτο εἶνε λίαν πολυτελὲς εὕρημα, διότι ὁψέ ποτε, ὅταν ἐπισκευασθῶσι τὰ περίφημα καὶ μοναδικὰ ψηφιδωτά, οἱ ἡμέτεροι τεχνίται θὰ ἔχωσιν ἔτοιμον τὸ ὑλικὸν πρὸς ἐκκοπὴν ψηφιδῶν παντὸς χρώματος καὶ μεγέθους.

Συγχρόνως πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην εἰργάσθη ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ μικρῇ *Μουσείῳ*, ὅπερ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῶν ἀνασκαφῶν Νικοπόλεως κατήρτισα ἐν Πρεβέζῃ. Τοῦτο ἤδη τῇ φροντίδι μου μετεκομίσθη εἰς τὰ ἰσόγεια τοῦ Δημαρχείου Πρεβέζης, ὅπου ἐταξινομήσα πάντα τὰ εὕρηματα Νικοπόλεως καὶ λοιπὰ ἀρχαῖα. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ Μουσεῖον ἐπλουτίσθη λίαν, διότι μετέφερα ἐκ Νικοπόλεως τὰς πρὸ ἐτῶν ἀνακαλυφθείσας μεγάλας *λάρνakas* καὶ πληθὺν ἄλλων εὕρημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ θαυμάσιον *λέοντα* ἐκ μαρμάρου ὀκλαζόντα, ὡς τὸν ἐν *Χαιρωνείᾳ*, ἐπὶ τῶν δύο ὀπισθίων ποδῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι σπουδαιότατον ἔργον συνετελέσθη κατὰ

τὴν περίοδον ταύτην. Τῇ ἐπιμόνῳ δηλ. ἐνεργείᾳ μου καὶ δι' ἐπανελημμένων ἐγγράφων καὶ ἐπιστολῶν κατώρθωσα νὰ πείσω τὸν Διοικητὴν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Ε' Σώματος Στρατοῦ Στρατηγὸν κ. 'Α. Μπαῖραν ὅπως ἀποστείλῃ ἀξιωματικὸν τοῦ Μηχανικοῦ εἰς Νικόπολιν πρὸ κατασκευὴν τοπογραφικοῦ χάρτου τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ὅντως ὁ ἀποσταλὴς ἑφεδρὸς μηχανικὸς κ. Ν. Δούβλαρης μετὰ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ κ. Γ. Βράσκου, ἐργασθέντες ἐπὶ εἰκοσάήμερον περίπου, ἔφεραν εἰς πέρας τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον τόσας εἶχον καταβάλει ἐπὶ ἑπταετίαν ἐνεργείας καὶ τοσάκις εἶχεν ἀναγραφὴ εἰδικὴ πίστωσης ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Δ. Συμβουλίου.

Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΝΑΓΟΥ ΧΙΟΥ

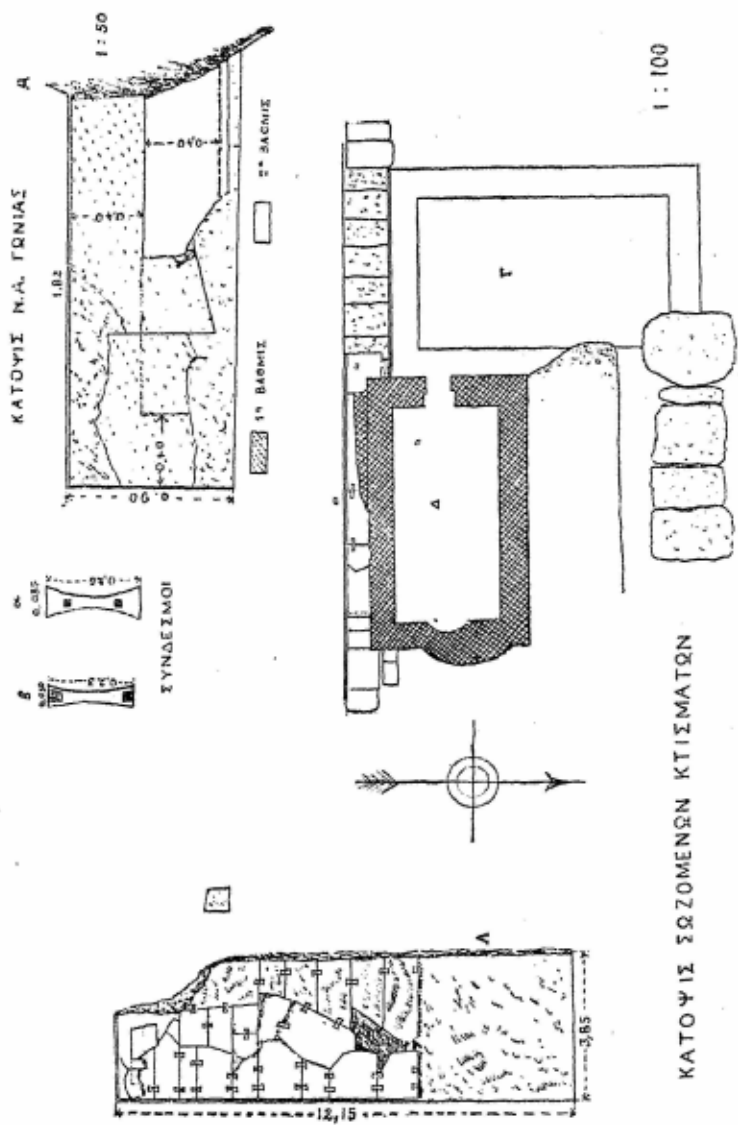
Εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς νήσου Χίου, τὴν ἐστραμμένην πρὸς ἀνατολὰς, σχηματίζονται μικροὶ ὄρμοι κάτω ὑψηλῶν βουνῶν μετὰ μικρῶν κοιλάδων πλουσίων εἰς ὕδατα καὶ βλάστησιν. Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας πρὸς Β. τῶν Καρδαμύλων ἀνοίγεται πρὸς Ἀ. τοιοῦτος ὄρμος σχηματίζων αὐλῶνα μικρᾶς ἐκτάσεως, ὀνομαζόμενος Ναγός.

Ἐκ δυσμῶν κατέρχεται ἀποτόμως κλιτὺς κλάδων τοῦ Πελλινναίου, ὅπερ ἐκτείνει πρὸς Β. καὶ Ν. χαμηλοτέρους βραχίονας προβάλλοντας τὴν ἄκρην αὐτῶν εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς τὸ βάθος τοῦ αὐλῶνος τούτου καὶ παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ ὄρους ἀναδλύζει ἄφθονος πηγὴ ἀρδεύουσα τὴν κάτω αὐτῆς κοιλάδα, ἣτις ἀειθαλῆς ἐκ τῶν ἐσπεριδοειδῶν θαυμασίαν παρέχει θέαν καὶ ἀναψυχὴν κατὰ τὸ θέρος (Πρὸλ. Krumbacher, Griech. Reise σ. 190).

Ἡ θέσις αὕτη πολλὰ περιτφίζει λείψανα ἀρχαίας οἰκήσεως, ἅτινα εἰς τοὺς εὐφαντάστους Καρδαμυλλίους παρέσχον ἀφορμὴν εἰς δημιουργίαν ὡραισιότατων παραδόσεων (Πρὸλ. Γ. Μαδιᾶ Λαογραφ. Τόμ. Ε' σ. 218 καὶ Γ. Ζολώτα—Σάρου, Ἱστορία τῆς Χίου Α' σ. 447). Πρὸ πολλοῦ ἔχει εὑρεθῇ αὐτόθι καὶ ἡ ὑπὸ Ζολώτα γενομένη γνωστὴ ἱερὰ ἐπιγραφή τοῦ ναοῦ (Ἀθηνᾶς τόμ. Κ' σ. 184-189 καὶ ἡ συνέχεια αὐτῆς Ἀθηνᾶς ΚΑ' σ. 465) Ὁ μκακρίτης Ζολώτας, εἰς ὃν τὰ πλεῖστα τῶν περὶ Χίου γνωστῶν ὀφείλονται, πολλάκις ἐπισκεφθεὶς τὸ μέρος εἶδε καὶ τὰ διάφορα αὐτόθι λείψανα, περὶ ὧν καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ περιηγηταὶ εἶχον κάμει λόγον (Πρὸλ. Ζολώτα—Σάρου ἐνθ. ἀν. σ. 132 ἐξ.). Πράγματι δὲ ὀλίγον κατωτέρω τῆς πηγῆς σφύζονται ἔτι κατὰ χώραν μεγάλοι ὀγκό-

λίθοι ὀρθογώνιοι συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους διὰ μεμολυ-
 θωμένων σιδηρῶν συνδέσμων σχήματος χελιδονουράς, ἀπο-
 τελοῦντες ὥσως ποτέ τοῖχον καὶ ἐπικλινές ἢ βαθμιδωτὸν δάπε-
 δον πρὸ κανονικὴν διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων καὶ προφύλαξιν
 τῶν καλλιεργημένων κτημάτων καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ ναοῦ ἀπὸ
 τῆς κατὰ τὸν χειμῶνα χειμαρρῶδους καὶ ἐπικινδύνου βροχῆς
 αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τάφοι ἔχουσιν εὐρεθῇ περίξ κατὰ τοὺς
 πρὸς Β. λόφους καὶ μάλιστα πρὸ τινων ἐτῶν ἀνεσκάφη τάφος
 ἢ τύμβος μετὰ πολλῶν μονοχρῶμων ἀγγείων, ὧν τὰ θραύ-
 σματα σφύζονται ἔτι παρὰ τὴν θέσιν «Ἀνέμη» ἐν τῇ κτή-
 ματι Θεοδώρου Ζάγκαρη. Ἐκ τάφου πιθανῶς προέρχεται καὶ
 τὸ πῆλινον τεμάχιον (Εἰκ. Γ, 3), ἐν τμήμα πίθου. Φέρει κοί-
 λας βραδδώσεις, κατὰ τὴν ἔνωσιν δ' αὐτῶν ἑλικας μετ' ἀνθε-
 μίων. Λέγεται δ' ἐν Καρδαμύλοις ὅτι καὶ ἡ ὑπὲρ τὴν θύραν
 τῆς ἀγ. Μαρκέλλης ἐντοιχισμένη ἐπιγραφὴ ἐκ Ναγοῦ ἐκο-
 μίσθη· αὕτη εἶναι στοιχηδὸν γεγραμμένη κατὰ τὸν δ'. π. Χ.
 αἰῶνα καὶ περιέχει κατάλογον ἰωνικῶν ὀνομάτων. Εἶναι δ'
 ἄλλως γνωστὸν ὅτι πολὺ ὕλικόν οἰκοδομήσιμον μετεκομίσθη
 ἐκ Ναγοῦ εἰς Καρδαμύλας, ὡς καὶ ὁ Ζολώτας ἀναφέρει (ἐνθα
 ἀν. σ. 282 καὶ σελ. 132, Piacenza). Τέλος πρὸ δύο ἐτῶν
 ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Μαδιᾶς μετεκόμισεν εἰς τὸ Μουσεῖον Χίου
 κνήμην μαρμαρίνου ἀγάλματος εὐρεθεῖσιν ἐν τῇ κτήματι Γ.
 Μοραγλῇ (νῦν Μιχ. Δοντᾶ), ἐν ᾗ καὶ τοῖχοι ἀνεσκάφησαν
 ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου, ὧν οἱ ἐξαχθέντες λίθοι ἀπόκεινται ἐκεῖ
 φανεροί. Ἀλλὰ καὶ πρὸς Δ. τοῦ κτήματος τούτου, ἐνθα τὸ
 ἐκκλησιδίον τῆς Παναγίας, πολλοὶ ἀρχαῖοι δόμοι ἐφαίνοντο,
 ὁ δὲ Piacenza ἀναφέρει «ναὸν ἐκ λίθων τεφρῶν μεγάλων
 (μήκους ὀκτὼ σπιθαμῶν) κτλ.» καὶ ὁ Pockocke 55 ποδῶν μή-
 κους καὶ 35 πλάτους, ὧν δύο βαθμιῖδες περὶ τὸν ναόν» (Πρὸλ.
 Ζολώτας—Σάρου, Ἱστορία τῆς Χίου Α'. σ. 132).

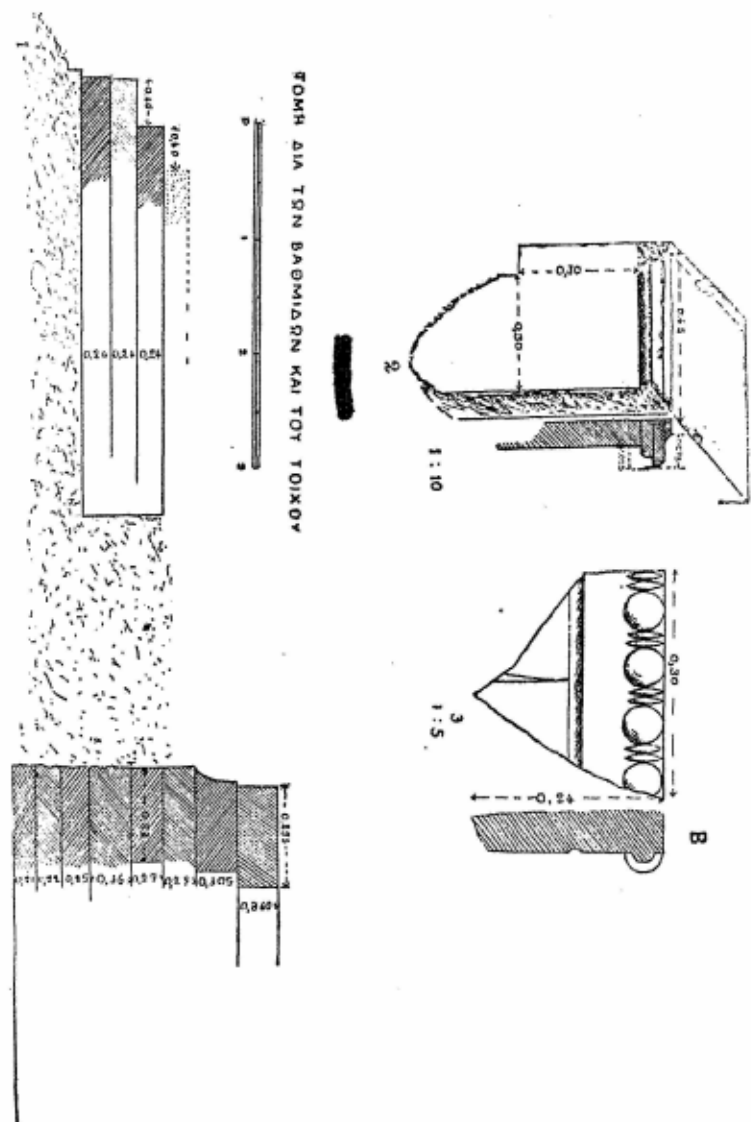
Πάντα ταῦτα παρεκίνησάν με εἰς τὴν δοκιμαστικὴν ταύ-
 την ἀνασκαφὴν, ἥς τὴν δαπάνην πάνυ προθύμως ἀνέλαβεν ἡ
 Ἀρχαιολογικὴ εἰσαίρεία καὶ τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα
 διὰ βρυχέων καὶ προχείρων ἐκθέτω ἐνταῦθα.

Ὡς ἐν τῇ προχείρῃ διαγράμματι (Α) φαίνεται, πρὸς Ἀ. εὐρέθη τοίχου θεμέλιον μὲ διεύθυνσιν ἐκ Β. πρὸς Ν. καὶ πλάτους 3,80 ἐκ μεγάλων πλακῶν, ὧν αἱ μὲν ἐσωτερικαὶ εἶναι ἐκ πώρου, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ κυανομέλανος λίθου. Αἱ πλάκες αὗται καίονται ἐπὶ ὑποστρώματος ἐκ πώρου καὶ σφίζονται μέχρι μήκους 9,65 περαιτέρω δὲ ἐξακολουθεῖ τὸ ἐκ πώρου ὑπόστρωμα εἰς μήκος 4,60 ἀκόμῃ. Ὑπεράνω τῶν πλακῶν τούτων ὑπῆρχεν ἄλλη σειρὰ ἀποτελοῦσα τὴν πρώτην βαθμίδα, ἣς τμήμα σφίζεται κατὰ τὴν Ν Ἀ. γωνίαν, (βλ. Α, 1.), ἐνθα φαίνονται ἐπὶ τῆς πλακὸς τὰ λείψανα ἐκ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ἐπ' αὐτῆς δόμου ἀκολουθοῦντα τὴν κάτω ἀκμὴν αὐτοῦ, ὡς πολλαχοῦ συμβαίνει (Πρβλ. Koldewey, *Antike Baureste in der Insel Lesbos* σ. 48). Δύο τοιούτων βαθμίδων λείψανα ἐσώθησαν κατὰ τὴν γωνίαν ταύτην, τῆς δὲ τρίτης τὴν ὑπαρξὴν εἰκάζομεν ἀσφαλῶς ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς δευτέρας σωζομένων χαραγμάτων, ἐξ ὧν μανθάνομεν καὶ τὸ πλάτος τῆς βαθμίδος, 0,40, ὅσον εἶναι καὶ τὸ τῶν λοιπῶν κατ' ἀμφοτέρως τὰς πλευράς. Φαίνεται ὅτι τῆς τρίτης βαθμίδος οἱ λίθοι εἶχον πάντες ἀφαιρεθῆ, καθ' οὓς χρόνους ἐπεσκέφθη τὰ εἰσέλθοντα ὁ Pockocke, ὅστις ἀναφέρει μόνον δύο, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

Τῆς νοτίας πλευρᾶς ἡ συνέχεια δὲν ἐσώθη, συληθέντων τῶν λίθων, πλὴν μιᾶς πωρίνης πλακὸς 1,50 περαιτέρω τῆς γωνίας.

Πρὸς Δ. τῶν θεμελίων τούτων εὐρέθη ὁ τοίχος τοῦ σηκοῦ σφζόμενος ἐπὶ 15,50, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη βραδύτερον ὁ μικρὸς ναῖσκος τῆς Παναγίας (Α, Δ) ἐκ λίθων αὐτοῦ τοῦ τοίχου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Ὁ τοίχος οὗτος, ἔχων διεύθυνσιν ἐξ Ἀ. πρὸς Δ. φθάνει εἰς βάθος ἱκανὸν (εἰς Β, 1) καὶ εἶναι κατεσκευασμένος διὰ πωρίνης καὶ ἄλλων λίθων ἀνκμῆς μέχρι τῆς εὐθυτηρίας, ἄνω τῆς ὁποίας ἀρχεῖται τὸ ὄρθον μέρος. Ὁ ἐπὶ τῆς εὐθυτηρίας δόμος λήγει κάτω εἰς λοξὴν ἀποφυγὴν καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ἄλλος δόμος, ἐπὶ τούτου δὲ φαίνεται ὅτι ἔδοκινεν ὁ ὀρθοστάτης. Τὸ πᾶχος τοῦ τοίχου ὑπολογίζεται εἰς

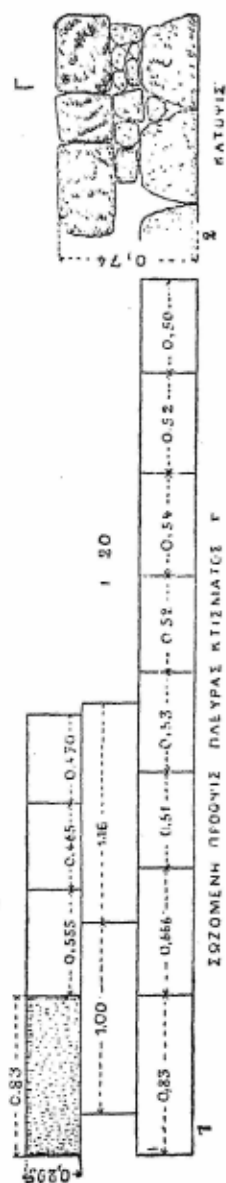
0,895, διότι εἷς κατὰ χώραν σωζόμενος λίθος τοίχου ἔχων τὸ πᾶχος τοῦτο εἶναι ἐντελῶς λελεασμένος ἔσωθεν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναθυρώσεως.

Τοῦ ἀντιστοιχοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ εὐρέθησα μόνον θεμέλια ἐκ μεγάλων ἀνωμάλων λίθων. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων τοίχων σχηματίζεται μικρὸν ὀρθογώνιον κτίσμα (Α, Γ') ἐκ μικρῶν κανονικῶν λίθων. Ἡ πρόσοψις τῶν τοίχων τοῦ κτίσματος τούτου εἶναι κατὰ τὸ ἰσοδομικὸν σύστημα κατεσκευασμένη δι' ὀρθογωνίων λίθων ἰσοῦψῶν, ὧν ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶναι ἁδρῶς λελαξευμένη (Εἰκ. Γ, 1), ἡ δὲ κάτωψις αὐτῶν ἔχει ὡς ἐν Εἰκ. Γ, 2, τῆς ἐσωτερικῆς προσόψεως κατεσκευασμένης διὰ πωρίνων λίθων.

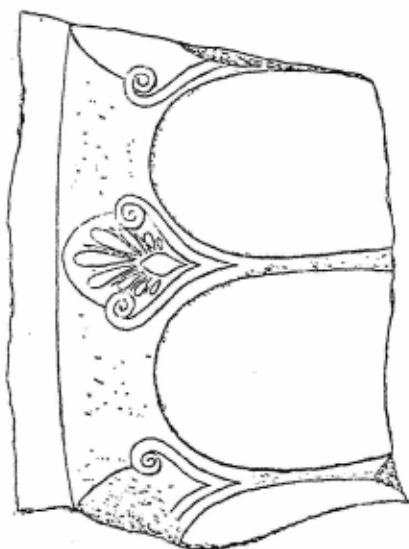
Οἱ δόμοι τοῦ θεμελίου τῆς 'Α. πλευρᾶς συνδέονται πρὸς ἀλλήλους διὰ συνδέσμων σχήματος χελιδονουρίας (Εἰκ. Γ, 3α), οἱ δὲ τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ δι' ὀρθογωνίων σχεδὸν συνδέσμων (Εἰκ. Γ, 3β), οἱ δὲ τοῦ μικροῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου οὐδένα σύνδεσμον ἔχουσιν.

Ὡς βλέπει τις, ἐλάχιστα εἶναι τὰ σωζόμενα λείψανα τοῦ κτιρίου τούτου, ὅπερ πιθανῶς ἦτο ναός. Ἡ καταστροφή εἶναι μεγίστη, ἀφαιρεθέντων ἐνιαχοῦ ἀπάντων τῶν λίθων, πανταχοῦ δὲ πέριξ ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν κήπων ὑπάρχουσιν ἐντετοιχισμένοι λίθου ἐκ τοῦ ναοῦ, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ εἰς ἐρείπια σφζομένου πλησίον μύλου. Ἐκ τῶν ἀποκαλυφθέντων δὲ τούτων λειψάνων ἀδύνατον εἶναι νὰ λάβωμεν ἰδέαν τινὰ τοῦ ναοῦ, ὑπολογίζομεν μόνον τὸ πλάτος αὐτοῦ περίπου, γνωρίζοντες τὴν 'Α. γωνίαν τῆς περιστάσεως καὶ τὸ πλάτος τοῦ σηκοῦ ($10,65 + 2 \times 6,15 =$ ἀπόσταις τοίχου ἀπὸ ἄκρου περιστάσεως), εἰς 23 περίπου μέτρα. Εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστα τὰ ὑπὲρ τὰς τρεῖς τοὐλάχιστον βαθμίδας μέρη, οὐδενὸς μέρους εὐρεθέντος ἐκ τῶν κίωνων ἢ τοῦ θριγχοῦ· μόνον πολλὰ τεμάχια μαρμάρων ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἄμορφα, πλὴν τινων ἐχόντων ἀστράγαλον καὶ ἔγκοπὴν (Εἰκ. Β, 4).

Ἀξιομνημόνευτον εἶναι τεμάχιον λίθου κυανομέλανος (Εἰκ. Β, 2) εὐρεθὲν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας παρὰ τὸ ἐκκλησιδίον. Τοῦτο

0.10

3
1:4

37141

εἶναι ὀρθογώνιος λίθος κάτω ἀποκεκρουμένος ἔχων ἀριστερὰ κατ' ὀρθήν γωνίαν λάξευσιν καθ' ὅλον τὸ πᾶχος. Ἐμπρὸς φέρει ἄνω κυμάτιον ὑποκάτω προεξέχοντος κανόνος ἀποκεκρουμένου, δεξιὰ λήγει πάλιν εἰς κανόνα ἐντελῶς ἀποκεκρουμένον. Δέν μοι εἶναι ἐντελῶς σαφῆς ἡ ἔννοια τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου μέλους.

Πρὸς ταῦτοις μεταξὺ τῶν λίθων πρὸ τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ εὐρέθη καὶ μικρὸς ῥωμαϊκὸς βωμίσκος ἡ περιρραντήριον ἐκ κυανομέλανος λίθου ἔχων ῥαβδωτὸν σῶμα καὶ λήγον κάτω καὶ ἄνω εἰς πλατὺν δίσκον, κάτω ἀποκεκρουμένον (ὑψ. 0,65, διάμ. ἄνω 0,49, πᾶχος ὑποστηρίγματος 0,25 περίπου).

Εἰς τὴν χρονολογίαν τοῦ ναοῦ βοηθοῦσι τεμάχιά τινα ἀγγείων εὐρεθέντα κατὰ τὰ θεμέλια αὐτοῦ, ἰδίᾳ κατὰ τὴν Ν. Ἀ. γωνίαν, ἐνθα περισυνελέγησαν μελαμβραφῇ τινα θραύσματα, ὧν τινα ἐκ βάσεων κυλίκων μετὰ πλαστικῶν δακτυλίων. Ταῦτα ἀναδιβάζουσι τὸ κτίριον μέχρι τῆς δ'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος τὸ πολὺ, ἀλλὰ ἡ ἀμελὲς κατασκευὴ τοῦ τοίχου, ἐν ᾧ τὸ ἰσοδομικὸν σύστημα δὲν εἶναι κανονικόν, δεικνύει ὅτι καὶ νεώτερον ἔτι δύναται νὰ ἔχη κατασκευασθῇ. Γενικῶς δὲ μᾶλλον ἐλληνιστικῶν χρόνων ἔργον πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν τὸν ναόν, ὅστις ἱκανῶς μέγας ἀνυψοῦτο παρὰ τὴν δροσερὰν πηγὴν καὶ ἐν μέσῳ πυκνοῦ καὶ θαλλομανοῦντος ἄλσους.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΝ ΠΑΛΑΙΑ ἘΦΕΣῳ

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω λεπτομερῇ ἐκθεσιν τῶν ἐνεργηθειῶν, δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθ 356/155 ἐγγράφου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἀνασκαφῶν μου ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Βυζαντινῆς Ἐφέσου χώρου, ὃν κατελάμβανε σεβάσμιον κτίσμα τῆς Μεσαιωνικῆς ἡμῶν Αὐτοκρατορίας, ὁ Ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κτισθεὶς κατὰ τὸν Βυζαντινὸν Ἱστορικὸν Προκόπιον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τὸν 6^{ον} μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ μεγάλου ναοῦ τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ Μαυσωλείου τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἤρχισαν τῇ 26 Ἰουλίου ἐ. ἔ. καὶ ἐληξάν τῇ 18 Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους, ἦτοι διήρκεσαν δύο περίπου μῆνας.

α') Κατάστασις τοῦ χώρου πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν.

Ἡ κατάστασις τοῦ χώρου, ἐνθα ἔκειτο ὁ ναὸς πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν ἦτο τοιαύτη: Ἐπὶ μεγίστου πλάτους 132 μ., ἦτοι ἐπὶ τοῦ πλάτους τοῦ ἐξωτερικοῦ κάστρου τοῦ λόφου, εἰς τὴν Β. πλευρὰν τοῦ ὁποίου καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡρειπωμένου ναοῦ ὑψοῦται ἡ ἀκρόπολις, διεκρίνοντο μόνον μεγίστων διαστάσεων στερεώτατοι ὄγκοι ἐκ πλίνθων καὶ ἐρυθροποῦ κονιάματος συνιστάμενοι καὶ προερχόμενοι ἐκ τῶν τοῦ ναοῦ ἐκ τῆς διευθύνσεως τῶν πλίνθων των διακρίνονται ὥς μὴ κείμενοι κατὰ χώραν, ἀλλ' ὥς ἀποσπασθέντες ἐκ τῶν θόλων τοῦ ναοῦ καὶ ὥς ἔχοντες ἀντίστροφον πτῶσιν, ὑπάρχουσι δὲ σαφεῇ τὰ ἔχνη τῆς κατὰ καιροῦς ἀποσπάσεως ἐξ αὐτῶν

πλίνθων, ὡς ἄλλως τε διακρίνει τις ὁμοίας πλίνθους καὶ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ μόλις πρὸ εἰκοσαετίας ἀνιδρυθέντος παρὰ τὰ ἐρείπια ναυδρίου καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς θόλους τοῦ κάτωθεν αὐτοῦ Σελδετζουκικοῦ τζαμιῦ, τοὺς κατασκευασθέντας κατὰ τὸ 1375 ἐκ πλίνθων τοῦ ναοῦ.

Πλὴν τῶν ὀγκων τούτων εὐρίσκονται εἰς ὀρισμένα σημεῖα καὶ ἰδίως κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν μεγάλοι τετραγωνικοὶ λίθοι ἐξ ἰσοδομικοῦ κτίσματος προερχόμενοι. Κατὰ χώραν ἔν μόνον σημεῖον διεκρίνετο, ἥτοι αἱ κορυφαὶ μαρμαρίνων πλαισίων πύλης κείμεναι κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν καὶ ἔναντι τοῦ σημερινοῦ ναυδρίου.

β'. Δοκιμαστικαὶ ἔρευναι

Ὡς ἦτο ἐπόμενον τὸ στάδιον τῶν δοκιμαστικῶν ἐρευνῶν ἤρξατο ἀπὸ τῆς ἀποχωματώσεως τῆς πύλης ταύτης τοῦ Ναοῦ. ἀποτέλεσμα τῆς ἐρεύνης ταύτης ἦτο ἡ ἀποκάλυψις τῶν πλαισίων τῆς πύλης ἐπιμελῶς διὰ γλυφῶν κοσμουμένων καὶ ἡ ἀνεύρεσις τοῦ κατωφλίου αὐτῆς εἰς βάθος 3,50 ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους. Τὸ ὑπέρθυρον ἀνευρέθη τεθραυσμένον εἰς δύο τεμάχια, ἤλθον δ' εἰς φῶς καὶ δύο τμήματα ἐπιστυλίου μετὰ γλυφῶν ἀπολήγοντος εἰς ὁδόντας εἰς ἔν δὲ τούτων ὑπάρχει κατὰ τὸ μέσον γεγλυμμένον τὸ ἥμισυ ἰσοσκελοῦς σταυροῦ.

Καθορισθείσης οὕτω τῆς ἐλαχίστης ἐπιχώσεως τοῦ μνημείου ἐστράφη ἡ προσοχὴ πρὸς καθορισμὸν τοῦ πλάτους αὐτοῦ· πρὸς τοῦτο ὑπεβοήθησεν ἡμῶς ἑτέρα κορυφὴ πλαισίου πύλης μόλις διαφανομένη εἰς ἀπόστικσιν 32 περίπου μέτρων Β. τῆς ἀνευρεθείσης ἑτέρας. Ἡ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο δοκιμαστικὴ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς τὴν Β. πύλην τοῦ ναοῦ, κειμένην εἰς τὸ αὐτὸ βάθος.

Τῆς πύλης ταύτης ἀνευρέθη μόνον τὸ ἀριστερὸν πλαίσιον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, κοσμούμενον διὰ γλυφῶν κατωτέρας τέχνης τῶν πλαισίων τῆς νοτίας πύλης.

Τέλος ἡ δοκιμαστικὴ ἔρευνα περιορίσθη εἰς τὸν καθορισμὸν

τῆς ἀψίδος πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ μήκους τοῦ ναοῦ. Αἱ δυσκολίαι τῆς δοκιμαστικῆς ταύτης ἐρεῦνης ἦσαν ἀληθῶς ἀνυπέρβλητοι· βαρύνονται ἰσοδομικοὶ λίθοι ἐκάλυπτον τὸ μέσον τοῦ πρὸς ἀνατολὰς χώρου, καθιστῶντες δυσκολωτάτην τὴν ἔρευναν. Μετεχειρίσθημεν τὰ ἐργαλεῖα τῆς Αὐστριακῆς σχολῆς καὶ διὰ τοῦ ἱκανωτάτου ἐπιστάτου Ν. Αλαλούδη, ἀντιπροσώπου ἐν Ἐφέσῳ τῆς Αὐστριακῆς σχολῆς, ὃν καὶ ἡμεῖς προσελάβομεν ἐπιστάτην τῶν ἀνασκαφῶν, κατετοπίσθη ἱκανὸς ἀριθμὸς λίθων, ἐγκατεστήσαμεν δὲ καὶ τὸ ντεκοβίλ, ἵνα ῥίπτωνται εὐκολώτερον τὰ χρώματα Δ. τοῦ κάστρου.

Ἡ εὐθεῖα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τομῇ, ἣν ἐχαράξαμεν καὶ ἠκολουθήσαμεν, ὠδήγησεν ἡμᾶς πρῶτον εἰς τὴν ἀνεύρεσιν κολοσσιαίου πεσσοῦ ἰσοδομικῶς διὰ τετραγώνων λίθων ἐκτισμένου καὶ δευτέρου εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ἐτέρου ὁμοίως ἐκτισμένου ἀλλὰ μικροτέρου, ἀπέχοντος τοῦ πρώτου 12 μ. Ὁ τελευταῖος πεσσὸς συνδέεται πρὸς πλινθόκτιστον τοῖχον, οὗτινος τὸ ἄκρον ἀπεδείχθη ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναζητουμένης ἀψίδος τοῦ ναοῦ. Κατὰ τὸ τέλος τῆς δευτέρας ἐβδομάδος διεκόπησαν αἱ δοκιμαστικαὶ ἔρευναι καὶ ἐγένετο ἑναρξίς συστηματικῆς ἀνασκαφῆς ἐνὸς τῶν προσδιορισθέντων μερῶν τοῦ ναοῦ. Ἐκ τῶν δοκιμαστικῶν ἐρευνῶν ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ἀνασκαφὴ ἐπεβάλλετο νὰ ἀρχίσῃ ἐκ δύο σημείων ἢ ἐκ τῶν ἀνευρεθεισῶν πυλῶν, αἵτινες ὑποτίθεται ὅτι εἶναι πύλαι νάρθηκος τοῦ ναοῦ ἢ ἐκ τοῦ ἱεροῦ βήματος, οὗτινος διεφαίνετο ἡ θέσις. Καίτοι ἐπίπνονον προεκρίναμεν νὰ ἀνασκάψωμεν τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ οὕτως ἠρχίσαιμεν τὴν συστηματικὴν ἀποχωμάτωσιν τοῦ χώρου τοῦ ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ μεγάλου πεσσοῦ μέχρι τοῦ Ἄν. ἄκρου τοῦ κάστρου.

γ'. Συστηματικὴ ἀνασκαφή.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργηθείσης μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἱσταμένου μηνὸς ἀνασκαφῆς εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Ἀπεκαλύφθη ἡ κεντρικὴ ἡμικυκλικὴ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξω-

τερικὴ ἀψὶς τοῦ Ἱεροῦ βήματος τοῦ Ναοῦ διὰ πλίνθων καὶ ἐρυθρωποῦ κονιάματος ἐκτισμένη ἐπιμελέστατα καὶ ἐπενδευμένη ἐσωτερικῶς δι' ὀρθομαρμαρώσεως φερούσης γλυφάς, ἐξ ἧς διεσώθη μόνον τμήμα κατὰ τὸ ἀριστερὸν αὐτῆς ἄκρον.

Ἡ διάμετρος τῆς ἀψίδος εἶναι 12,20 ἐπομένως ἐξέχει τοῦ σώματος τοῦ ναοῦ πρὸς ἀνατολὰς 6,10 Ὅπισθεν τοῦ κέντρου τῆς ἀψίδος καὶ εἰς ἀπόστασιν μόλις 1,10 ἀπεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια μεσαιωνικοῦ πύργου, ἀκολουθοῦντος τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Βυζαντινοῦ κάστρου καὶ σχηματίζομένου ἡμικυκλικῶς ἐξωτερικῶς.

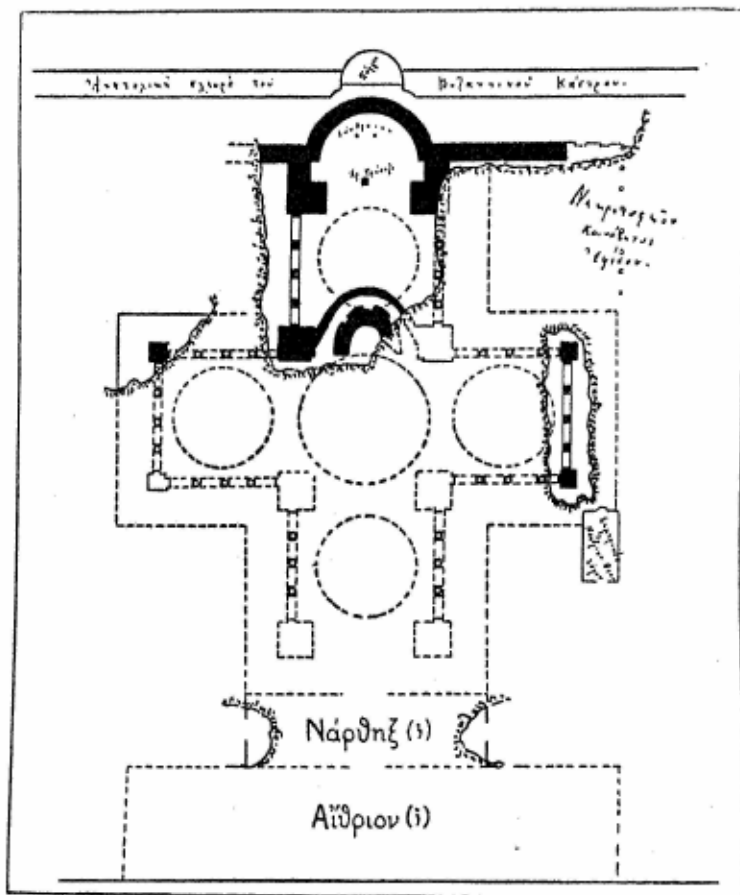
Ἡ ἡμικυκλικὴ ἀψὶς τοῦ Ἱεροῦ βήματος τοῦ Ναοῦ ἄρχεται ἐκατέρωθεν ἀπὸ συμπλέγματα τοίχων διασωθέντα εἰς ὕψος 3 μ. (ἡ ἐπίχῳσις κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ὑπερβαίνει τὰ 5 μ.), ἐξ ὧν τὸ πρῶτον εἶναι πλινθόκτιστον, τὸ δὲ δεύτερον ἰσοδομικῶς διὰ λίθων ὀικοδομημένος πεσσός, εἰς δὲ προσκολλᾶται ὁμοίως ἐκτισμένος τοῖχος συνδέων τὸν πεσσὸν πρὸς τὸν πλινθόκτιστον τοῖχον ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἄρχεται ἡ ἀψὶς. Ἡ ἀψὶς μετὰ τῶν τοίχων ἐν κατόψει σχηματίζουνσι σταυρὸν (βλέπε συνημμένην κάτοψιν).

Ἐκ τοῦ μέσου τῶν τελευταίων πεσσῶν ἄρχονται κιονοστοιχίαι καλῶς ὁπωσδήποτε διατηρηθεῖσαι (ἀπεκαλύφθη ἐφέτος ἐντελῶς μόνον ἡ ἀριστερὰ κιονοστοιχία), συνιστάμεναι ἐκ βάθρου ὑψηλοῦ καὶ τριῶν κιόνων, ἐξ ὧν διατηρήθησαν εἰς τὴν θέσιν των αἱ ἰωνίζουσαι βάσεις (ὕψους 0,40) ἔχουσαι περίμετρον 2,80, ἀνευρέθησαν δὲ καὶ οἱ κυλινδρικοὶ κορμοὶ τῶν κιόνων (ὕψους 3,85) ἑκαστος καὶ διαμέτρ. 0,80), εἰς ἓνα δὲ τούτων, τὸν μόνον διασωθέντα ἀκέραιον, ὑπάρχει ἐκατέρωθεν σταυροῦ ἡ ἐπιγραφὴ:

ΘΕΟΛΟΓΕ ΒΟΗΘΕΙ ΤΟΥ ΣΟΥ ΔΟΥΛΟΥ
CICINIOY KAI THC MHTPOC AYTOY.

Ὅμοιος ἀνευρέθησαν καὶ δύο ἀκέραια κιονόκρανα καὶ ἐξ τεθραυσμένα (μήκους 1,23 καὶ πλάτ. 0,85 ἑκαστον), σπου-

δαιότατα διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Βυζαντινῆς γλυπτικῆς, τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης ἐμφανιζόμενα καὶ συνιστάμενα ἐκ μεικτοῦ κιονοκράνου, ἔχοντος ἰωνιζούσας ἑλικας καὶ κυβοειδὲς σῶμα διὰ λίαν ταπεινῶς εἰργασμένων φύλλων ἀκάνθου ἐκατέρωθεν ἐγκολπίου καὶ ἡνωμένον ὑψηλὸν ἐπιθήμα ἔχον κατὰ τὸ

Πρόχειρος κάτοψις τοῦ ναοῦ τοῦ Θεολόγου ἐν Ἐφέσῳ.

μέσον σταυρὸν ἢ μονόγραμμα ἐντὸς κύκλου. Τὰ κιονόκρανα διασώζουσιν ἔχνη χρώματος, φαίνεται δ' ὅτι ἦσαν ἐξαγωγημένα. Ἐκ τῶν τετραυσιμένων διακοσμήσεων τοῦ ἐπιθήματος

(ἰωνικὸν κυμάτιον ἢ ἀστράγαλος) προδίδονται ὡς εἰλημμένα ἐξ ἀρχαιοτέρου, ῥωμαϊκῶν πιθανώτατα χρόνων, ἐπιστυλίου.

Αἱ κιονοστοιχίαι βαίνουνσι πρὸς δυσμὰς καὶ καταλήγουσιν εἰς μεγάλους ἰσοδομικῶς διὰ τιτανολίθων ἐκτισμένους πεσσοὺς, ἐκάστη πλευρὰ τῶν ὁποίων ἔχει 4 μ. ἤτοι ἕκαστος τούτων ἔχει περίμετρον 16 μ. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ πεσσοῦ τοῦ Ἱεροῦ βήματος μέχρι τοῦ μεγάλου πεσσοῦ εἶναι 12,65

Τὸ ἀνοιχθὲν δὲ ἐφέτος μεταξὺ τῆς ἀψίδος καὶ τῶν κεντρικῶν κιονοστοιχιῶν μέρος (μήκους 36 μ. καὶ πλάτους 12,25) ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀφηρέθησαν 2.800 κυβικά μέτρα χώματος, παρουσίασε διάταξιν καὶ ἔφερεν εἰς φῶς εὐρήματα ἱκανοποιητικώτατα καὶ σπουδαιότατα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης καὶ τὸν θρησκευτικὸν καθόλου βίον τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

δ'. Εὐρήματα.

Οὕτως εἰς ἀπόστασιν 3 μ. ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς ἀψίδος ἀνευρέθησαν τὰ στηρίγματα τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου, τὸ μόνον διασωθὲν λείψανον ἐκ τοῦ μεγαλοπρεποῦς συνθρόνου τοῦ ναοῦ συνιστάμενα ἐκ δύο τετραγωνικῶν στόλων δι' ἡνωμένων ἡμικιονίων κοσμουμένων καὶ ἐκ πρασινωποῦ μαρμάρου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο προφανῶς ὁ ἐπισκοπικὸς θρόνος.

Εἰς ἀπόστασιν πάλιν 7,30 ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου ἀνευρέθη ὁ τετράπλευρος κιονίσκος τῆς ἀγίας Τραπέζης ὁ ὑποδαστάζων τὴν πλάκα αὐτῆς, στηριζόμενος διὰ τεσσάρων σιδηρῶν δεσμῶν ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ἐδάφους, οὕτινος ἱκανὰ τμήματα διεσώθησαν.

Τέλος 9,50 ἀπὸ τῆς ἀγίας Τραπέζης ἦλθεν εἰς φῶς κτίσμα, ἔχον τὴν ὄψιν μαυσωλείου ἢ στρογγύλου ναυδρίου ἐντὸς τοῦ μεγάλου ναοῦ καὶ πρὸς τὸ ἱερὸν βῆμα εὐρισκομένου ἀπὸ τοῦ μεγάλου δηλ. πεσσοῦ ἐξέρχεται κυκλικὸς τοῖχος πάχους 0,84 διασώζων ἐξωτερικῶς εἰς πλείστα μέρη τὴν ὀρθομαρμάρωσιν αὐτοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,30 ἀπ' αὐτοῦ

ἕτερος παχύτερος τοῖχος (1,93) ἀκολουθεῖ τὴν κυκλικὴν διεύθυνσιν τοῦ πρώτου· μεταξὺ τούτων σχηματίζεται διάδρομος ἐστρωμένος διὰ μαρμαρίνων πλακῶν. Εἰς τὸ πᾶχος τοῦ δευτέρου τοίχου καὶ κατὰ τὴν πλευρὰν τὴν βλέπουσαν πρὸς τὴν ἀψίδα, ὑπάρχουσι τρεῖς κόγχαι, ἐν αἷς ἀνευρέθησαν ἱχνυ τοιχογραφιῶν.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου τοίχου σχηματίζεται ὑψηλὸν δάπεδον ἐστρωμένον διὰ μαρμαρίνων πλακῶν (μέρη τούτων διασώζονται) καὶ κατὰ τὸ μέσον διὰ λαμπροῦ μωσαϊκοῦ, οὗτινος μόνον τὸ πλαίσιον καὶ ἡ κεντρικὴ ἐρυθρωπὴ πλᾶξ διασώθη.

Εἰς τὸν διάδρομον τοῦ κτίσματος τούτου εἰσήρχετό τις διὰ πυλίδος, τμήμα τοῦ ἀριστεροῦ πλαισίου τῆς ὁποίας διεσώθη, κειμένης ἀριστερὰ μεγάλῃς πύλῃς, ἐξ ἧς διετηρήθη τὸ κατώφλιον, μήκους 1,95 καὶ πλάτους 0,80, διασῶσαν καὶ τὸν ἀριστερὸν σιδηροῦν ὄλμον, εἰς ὃν εἰσήρχετο ἡ στρόφιγξ τῶν θυροφύλλων.

Ἡ ἐρμηνεία τοῦ κτίσματος τούτου εἶναι δυσκολωτάτη πρὸ τῆς τελείας ἐξερευνήσεως αὐτοῦ, ἥτις ἦτο φυσικῶς ἀδύνατον ἐφέτος νὰ συντελεσθῇ. Κατ' ἀρχὰς ὑπετέθη ὅτι ἦτο ὁ ἄμβων τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀνευρεθέντος κτίσματος τὰ πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς μαυσωλεῖα τῆς ἀρχαιότητος (τὸν λεγόμενον τάφον τοῦ Λουκά ἐν Παλαιᾷ Ἐφέσῳ κ. ἄλ.) ἐπιτρέπουσι νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι πρόκειται περὶ αὐτοῦ τοῦ μαρτυρομένου τάφου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἄγρουσι πλὴν τῶν διακοσμήσεων αὐτοῦ καὶ ἡ θέσις τοῦ κτίσματος, ἥτις εἶναι ἔναντι τοῦ βήματος, ἀποκλείεται δὲ τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ ναοῦ διὰ τῶν πεσσῶν καὶ τῶν τοίχων τῆς ἀψίδος καὶ διὰ κιονοστοιχιῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων εὕρισκοντο ὑψηλὰ θωράκια, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ἐγχοπῶν τῶν βάσεων αὐτῆς, ἐκ τῶν ὀπῶν τῶν ἀνευρεθέντων κορμῶν καὶ ἐκ τμημάτων θωρακίων κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἀνευρεθέντων. Ἐρευνήσαντες μάλιστα τὸν κεντρικὸν χώρον τοῦ κτίσματος τούτου, ἀνεύρομεν ὑπὸ τὸ δάπεδον καὶ εἰς βάθος 1,20 πλινθόκτιστον τοῖχον ἐπιμελῶς ἐκτισμένον καὶ εἰσχωροῦντα εἰς τὸ

κέντρον τοῦ ναοῦ ἴσως πρόκειται περὶ κρύπτης, ἣν δὲν ἡδυνάμεθα, ὥς ἀνωτέρω εἵπομεν, νὰ ἐρευνήσωμεν ἕνεκα τῶν ἐπικαθημένων ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους ὀγκῶν, διὸ καὶ ἐκαλύψαμεν διὰ χωμάτων τὸ μέρος, ἵνα διευκρινήσωμεν τοῦτο κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ προσεχοῦς ἔτους.

Τὰ εὐρήματα, ἅτινα ἔφερεν εἰς φῶς ἡ ἀφαίρεσις τῆς μεγάλης ἐπιχωματώσεως, ἦσαν κυρίως ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τοῦ ναοῦ. Πλὴν τῶν μερῶν δηλ. τῶν κιονοστοιχιῶν ἀνευρέθησαν:

α'.) Δέκα μεγάλα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τμήματα (μήκους 2,18 ἑκάστον, πλάτους 1,35 καὶ πάχους 0,50) πλουσίως γεγλυμμένου γείσου τῆς ἀψίδος. Ταῦτα φέρουσιν εἰς μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν τὴν ἐπιγραφὴν $\Sigma\chi\epsilon\delta\iota\ \Lambda.\ B.\dots\dots$, ἀρχιτεκτονικὰ προφανῶς σημεῖα, εἰς δὲ τὴν ἐτέραν διακρίνονται καλῶς γεγλυμμέναι ταινίαι ἰωνικοῦ ἐπιστυλίου προδίδουσαι ὅτι τὰ μάρμαρα ταῦτα ἐλήφθησαν ἐκ ναοῦ τῆς ἀρχαιότητος.

β') Ὀκτὼ τμήματα ἐπιστυλίων (μήκους 2,12) ἑκάστον πλάτους 1,14 καὶ πάχους 0,32 μεθ' ὁμοίως ἐργασμένων γλυφῶν, ἄγνωστον ποῦ τοποθετημένα.

γ'.) Ἑπτὰ βάθρα (μήκους $0,90 \times 0,90$ πάχους 0,37) μετὰ ταπεινότερων γλυφῶν.

δ'. Τεσσαράκοντα βάθρα ἀπλᾶ, πιθανώτατα ἐκ τοῦ ἐνισχυτικοῦ ἰσοδομικοῦ τοίχου τοῦ ἱεροῦ βήματος καταπεσόντα (μήκους 1,10 ἑκάστον $\times 0,55 \times 0,26$) προερχόμενα δὲ πιθανώτατα ἐκ τῶν βαθμίδων τοῦ Ἀρτεμείου. Πολλὰ τούτων ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ὡς βαθμίδες τοῦ συνθρόνου τοῦ ναοῦ.

Πλὴν τούτων ἀνευρέθη πλῆθος ζεύξεων καὶ κυλινδρικῶς ἐργασμένων μαρμαρίνων πλακιδίων, ἅτινα συνεπλήρουν τὴν διακόσμησιν τῆς ὀρθομαρμαρώσεως τοῦ ναοῦ, ὡς πλαίσια αὐτῆς τοποθετούμενα, ἀπειρία δὲ τεθραυσμένων πλακῶν λειψάνων τῆς θαυμασίας ὀρθομαρμαρώσεως ἐκ λευκοῦ, κυανοῦ, ἐρυθροποῦ καὶ πρασινωποῦ μαρμάρου, ταξινομηθέντα εἰς οἰκίσκον, παρὰ τὸν χώρον τῶν ἀνασκαφῶν κείμενον καὶ εἰς πρόχειρον μουσεῖον τῶν ἀνασκαφῶν ἤδη μεταβληθέντα, παραχωρηθέντα δ' εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῆς κοινότητος Ἐφέσου.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ εἶναι χαρακτηριστικώτερον διὰ τὸν πλοῦτον τῆς διακοσμήσεως τοῦ ναοῦ, εἶναι ἡ ἀνεύρεσις πλήθους μωσαϊκῶν εἰς τεμάχια ἢ διαλελυμένας ψηφίδας, περισυλλεγέντων καὶ ταξινομηθέντων εἰς κιβώτια, τοποθετημένα ἤδη ἐν τῇ οἰκίσκῳ.

Ὅμοιως ἀνευρέθησαν πολλὰ ποικιλόσχημα μαρμάρινα πλακίδια, λεῖψανα εὐθετικῆς διακοσμήσεως (*incrustation*), ὁμοίως εἰς κιβώτια ἐν τῇ οἰκίσκῳ ταξινομηθέντα.

Ὅμοιως ἀνευρέθησαν τρεῖς λύχνοι καὶ ἐν θυμιατήριον πηλινον, ἰδιορρύθμου σχήματος, μέγας ἀριθμὸς σιδηρῶν δεσμῶν καὶ μολύβδων ἐκ τῆς συνδέσεως τῶν λίθων καὶ τῶν βάσεων τῶν κιόνων προερχόμενοι καὶ ἐρμηνεύοντες τὴν ἰσοδομικὴν τοιχοδομίαν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τεθραυσμένα ὀάλια δοχεῖα διαφόρων ἐποχῶν ἐκ τῶν κανδηλῶν τοῦ ναοῦ καὶ ἄλλων προερχόμενα καὶ ἱκανὰ εἶδη κεραμικῆς διαφόρων χρόνων ἤτοι Βυζαντινὰ καὶ τῶν πρώτων Τουρκικῶν χρόνων πινάκια ταξινομηθέντα ὁμοίως εἰς κιβώτια καὶ ἀποκείμενα ἐν τῇ οἰκίσκῳ. Ἐκ τῶν θωρακίων ἀνευρέθησαν ἱκανὰ χαρακτηριστικὰ μέλη συνεχουσντα ἑλληνιστικὰ καὶ ἀνατολικὰ διακοσμητικὰ θέματα.

Ἐπιγραφικὸν ὕλικόν Βυζαντινῶν χρόνων ἐλάχιστον δυστυχῶς ἀνευρέθη μὴ δυνάμενον πρὸς τὸ παρὸν νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ναοῦ· μόνον ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἐντετοιχισμένη εἰς πεσσὸν τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους, ὅπου ἐγένοντο δοκιμαστικαὶ ἔρευναι ὀλίγῃ πρὸ τοῦ πέρατος τῶν ἀνασκαφῶν, πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ σχεδίου τοῦ ναοῦ, ἔχει σημασίαν τινὰ διὰ τοὺς ἀναγραφομένους ὄρους.

Ὅμοιως εἰς μάρμαρον ἐντετοιχισμένον, παρὰ τὴν ἀψίδα τοῦ ναοῦ ἀνεφάνησαν γραφαὶ διὰ ἐρυθροῦ καὶ μέλανος χρώματος γεγραμμέναι καὶ ἀναγράφουσαι ὀνόματα προσκυνητῶν Βυζαντινῶν καὶ ξένων καὶ τὰ ἔτη δι' ἀραδικῶν ἀριθμῶν 1341 καὶ 1387.

Τὰς πλίνθους τοῦ ναοῦ ἐταξινόμησα κατ' εἶδος καὶ τὰς ἐλαχίστας μετὰ σφραγίδων ἀνευρεθείσας ἐτοποθέτησα ἐν τῇ

καταρτισθείσῃ συλλογῇ· παρὰ ταύτας ἔθεσα τοὺς ἀνευρεθέντας μαρμαρίνους κεράμους, πιθανώτατα ἐκ τοῦ Ἀρτεμισίου προερχομένους καὶ χρησιμοποιοιθέντας ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀντιπλίνθων κατὰ τὴν τοιχοδομίαν.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς τῶν ἐφετεινῶν εὐρημάτων τῆς γενομένης ἀνασκαφῆς διὰ δαπάνης 15 χιλ. δραχμῶν, αἰτινες ἐχορηγήθησαν ἡμῖν ὑπὸ τῆς ὑπάτης Ἀρμοστείας καὶ εἰς τὴν εὐόδωσιν τῆς ὁποίας συνετέλεσαν ὁμολογουμένως οἱ δι' αἰτήσεως ἡμῶν ἀποσταλέντες εἰκοσιν αἰγμάλωτοι, καταδεικνύεται ἡ σπουδαιότης τοῦ ἀνασκαπτιμένου μνημείου καὶ ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη τῆς συνεχείας τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Θεολόγου τῆς Ἐφέσου θὰ προσφέρωσι μεγάλην συμβολὴν εἰς τὴν γνῶσιν ἡμῶν περὶ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, τῶν μεγαλοπρεπῶν κτισμάτων τῶν ᾠκοδομημένων εἰς τὰς χώρας τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας διὰ θαψίλους δαπάνης τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς καὶ τοῦ ἀκμαίου θρησκευτικοῦ βίου καὶ τῶν τελετῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

ΓΕΩΡΓ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

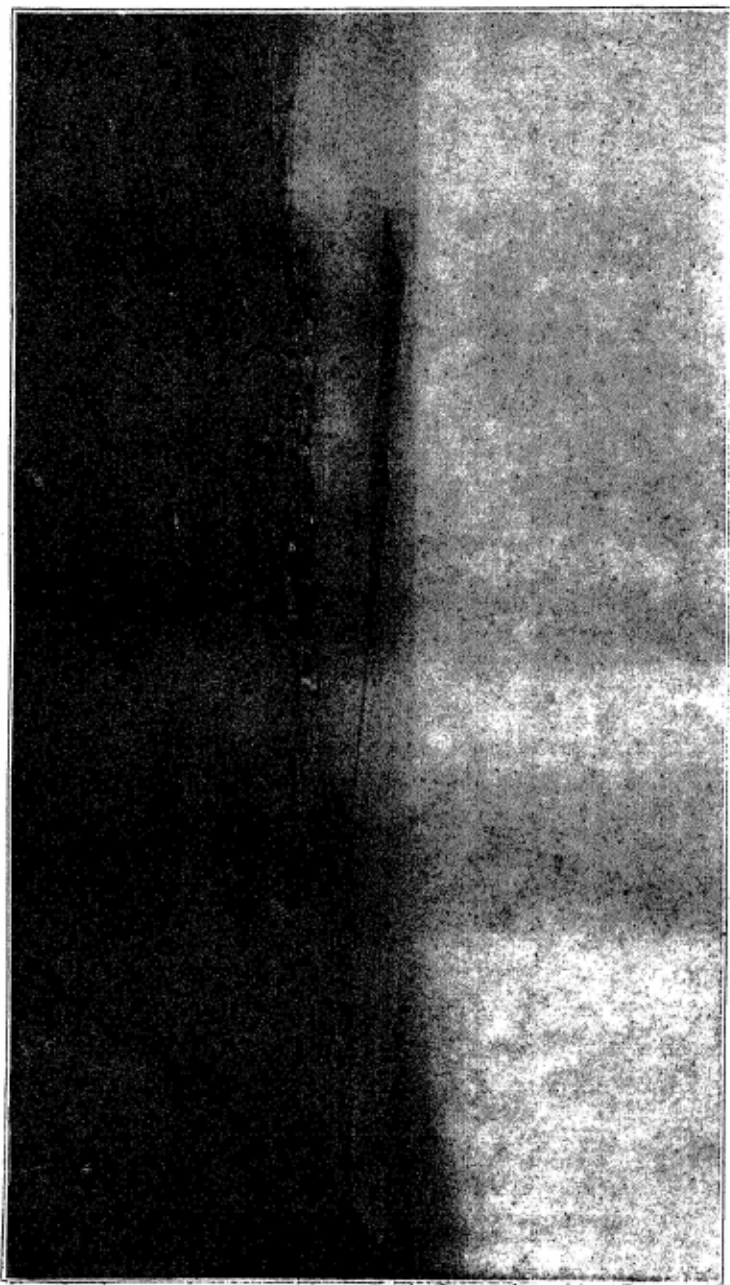
Σημείωσις. Τὰ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ σελ. 57 κατόψει τοῦ ναοῦ διὰ μέλανος χρώματος σημειούμενα ἀνεσκάφησαν, τὰ δι' ἐστιγμένων γραμμῶν εἶνε ὑποθετικὴ ἀποκατάστασις τοῦ μνημείου γενομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δοκιμαστικῶν ἔρευνῶν.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΚΛΑΖΟΜΕΝΑΙΣ

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἔχουσα ὑπ' ὄψει αἰτησίν μου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξέθετον τοὺς λόγους τοῦς συνηγοροῦντας ὑπὲρ ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης ἐν Κλαζομεναῖς καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἀρχαιολογίαν, ὡς καὶ τὰς βασίμους ἐλπίδας, τὰς ὁποίας κατόπιν αὐτοψίας εἶχον σχηματίσει περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως τῆς ἐν τῇ χώρῳ μεταξὺ Βουρλῶν καὶ Σκάλας Βουρλῶν ὡς καὶ ἐπὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου ἐρεῦνης, ἐνέκρινε προθύμως τὴν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἀνάληψιν ἀνασκοφῆς δι' ἐμοῦ ἐν Κλαζομεναῖς. Ὁ ἐν Σμύρνῃ Ὑπατος Ἀρμοστής κ. Στεργιάδης, παρ' οὗ ἐξητήθη ἡ ἄδεια τῆς ἀνασκαφῆς, οὐχὶ μόνον ἐνέκρινε τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ ἀνέλαθεν αὐτὸς τὴν δαπάνην αὐτῆς θέσας ἐκ τοῦ Ταμείου τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως τὸ ἀπαιτούμενον χρηματικὸν ποσὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, οὕτω δὲ ἐγένετο δυνατόν νά ἀρχίσω τὴν ἀνασκαφὴν ἀρχομένου τοῦ Αὐγούστου 1921.

Ὁδηγούμενος ὑπὸ πληροφοριῶν τῶν ἐντοπίων περὶ γενομένων κατὰ καιροὺς τυχαίων ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων εἰς διάφορα σημεῖα τῆς μεταξὺ Σκάλας Βουρλῶν καὶ Βουρλῶν χώρας, ἡ ὁποία κατελαμβάνετο ἄλλοτε κατὰ κοινὴν σήμερον ἐκδοχὴν ὑπὸ τῆς ἀρχαίας πόλεως Κλαζομενῶν, ἐξέλεξα ὡς σημεῖον δοκιμαστικῆς σκαφῆς πρὸς εὑρεσιν τάφων τὴν παρὰ τὴν Σκάλαν καὶ ΝΔ. αὐτῆς 20' περίπου ἀπέχουσαν θέσιν ΜΟΝΑΣΤΗΡΑΚΙΑ, καὶ δὴ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν μικροῦ λεκανοπεδίου, ἔχοντος τὸ στόμιον αὐτοῦ ἐστραμμένον πρὸς τὸν ΒΑ. κείμενον κῶλον τῆς Σμύρνης. Ὅλος ὁ τόπος ἐκεῖνος εἶναι ἐγκατεπληρμένος δι' ὀστράκων ἀγγείων ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς

Εἰκ. 1. "Αποψη τῆς Σκάλας Βουρλῶν μετὰ τῆς νηϊδὸς τοῦ ἀγ. Ἰωάννου.

καὶ διὰ τεμαχίων πηλίνων σαρκοφάγων, αἱ ὁποῖαι ἤδη ἀπὸ ἐτῶν γνωσταί, ἀποτελοῦσι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἰδίᾳ τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἐρυθραίας ἀπὸ τῶν Βουρλῶν ἢ Βρουούλων διὰ τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν κλιτύων τῶν λόφων μέχρι τῆς ἀκτῆς τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου.

Ἡδὴ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δοκιμῆς ἦτο εὐτυχὴς ἡ σκαπάνη νὰ εὑρεθῇ ἐν βάθει 0.50-0.80 πρὸ ἀθρόας παρυσίας πηλίνων σαρκοφάγων καὶ ἀφθόνου διασπορᾶς ὀστράκων ἀγγείων.

Ἡ ἐργασία ἐξηκολούθησε μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου, διακοπεῖσα ἐν τῇ μεταξὺ ἐπὶ βραχὺ ἔνεκα τῆς ἀρξαμένης συγχρόνως δευτέρας δοκιμαστικῆς σκαφῆς ἐπὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου.

Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἀπεκάλυψα μέγα μέρος τοῦ νεκροταφείου μετὰ τεσσαράκοντα περίπου σαρκοφάγων πηλίνων κεκοσμημένων, οὐχὶ νεωτέρων τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ θου π. Χ. αἰῶνος. Αἱ σαρκοφάγοι αὗται, τῶν ὁποίων αἱ πλείσται ἔχουσι μῆκος δύο περίπου μέτρων, δὲν εἶναι κατὰ σειρὰν τινα ἢ τάξιν τεθειμέναι, ἀλλὰ μάλλον εἶναι ἄνευ συστήματος, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ καὶ ἐπάλληλοι, ὥστε ἐνιαχοῦ τὰ στρώματα ταῦτα τῶν διαδοχικῶν ταφῶν νὰ φθάνωσι τὰ ἕξ, δὲν ἀποκλείεται δὲ νὰ ἦσαν καὶ περισσότερα, ἐὰν δεχθῶμεν, ὅπως εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν νεωτέρων καλλιέργειᾳ κατέστρεψεν ἐν τοῦλάχιστον στῶμα. Ἡ ἐπάλληλία αὕτη τῶν ταφῶν εἶναι μὲν πολῦτιμος, διότι δεικνύει ἐναργῶς τὴν μακρὰν διωσδῆποτε διάρκειαν τοῦ νεκροταφείου, ἀλλ' εἶναι καὶ λυπηρά, διότι πολλαχοῦ αἱ νεώτεραι ταφαὶ κατέστρεψαν ἐν μέρει τὰς παλαιότερας, ἔνεκα δὲ τούτου ἐπροξενήθη φθορὰ καὶ διατάραξις τῶν πραγμάτων, ὥστε δὲν εἶναι εὐκόλον σήμερον νὰ καθορίσωμεν ἐντὸς τῆς γενικῆς χρονολογικῆς περιόδου τοῦ νεκροταφείου καὶ ἄλλας χρονικὰς ὑποδιαιρέσεις. Ἀλλ' ἀσχέτως πρὸς τοῦτο καὶ καθ' ἑαυτὰ τὰ εὐρήματα εἶναι ἄξια πάσης προσοχῆς. Αἱ σαρκοφάγοι πᾶσαι, ὅσαι σφῆζουσι τὰ στόμα αὐτῶν, ἔχουσιν αὐτὰ κεκοσμημένα. Ἡ διακόσμησις εἶναι ποι-

κίλη. Συχνή εἶναι ἡ ἀπλὴ κυματοειδὴς γραμμὴ ἐπὶ τῶν μακρῶν πλευρῶν, διπλὴ δὲ ἐπὶ τῶν στενῶν. Ἐπειτα ἔχομεν τρίγωνα, μαιάνδρους, ζυφοφόρους ἐναλλασσομένων ἀνθέων καὶ καλύκων λωτοῦ καὶ τέλος συμπλέγματα σφιγγῶν, λεόντων καὶ βοῶν. Κτερίσματα δὲν εὐρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀδικταράκτων σαρκοφάγων, ἀλλ' εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια ἀγγείων ἐκτὸς τῶν σαρκοφάγων καὶ ἐντὸς τῶν πέριξ χωμάτων. Σκελετοὶ περιείχοντο ἀνὰ εἰς ἐν ἐκάστη. Μία δὲ μόνη εἶχε δύο. Ὡς καλύμματα ἐχρησίμευον πλάκες πώρινοι. Μία τῶν σαρκοφάγων εἶχε κάλυμμα ἐπίσης πήλινον πάχους δύο περίπου ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου μονοκόμματον.

Εἰκ. 2. Τάφοι Κλαζομενῶν.

Ἀλλὰ καὶ τὰ σχήματα τῶν σαρκοφάγων ποικίλλουσιν ἅλλαι εἶναι ἀπλῶς παραλληλεπίπεδοι ἔχουσαι τὰ στόμια παραλληλόγραμμα, τὰ δὲ χεῖλη ὀλίγον πεπλατυσμένα καὶ τὰς γωνίας στρογγύλας ἢ γωνιώδεις, ἅλλαι ἔχουσι τὰ χεῖλη ἐσχηματισμένα εἰς πλατύτερα πλαίσια, ἅλλαι δὲ τέλος ἔχουσι τὰ στόμια τραπεζιόσχημα μετὰ ἐντεχνοτέρων τῶν πλαισίων τῶν

στομίων. Καθ' ὅλου δὲ ἡ ὅλη ὄψις τοῦ νεκροταφείου μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἦτο ἐντελῶς ἄλλοια ἢ ὅποیان θὰ ἀνέμενέ τις ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ γνωστὰ δείγματα τῶν Κλαζομενίων σαρκοφάγων, ἔσαι διὰ τοῦ ἐμπορίου ἐφθασαν κατὰ καιροῦς εἰς τὰ διάφορα ἀρχαιολογικὰ μουσεῖα τοῦ κόσμου. Ἡ σύστασις τῆς νεκροπόλεως ἀντανανκλᾷ τὴν συγκρότησιν τῆς κοινωνίας τῶν ζώντων μετὰ τῆς ποικίλης αὐτῆς περιουσιακῆς διαδοθμίσεως. Διότι, ἐκτὸς τῆς μεταξὺ τῶν σαρκοφάγων παρατηρουμένης διαφορᾶς, εὐρέθησαν καὶ πολλοὶ ἀπλοὶ σκαπτοὶ ἢ λακκοειδεῖς τάφοι ἀνκμεμιγμένοι μετὰ τῶν ἐν σαρκοφάγοις ταφῶν, πενιχρότεροι καὶ ἔχοντες ὡς μόνον γνῶρισμα ἀμφορέα εἴτε ἐντελῶς ἀκόσμητον εἴτε κεκοσμημένον δι' ἀπλῶν ταινιοσχήμων κοσμημάτων. Τινὲς τῶν ἀμφορέων τούτων εἶχον τὸν πυθμένα διάτρητον, ἀποτελοῦντες, οὕτω νέα τεκμήρια τῆς παναρχαίας συνηθείας, τὴν ὅποιαν περιέγραψα ἐν τῇ πραγματείᾳ μου: *De profusionum receptaculis sepulchralibus* (Βιβλιοθήκη τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας τόμ. 21 ἔτους 1921), ἄλλοι εὐρέθησαν ὄντες αὐτοὶ οὗτοι τάφοι καὶ περιέχοντες ὅσα.

Ὡσαύτως ἔχομεν καὶ τρία παραδείγματα ταφῆς ἐντὸς μεγάλων πύθων κειμένων, τῶν ὁποίων εἰς περιεῖχε τέσσαρα κρανία καὶ σιδηροῦν μαχαίριον (πρβ. εἰκ. 2).

Τελευταίαν κατὰ σειράν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ σημασίαν, μνημονεύω τὴν συγκομιδὴν τῶν ὀστράκων ἀγγείων, ἡ ὅποια ὑπῆρξεν ὄντως καὶ πλουσία καὶ διδακτικὴ.

Εἰδῇ ἀγγείων συνάγονται ἐκ τῶν εὐρημάτων: ἡ πρόχους (τριφυλλιδόστομος καὶ μή), ὁ σκύφος, ἡ κύλιξ, τὸ πινάκιον, ὁ ἀρόβαλλος.

Εἰς ταῦτα δὲ πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ παραδείγματα μεγαλητέρων ἀγγείων, ἅτινα ἐμνημόνευσα ἀνωτέρω, τὸν ἀμφορέα, πλειόνων τύπων, καὶ τὴν ὕδριαν.

Ὡς πρὸς τὴν διακόσμησιν τῶν ἀγγείων, τῆς ὁποίας συστηματικωτέρα ἐξέτασις καὶ δι' ἀπεικονίσεων διασάφησις δὲν εἶναι ἐνταῦθα δυνατή, ἀρκοῦμαι μόνον νὰ εἰπῶ ὅτι κατὰ τὴν προκαταρκτικὴν μελέτην τὴν ἀκολουθήσασαν τὴν ἀνασκαφὴν,

διέκρινα ὁκτὼ περίπου τρόπους, εἰς τε τὸ ποιδὼν καὶ τὴν σύνθεσιν πλειόνων χρωμάτων ὡς καὶ εἰς τὸ εἶδος τῶν κοσμημάτων ἀποβλέπων. Τὴν κατάταξιν δὲν ἐννοῶ ὡς ἀντιπροσωπεύουσαν ἀναγκαιῶς καὶ ἐν πάσαις ταῖς τάξεσιν τὴν χρονικὴν διαδοχὴν. Μία ὅμως τοῦλάχιστον τῶν τάξεων τούτων ἡ φέρουσα γεωμετρικὴν ἐκ ῥόμβων δικτυωτῶν διακόσμησιν καὶ διὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐν αὐτῇ χρησιμοποιουμένου χρώματος φαίνεται λείψανον παλαιότερας τοῦ βου αἰῶνος περιόδου. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι τάξεις δεικνύουσι διαφορὰν τοῦ ποιοῦ τοῦ χρώματος καὶ τοῦ πηλοῦ. Καὶ τῆς πολυχρωμίας καὶ τῶν ἐπιθέτων χρωμάτων (λευκοῦ-κόχρου) ἔχομεν παραδείγματα ὡς καὶ τῆς πρὸς δήλωσιν τῶν λεπτομερειῶν ἐγχαράξεως καὶ τῆς ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου ἐπιστρώσεως λευκοῦ ἐπιχρίσματος, ὡς ἐδάφους καὶ διακοσμήσεως. Ὡς πρὸς τὰ θέματα τῆς διακοσμήσεως, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τῶν ἀπλῶν γραμμῶν, τεθλασμένων ἢ ἀκτινοειδῶν, καὶ καταλήγει εἰς τὴν παράστασιν ζώων καὶ ἀνθρώπων μέχρι μελανομόρφου κύλικος, τὰ εὐρήματα ἔρχονται εἰς ἐπικύρῳσιν καὶ διαφώτισιν ἐν τισὶ δὲ καὶ συμπλήρῳσιν τῶν ἐκ τῶν εὐρημάτων τῆς Σάμου, Ῥόδου, Ναυκράτιος, Δάφνης, Χίου καὶ ἄλλων, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν Κλαζομενῶν ἤδη γνωστῶν πορισμάτων, ἐνισχύουσι δ' ἔτι μᾶλλον τὴν περὶ τῶν Κλαζομενῶν ὡς κέντρου κεραμικοῦ εὐρυτάτης ἐπιδράσεως γνώμην.

Μετὰ τῆς αὐτῆς εὐτυχίας τῆς σκαπάνης ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι καὶ ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς Σκάλας Βουρλῶν ΝΗΣΙΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, περισσότερον γνωστῆς εἰς τὸν πολὺν κόσμον ἐκ τοῦ ἐκεῖ εὕρισκομένου ἀπὸ τεσσαρακονταετίας περίπου λοιμοκαθακτηρίου, παρὰ διὰ τὴν ἄλλην αὐτῆς ἱστορικὴν σημασίαν.

Μέρος καλοῦ ἰσοδομικοῦ τοίχου διαφαινομένου ἐν τῇ βάθει Τουρκικοῦ προχώματος, ὕψους 2 περίπου μέτρων, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἀνασκάπτοντα νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐνδειξιν, ὅντως δὲ ἡ ἐργασία ἐξακολουθήσασα ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ἀμέσως ἐκ τῶν εὐρημάτων προεληθοῦσαν

Εἰκ. 3. Πακιδόστρωτος ὁδὸς τῆς ἐπὶ τῆς νηϊδὸς πόλεως Κλαζομενῶν.

ἐνθάρρυνσιν, ἀπεκάλυψεν εἰς μήκος ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου μέτρων ὥραιαν πλακόστρωτον ὁδόν, σφύζουσαν κατὰ τὸ πλείστον τὴν στερεὰν αὐτῆς πλακοστρωσίαν μετὰ ὥραιων λαξευτῶν ρεῖθρων κατὰ τὸ ἕτερον αὐτῆς κράσπεδον καὶ πλειόνων παροδίων οἰκιῶν ἐν λειψάνοις κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτῆς πλευράν. Ἡ ἐπίχωσις εἶναι ἐνιαχοῦ ὕψους 3,60, ἐν ᾧ ἀλλαχοῦ τὸ ἐπίπεδον τῆς ὁδοῦ εὐρέθη πλησιέστερα πρὸς τὴν σημερινὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, ἐκεῖ ἔνθα οὐδεὶς ὑπόπτει τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς. * Ἰξίον προσοχῆς εἶναι, ὅτι ἐν τινι σημείῳ ἡ ἐργασία ἀπεκάλυψε καὶ διχασμὸν τῆς ὁδοῦ, ὅστις σαφῶς δεικνύει ὅτι εἴμεθα ἐν μέσῃ πόλει καὶ θέλει πολὺ βοηθήσει εἰς τὴν κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον πρόοδον τῆς ἐρεῦνης. Τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ, ὅπως ἐκ τινων σημείων ἀσφαλῶς συνάγεται, δὲν ὑπερέβαινε τὰ τέσσαρα μέτρα, ἡ ὅλη δὲ αὐτῆς ὄψις ἀναμιμνήσκει τὴν ὁδοποιίαν ἄλλης γνωστοτάτης Μικρασιατικῆς πόλεως, τῆς Πριήνης, ἡ ὁποία διέσωσεν ἡμῖν ἄρτιον σχεδὸν τὸ σχέδιον Ἑλληνικῆς πόλεως τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων. Εἰς τοὺς ὑστέρους δὲ ἀκριβῶς ἐκείνους χρόνους φαίνεται ὅτι ἀνήκει καὶ ἡ ὁδὸς τῶν Κλαζομενῶν. Οὐχὶ δὲ ἀσήμνητος χρονολογικὴ ἐνδειξις εἶναι, ἐκτὸς τῶν ὁστράκων Ἑλληνιστικῶν ἀγγείων καὶ νομισμάτων τῶν αὐτῶν χρόνων, καὶ λαμπρὸν ὄντως ψηφιδωτόν, τὸ ὅποion ἀκέραιον ἀπεκαλύφθη ἐντὸς διαμερίσματος μιᾶς τῶν παροδίων οἰκιῶν. Καὶ τὸ σχέδιον καὶ ἡ συμμετρία καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν χρωμάτων καὶ ἡ κανονικότης τῆς ἐκτελέσεως ἀποτελοῦσι διὰ τὸ ψηφιδωτὸν χαρακτηριστικὰ πλεονεκτήματα καὶ γνωρίσματα τῆς περιόδου ἐκείνης τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, τὰ ὅποια ἀξίως ἐξηκολούθησαν νὰ διαδίδωσιν ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι. Ἐντὸς στεφάνου πολυχρώμου παρίσταται ἡ Ἀμφιτρίτη καθήμενη ἐπὶ ἵπποκάμπου, ζωηρῶς καλπάζοντος πρὸς ἀριστερὰ καὶ ἐλίσσοντος εἰς διπλοῦν κύκλον τὴν σφριγῶσαν οὐράν του· ἡ θεὰ φέρει σκῆπτρον, ὃ δὲ πέπλος αὐτῆς κολποῦται ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν σχηματίζων ὁλονεὶ πλαίσιον αὐτῆς. Ὁ στέφανος εἶναι ἐγγεγραμμένος ἐντὸς τετραγώνου, κατὰ τὰς γωνίας τοῦ ὁποίου παρίστανται πετόμενα τέσσαρα θαλάσσια πηθ.

Εἰκ. 4. Ψηφιδωτὸν Ἀμφιρύτης

νώτατα πτηνά, λευκά μετ' ἐρυθρῶν τῶν ποδῶν καὶ τοῦ ῥάμφους.

Περὶ τὸ τετράγωνον τοῦτο εἶναι ἄλλη ζώνη μετὰ γρυπῶν καὶ ἀνθεμίων καὶ ἐπειτα ἄλλη μία ἔχουσα συνεχῇ σπειροειδῇ μαίανδρον, ὅστις πλαισιώνει τὴν ὅλην παράστασιν. Πρὸς τὸ μέρος τῆς θύρας, τῆς ὁποίας σφίζεται καλῶς τὸ μαρμάρινον κατώφλιον, ὑπάρχει προσκεκολλημένη αὐτοτελὴς παράστασις νεαρᾶς κόρης φερούσης πτέρυγας ψυχῆς, ἥτοι τῆς Ψυχῆς, προσπαθούσης νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τοῦ ἐκ δεξιῶν θέλοντος νὰ κεντήσῃ αὐτὴν διὰ δόρατος Ἑρωτος. Τὸ σύνολον περιέχεται ὑπὸ πλατέος λευκοῦ πλαισίου, ἡ δὲ ὅλη ψηφιδωτὴ ἐπιφάνεια ἔχει ἔκτασιν 20 περίπου τ. μ.

Περαιτέρω ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ ἀπεκαλύφθη διαμέρισμα ἄλλης οἰκίας εἰς βάθος 3,60 ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἔχον καὶ αὐτὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον μετὰ γεωμετρικῆς διακοσμήσεως πολυχρώμου, ἀλλ' οὐχὶ τῆς τελειότητος τοῦ πρώτου ψηφιδωτοῦ.

Καταλείπομεν τὴν σημαντικὴν ταύτην ἀποκάλυψιν τῆς ἀνασκαφῆς τῶν Κλαζομενῶν, διὰ νὰ μεταδῶμεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου, ὅπου ἤδη πρὸ 2 ἐτῶν εἶχον παρατηρήσει ἴχνη κτισμάτων καὶ ψηφιδωτοῦ, τὸ ὅποιον εἶχε κατὰ μέγα μέρος διαθρόσει ἡ θάλασσα. Ἡ ἐργασία δὲν ὑπῆρξε καὶ ἐνταῦθα ἀτυχῆς, ἀλλ' ἀπεκάλυψε μέγα οἰκοδόμημα μήκους μὲν 50 περίπου μέτρων, πλάτους δὲ 20 μ., ἔχοντος τὴν εἴσοδον ἐκ δυσμῶν, ἀνὰ μίαν δὲ μεγάλην κόγχην κατὰ τὰς μικρὰς πλευρὰς καὶ τὴν ἀπέναντι τῆς εἰσόδου στενὴν. Ἡ φύσις τοῦ οἰκοδομήματος δὲν εἶναι δυνατόν ἀκόμη νὰ καθορισθῇ, φαίνεται δ' ὅμως τοῦτο μᾶλλον ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου χαρακτήρος. Παρ' ὅλην τὴν φθορὰν τὴν ὅποιαν ἔχει ὑποστῇ διὰ τῶν αἰώνων, τὰ περισωθέντα λείψανα εἶναι ἐπαρκεῖς μάρτυρες τῆς παρελθούσης πολυτελείας. Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον, τὸ ὅποιον καταλαμβάνει στενὴν λωρίδα διαμερίσματος βλέποντος πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἀπέναντι γραφικωτάτην ἀκτὴν, ἔχει καὶ τοῦτο ὑποστῇ ἱκανὴν φθορὰν, διεσώθη ὅμως ὅαυτο μέρος ἐπαρκοῦν πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ συνόλου. Τὸ

ἄλλον αὐτοῦ μῆκος θὰ ἦτο περίπου 12 μέτρων, τὸ δὲ πλάτος 3· ἡ διακόσμησις εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γεωμετρικῇ, ἀποτελουμένη ἐξ ὠραίου πολυχρώμου πλοχμοῦ εἰς τὸ ἐν ἐπίμηκες διαμέρισμα καὶ ἐκ τετραγώνων καὶ ῥόμβων εἰς τὸ ἄλλο σφζόμενον τετραγωνικόν, τὸ καὶ μεσαῖον μέρος τοῦ σχεδίου, τοῦ ὁποίου ἐλλείπει νῦν καταστραφὲν ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν ἐκ τῆς διαδρώσεως τῆς θαλάσσης τὸ ἄλλο ἐπίμηκες μέρος τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ πρῶτον. Ἡ κεντρικὴ αὕτη διακόσμησις πλαισιοῦται κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς ὑπὸ ὠραίας περιπλοκάδος κισσοῦ, κατὰ δὲ τὴν σφζομένην στενὴν πλευρὰν πρὸς δυσμὰς ἔχει μεγαλειτέραν περιπλοκάδα μετ' ἀναλόγως μεγαλητέρων φύλλων καὶ συμμετρικῶς ἀντιμέτωπα καθήμενα δύο παγώνια ἑκατέρωθεν σφζομένου ἐν μέρει κρατῆρος. Παρὰ τὴν κανονικότητα τοῦ σχεδίου καὶ τὴν δεξιότητα τῆς ἐκτελέσεως, τὴν ἔλην ἐντύπωσιν τοῦ ψηφιδωτοῦ τούτου τάπητος καθιστᾷ ἐξαιρετικὴν ἢ ἀπαλότης τῶν χρωμάτων, τῶν ὁποίων κανὲν οὐδὲ ἐν ζωηρὸν, οὐδὲ ἡ γειννίας πρὸς ἄλληλα ἀκαλαίσθητος καὶ ἐνοχλητικὴ. Ἀνοικτὸν κίτρινον καὶ λευκόφαιον καὶ ῥόδιον καὶ ὑποκύανον καὶ μέλαν καὶ ὀχρόλευκον συνδυάζονται μετὰ λεπτότητος αἰσθήματος χρωματικοῦ οὐχὶ κοινοῦ εἰς μίαν συνολικὴν συμφωνίαν ἀδιατάρακτον Ἀλλὰ τὴν πολυτέλειαν τοῦ οἰκοδομήματος μαρτυροῦσι καὶ τὰ λείψανα τῆς διὰ πολυχρώμων μαρμάρων ἐπιστρώσεως ἄλλων διαμερισμάτων ὡς καὶ τῆς ἐν μέρει ὡσαύτως διασωθείσης ὀρθομαρμαρώσεως (τῶν τοίχων), ἀμφοτέρων πλουσίων καὶ εἰς σχέδια καὶ εἰς ὕλικόν. Ἐκ κινητῶν τινων εὐρημάτων καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομίας, φαίνεται, ὅτι τὸ ἀποκαλυφθὲν οἰκοδόμημα ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῆς Ῥωμαιοκρατουμένης Ἑλλάδος, ὅτε ὁ εὐπορος Κλαζομένιος ὁ δοὺς εἰς αὐτὸ τὴν σφζομένην αὐτοῦ σήμερον μορφήν, ἐπωφελήθη καὶ παλαιότερα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου οἰκοδομήματα, τῶν ὁποίων μέρος ἐπεσκεύασε δι' ἐπιχώσεως καὶ γομώσεως εἰς ἰσχυρὸν κατὰ τῆς διαδρωτικῆς δυνάμεως τῶν κυμάτων προτείχιμα.

Τελευταῖον ἀναφέρω τὸ ἐπὶ τοῦ Β Α. λόφου τῆς νήσου ἔργον·

Κ Α Τ Α Σ Τ Α Σ Ι Σ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
κατὰ τὸ ἔτος 1921.

Α'.

Ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς:

- 1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1918 τεύχος δ' εἰς 500 ἀντίτυπα.
- 2) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1919 εἰς 500 ἀντίτυπα
- 3) De profusionum receptaculis sepulcralibus, scripsit Georgius P. Oeconomus, εἰς 547 ἀντίτυπα.

Β'.

Ἐπωλήθησαν τὰ ἑξῆς:

- 1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1913 τόμοι 2, τοῦ 1914 τόμ. 3, τοῦ 1915 τόμ. 12 καὶ 1 τεύχος γδ', τοῦ 1916 τόμ. 22 καὶ 1 τεύχος γδ', τοῦ ἔτους 1917 τόμ. 24, τοῦ 1918 τόμ. 19 καὶ 6 τεύχη α γ', τοῦ ἔτους 1919 τόμ. 17.
- 2) Πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1912 ἀντίτυπον 1, τοῦ 1913 ἀντίτ. 2, τοῦ 1914 ἀντίτ. 5, τοῦ 1915 ἀντίτ. 4.
- 3) Κατάλογος τοῦ ἐπιγραφικοῦ μουσείου, τόμος 1ος τεύχος 1ον ὑπὸ H. G. Lolling, ἀντίτ. 1.
- 4) Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας τεύχος 1ον, ὑπὸ Γεωργίου Π. Οικονόμου ἀντίτ. 1.
- 5) Τὸ ἐν Ἐπιδανφῷ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν, ὑπὸ Π. Καββαδία, ἀντίτ. 2.

Γ'.

Διενεμήθησαν, διετεύθησαν ἐπ' ἀνταλλαγῇ, ἐδωρήθησαν τὰ ἑξῆς:

- 1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1918 τεύχος δ' διενεμ. ἀντίτ. 114, διετεθ. ἀντίτ. 22, ἐδωρ. ἀντίτ. 1.
- 2) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1919 διενεμ. τόμ. 128, διετεθ. τόμ. 22, ἐδωρ. τόμ. 1.
- 3) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1914 διενεμ. τόμ. 2, ἐδωρ. τόμ. 1, τοῦ 1915 διενεμ. τόμ. 3, ἐδωρ. τόμ. 1, τοῦ 1916 διενεμ. τόμ. 6, ἐδωρ. τόμ. 1, τοῦ 1917 διενεμ. τόμ. 7 ἐδωρ. τόμ. 1, τοῦ 1918 α-γ' διενεμ. τεύχη 11, ἐδωρ. τεύχος 1.
- 4) Πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1913 ἐδωρ. ἀντίτ. 1, τοῦ 1914 διενεμ. ἀντίτ. 2, ἐδωρ. ἀντίτ. 1, τοῦ 1915 διενεμ. ἀντίτ. 4, ἐδωρ. ἀντίτ. 1.
- 5) Δελφῶν τοπογραφία, ὑπὸ Ἀντ. Κεραμοπούλλου, διενεμ. ἀντ. 6.
- 6) Τὸ Σούνιον, ὑπὸ Β. Στάη, διενεμ. ἀντίτ. 5.
- 7) De profusionum receptaculis sepulcralibus, scripsit Georgius P. Oeconomus, διενεμ. ἀντίτ. 38, διετεθ. ἀντίτ. 50, ἐδωρ. ἀντίτ. 25

ΠΙΝΑΚΙΟΝ ΤΩΝ ΠΑΕ (1837 - 1921)

Τόμου ἀριθμησις νέα	Ἔτος	Τίτλος Πρακτικῶν ἐν συνόψει	Σελίδ.	Τιμὴ Δραχ.
(Περίοδος Α': 1837-1849)				
1-3	1837, 1837/8, 1838/9	Σύνοψις Πρακτικῶν (Α'-Γ' συνεδριάσεως) Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	93	--
4	1839-1840	Πρακτικὰ Δ' συνεδριάσεως Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	77	--
5	1840-1841	Πρακτικὰ Ε' Γενικῆς συνεδριάσεως Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	87	—
6	1841-1842	Πρακτικὰ Ζ' (γράφαι: F') Γενικῆς συνεδριάσεως Ἀρχαιολογ. ἑταιρείας.	31	5
7-11	1842-1847	(Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαίτερώς).	—	—
1-11	1837-1846/7	Σύνοψις Πρακτικῶν Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἐκδόσις Β'.	325	—
12	1847-1848	Πρακτικὰ ΙΒ' Γενικῆς συνεδριάσεως Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	31	—
13	1848-1849	Πρακτικὰ ΙΓ' Γενικῆς συνεδριάσεως Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	37	5
(Περίοδος Β': 1858-1869/70).				
14	1858-1859	Συνοπτικὴ ἔκθεσις πράξεων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	43	5
15	1859-1860	Γενικὴ συνέλευσις μελῶν Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1860.	18+6	5
16	1860-1861	Γενικὴ συνέλευσις μελῶν Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1861.	37	5
17	1861-1862	Δύο γενικαὶ συνέλεύσεις ἐταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1862.	26	5
18	1862-1863	Δύο γενικαὶ συνέλεύσεις ἐταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1863.	20	5
19	1863-1864	Δύο γενικαὶ συνέλεύσεις ἐταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1864.	11	5
20	1864-1865	Δύο γενικαὶ συνέλεύσεις ἐταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1865.	16	—
21	1865-1866	Δύο γενικαὶ συνέλεύσεις ἐταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1866.	16	5
22	1866-1867	Δύο γενικαὶ συνέλεύσεις ἐταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1867.	15	5
23	1867-1868	Δύο γενικαὶ συνέλεύσεις ἐταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1868.	16	5

Τόμου ἀριθμησις νέα	Ἔτος	Τίτλος Πρακτικῶν ἐν συνόψει	Σελίδες	Τιμὴ Δρχ.
24	1868-1869	Δύο γενικαὶ συνελεύσεις ἐταίρων Ἀρ- χαιολογικῆς ἐταιρείας 1869.	19	5
25	1869-1870	Δύο γενικαὶ συνελεύσεις ἐταίρων Ἀρ- χαιολογικῆς ἐταιρείας 1870.	20	5
(Περίοδος Γ': 1870/71-1919).				
26	1870-1871	Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας	39	—
27	1871-1872	» » »	26	10
28	1872-1873	» » »	51	10
29	1873-1874	» » »	66	10
30	1874-1875	» » »	58	10
31	1876	» » »	56	10
32	1877	» » »	48	10
33	1878	» » »	48	10
34	1879	» » »	40	10
35	1880	» » »	69	10
36	1881	» » »	43+40	10
37	1882	» » »	108	10
38	1883	» » »	67	10
39	1884	» » »	96	10
40	1885	» » »	71	10
41	1886	» » »	84+38	10
42	1887	» » »	68	10
43	1888	» » »	72	10
44	1889	» » »	71	10
45	1890	» » »	100+6'	10
46	1891	» » »	90+0'	10
47	1892	» » »	136	10
48	1893	» » »	136	10
49	1894	» » »	93	10
50	1895	» » »	200	10
51	1896	» » »	126	10
52	1897	» » »	107	10
53	1898	» » »	110+27	10
54	1899	» » »	111+XXXI	10
55	1900	» » »	102+XXVΠ	10
56	1901	» » »	51+XXVII	10
57	1902	» » »	92+XXIX	10
58	1903	» » »	64+XXVIII	—
59	1904	» » »	63+XXVIII	—
60	1905	» » »	94+XXVI	—
61	1906	» » »	180	—
62	1907	» » »	188	15
63	1908	» » »	228	15
64	1909	» » »	326	15
65	1910	» » »	283	15
66	1911	» » »	359	15
67	1912	» » »	369	15

Τόμου ἀριθμησις νέα	Ἔτος	Τίτλος Πρακτικῶν ἐν συνόψει	Σελίδες	Τιμὴ Δρχ.
68	1913	Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας	253	15
69	1914	» » »	260+IX	15
70	1915	» » »	244+IX	15
71-74	1916-1919	» » »	101+25+41+82	20
<i>Περίοδος Δ' : 1920 κ. ε.</i>				
75	1920	Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας	κθ'+178	15
76	1921	» » »	κθ'+81	15

Σημ. Τὸ Πινάκιον συνετάχθη ἐπιμελείᾳ τοῦ ἐκ τῶν Συμβούλων τῆς ἐταιρείας κ. Ἀντ. Χ. Χατζῆ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίς

Υ	Στήλη εὐεργετῶν.
ε	Διοικητικὸν συμβούλιον.
ζ ιβ	Ἐπιτίμιοι ἑταῖροι.
ιγ-ιη	Τακτικοὶ ἑταῖροι.
ιθ-κα	Γενικὸς ἰσολογισμὸς.
κγ-κF	Ἐκθέσεις ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας.
κζ-κθ	Συνέλευσις τῶν ἑταίρων.

1-21	Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τῆς ἑταιρείας.
2	Ἀποβιώσαντες ἑταῖροι.
3	Ἐκλογὴ ἐπιτιμίων, ἰσοβίων, τακτικῶν ἑταίρων.
4-5	Οἰκονομικὴ κατάστασις. Λυσικράτειον.
5-6	Λυσικράτειον, Ὁδεῖον Περικλέους.
6-7	Ὁδεῖον Περικλέους, Ἀμφιάρειον.
7-8	Ἀνασκαφὴ ἀνακτόρου Κᾶδμου ἐν Θήβαις.
8-9	» » » , Δημητριάς.
9-10	» Δημητριάδος, Ἐπίδαυρος.
10-11	» Ἐπιδαύρου, Ἀλυζία.
11-12	» Ἀλυζίας, Νικόπολις.
13	» Ναγοῦ Χίου, Ἰωνία.
14-16	» Ἐφέσου.
16	» » , Κλαζομεναί.
17-19	» Κλαζομενῶν.
19	Διαλέξεις καὶ δωρεαί.
20-21	Δωρεαί, δημοσιεύματα, ἐπίλογος.
23	Ἐκθέσεις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν.
25-26	Ἀ. Φιλαδελφείως, ἀνασκαφὴ περὶ τὸ Λυσικράτειον.
27-29	Γ. Καστριώτου, τὸ Ὁδεῖον τοῦ Περικλέους.
30-31	Β. Λεονάρδου, Ἀμφιάρειου Σκαφαί.
32-34	Ἀ. Κεραμοποδύλλου, ἀνασκαφὴ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κᾶδμου ἐν Θήβαις.
35-36	Ἀ. Σ. Ἀρβανιτοπούλου, περίληψις ἐκθέσεως ἀνασκαφῶν Παγασῶν.
37-38	Κ. Ῥωμαιοῦ, ἀνασκαφὴ ἐν Ἀλυζίᾳ.

39-41	Η Καββαδία, περί τῶν ἐν τῇ Ἱερῇ τῆς Ἐπιδαύρου ἀνασκαφῶν.
42-44	Ἄ. Φιλκιδελφίως, ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως.
45-52	Δ. Εὐαγγελίδου, ἀνασκαφὴ Ναγοῦ Χίου μετὰ τριῶν ὁλοσέλιδων εἰκόνων.
53-62	Γ. Σοτηρίου, ἀνασκαφαὶ ἐν Παλαιοῖς Ἐφέσῳ, μετὰ ὁλοσέλιδων διαγράμματος.
53	Κατάστασις τοῦ χώρου πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν.
54	Δοκιμαστικαὶ ἔρευναι.
55-58	Συστηματικὴ ἀνασκαφὴ.
58-62	Εὑρήματα.
63-74	Γ. Π. Οἰκονόμου, ἀνασκαφαὶ ἐν Κλαζομενῶσι, μετὰ τριῶν ὁλοσέλιδων καὶ μιᾶς ἐν τῇ καιμένῳ εἰκόνας.
65-68	Νεκροταφεῖον Κλαζομενῶν, σαρκοφάγοι, ἀγγεῖα.
68	Ἐρευναι ἐπὶ τῇ νηϊδὸς τοῦ ἁγ. Ἰωάννου.
70-72	Πλακώστρωτος ὁδὸς, ψηφιδωτὸν Ἀμφιτρίτης.
72-73	Ψηφιδωτὸν Ψυχῆς καὶ Ἐρωτος, μέγα οἰκοδόμημα μετὰ λαμ- προῦ ψηφιδωτοῦ.
74	Μικρὰ ἀκρόπολις μετὰ ἱεροῦ Ἀθηνᾶς.
75	Κατάστασις τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας.
77-79	Πινάκιον τῶν ΠΑΕ ἀπὸ 1887-1921 ὑπὸ Α. Χ. Χατζῆ.

(421)ΕΛ

Συνεπληρώθη ἡ ἐκτύπωσις τῶν ΠΑΕ τοῦ 1921 τῇ 8 9 23.

τ

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY

GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.